

Rudolf Steiner

Johdatus ihmisen ja maailman henkiseen tiedostamiseen

Tammi

Alkuteoksesta Theosophie, Einführung in übersinnliche Welterkenntnis und Menschenbestimmung (24. painos, 1948) suomentaneet Katri Sorma ja Reijo Wilenius

ISBN 951-30-2047-9 (nidottu)

Helsinki 1972, KK:n kirjapaino

Sisällys

Rudolf Steiner ja 'henkinen tiedostaminen' kirj. Reijo Wilenius 7

Esipuhe kolmanteen painokseen 15

Johdanto 19

I Ihmisen olemus 25
1. Ihmisen ruumiillinen luonto 29
2. Ihmisen sielullinen luonto 30
3. Ihmisen henkinen luonto 31
4. Ruumis, sielu ja henki 33

II Hengen uudelleenruumistuminen ja kohtalo 54

III Kolme maailmaa 76
1. Sielullinen maailma 76
2. Sielu sielullisessa maailmassa kuoleman jälkeen 89
3. Henkinen maailma 100
4. Henki henkisessä maailmassa kuoleman jälkeen 106
5. Fyysinen maailma ja sen yhteys sielulliseen ja henkiseen maailmaan 120
6. Ajatusmuodoista ja ihmisen aurasta 129

IV Tiedon tie 141

Huomautuksia ja täydennyksiä 159

Esipuheet myöhempiin painoksiin 171

Rudolf Steiner ja 'henkinen tiedostaminen'

Kun sanon että *minä* olen jostakin asiasta jotakin mieltä, minussa yleensä puhuu niin sanottu yleinen mielipide, tietyn kulttuuripiirin ja yhteiskuntaryhmän vakiintunut käsitys. Tosiasiassa lepuutan aivojani ja annan toisten ajatella puolestani. Mutta entä jos nämä toiset, joiden pitäisi ehkä ammatikseen ajatella, eivät hekään sitä tee vaan ainoastaan kiinnittävät outoihin ilmiöihin nimilappuja ja työntävät ne sitten sopivilta näyttäviin lokeroihin?

Näin juuri näyttää tapahtuneen ilmiölle nimeltä *Rudolf Steiner.* Hakuteoksista näkyy, että hänet on kauniisti sijoitettu siihen suureen ja väljään lokeroon, johon työnnämme vallitsevista ajatustavoista poikkeavat ilmiöt ja jonka päällä lukee 'mystiikka'. Tuntuu siltä kuin pelkäisimme kohdata ajattelijoita, jotka ovat jossakin syvemmässä mielessä ristiriidassa vallitsevien ajatustapojen kanssa. Kamara jalkojemme alla alkaa horjua, lykkäämme kohtaamista tulevaisuuteen tai toivomme, että joku toinen tekisi sen meidän puolestamme.

On tapana sanoa että uuden ajan alussa tapahtui suuri tieteellinen vallankumous; sen alkuunpanijoita olivat Kopernikus, Kepler ja Galilei ja sen suuri ideologi Francis Bacon, joka pystyi hämmästyttävän pitkälle aavistamaan, miten loistaviin teknisiin saavutuksiin uusi luonnontiede tulee johtamaan. Vastakkain olivat vanha kreikkalainen, aristotelinen tiedonkäsitys, joka pyrki ennen muuta näkemään ilmiöiden olemuksia ja tarkoituksia, ja uusi galileinen, luonnontieteellinen tiedonkäsitys, joka oli ennen muuta kiinnostunut ilmiöiden seurannossa

vallitsevista lainmukaisuuksista.

Uuden ajan tieteen historia on ollut galileisen, luonnontieteellisen selitystavan voittokulkua. Alkaen fysiikasta se on valloittanut lähes kaikki tiedon alat, ja tällä vuosisadalla se on tunkeutunut myös ihmistä ja yhteiskuntaa tutkiviin tieteisiin. Sen voittokulkua on kruunannut käytännöllinen menestyminen, erityisesti elottoman luonnon hallitsemisessa.

Mutta sen rinnalla on eräänlaisena oppositiona käynyt ja kehittynyt myös aristotelinen ajatustapa. Ja eräässä vaiheessa, Hegelin aikana, meillä Snellmanin aikana, kävi oppositio niin voimakkaaksi, että se niin sanoakseni pääsi hallitukseen. Opposition keskeinen sanoma on, ettei galileinen ajatustapa ole yksinään riittävä elollisen, ei varsinkaan inhimillisen luonnon ymmärtämiseen. Se pätee lähinnä elottomien kappalten maailmassa.

Tälle vuosisadalle tultaessa näyttävät opposition ajatukset saaneen vahvistusta. Sillä meidän vuosisatamme suureksi pulmaksi on muodostunut ihminen ja hänen maailmansa. Jos tieto todella on valtaa, kuten Bacon väitti, näyttää vuosisatamme todellisuus, että tieto ihmisestä ei tosiaankaan ole kovin pitkällä. Ihminen ei riittävästi tunne itseään, eikä pysty hallitsemaan itseään ja maailmaansa. Oppositio voi väittää, että kun olemme tekemisissä elollisten, sielullisten, henkisten ilmiöiden kanssa; kasvatuksessa, parantamisessa, yhteiskunnanmuodostuksessa, jopa maanviljelyssä, muistutamme epäilyttävästi elefanttia posliinikaupassa. Meille onnistuu laskeutuminen kuuhun, mutta olemme hämmästyttävän avuttomia esimerkiksi kasvatuksessa. Oppositiolle voidaan vastata: odottakaa vielä sata vuotta, niin näette meidän uljaan ohjelmoidun maailmamme, jossa ihminen ei enää tuota mitään hankaluuksia. Mutta kulttuurimme kerettiläiset

voivat vastata, ettei tuo uljas maailma enää ole mikään elävien ihmisten maailma.

Nyt voidaan vuorostaan oppositiolta kysyä: Onko teillä muka esitettävänä muuta kuin kritiikkinne ja vanhentuneet filosofiat, joihin ei enää ole paluuta?

Tätä taustaa vasten on nähtävä Rudolf Steinerin elämäntyö. Se on nähdäkseni vastaus kysymykseen, onko kulttuurimme oppositiolla kritiikkinsä lisäksi esitettävänä mitään todellista vaihtoehtoa.

Rudolf Steiner syntyi Itävalta-Unkarin unkarilaisella alueella vuonna 1861. Hänen vanhempansa olivat itävaltalaisia, isä rautatieläinen.

Poika todettiin lahjakkaaksi ja lähetettiin alkeiskoulusta reaalikouluun. Isä toivoi hänestä rautatieinsinööriä. Poikaa itseäänkin kiinnosti tekniikka, matematiikka ja erityisesti geometria. Hänen geometrian-elämyksensä näyttää enteilevän hänen myöhempiä katsomuksiaan. Omaelämäkerrassaan hän kertoo, mitä tapahtui kun hän oli saanut ensimmäisen oppikirjan käteensä: "Viikkokausia täyttivät mieleni kolmioiden, nelikulmioiden, monikulmioiden yhteneväisyydet, yhdensuuntaiset suorat..." Häntä tyydytti geometriassa ennen kaikkea se että siinä — kuten hän sanoo — "voidaan elää sisäisesti havaittujen ja muodostettujen muotojen tarkastelussa".

Tämän luontoinen elämys — monen mielestä niin kuivan geometrian äärellä — ilmaisee harvinaisen voimakasta sisäistä elämää. Mutta siihen sisältyi muutakin: se että sisäelämän kautta voi kohdata maailman, joka on omalla tavallaan yhtä todellinen kuin ulkoisten aistien maailma. Steiner luonnehti tätä versovaa katsomustaan seuraavasti: "Aistien havaitsemat esineet ja tapahtumat ovat avaruudessa. Mutta niin kuin tämä avaruus on ih-

misen ulkopuolella, niin on sisällämme eräänlainen sielunavaruus, joka on henkisten olemusten ja tapahtumien näyttämö..." Tämän sisäisen maailman todellisuus oli hänelle yhtä ilmeinen kuin ulkoisen maailman. Kun lukee Steinerin asialliseen tyyliin kirjoitettua omaelämäkertaa (Mein Lebensgang, 1925), vakuuttuu siitä että tämä oli hänen rehellinen kokemuksensa.

Mutta lukijaa tietysti askarruttaa, onko kysymyksessä jonkinlainen harha. Sama kysymys alkoi askarruttaa häntä itseään. Hän asetti tehtäväkseen selvittää kokemansa sisäisen, henkisen maailman suhteen ulkomaailmaan. Hän uskoi, että oikea tapa lähestyä tätä kysymystä oli tieteellisen ajattelun omaksuminen. Niinpä hänen pääharrastuksensa lukioluokilla olivat luonnontieteet ja matematiikka; lisäksi hän luki jo 15-vuotiaana intohimoisesti Kantin Puhtaan järjen kritiikkiä. Sen hän oli kätkenyt historian oppikirjan kansien väliin — voidakseen lukea sitä ikävillä historian tunneilla.

Suoritettuaan ylioppilastutkinnon hän alkoi opiskella teoreettista fysiikkaa ja kemiaa Wienin teknillisessä korkeakoulussa. Samaan aikaan hän kuunteli filosofian ja kirjallisuuden luentoja Wienin yliopistossa. Fichten tietoteoriasta hän katsoi saavansa tukea otaksumalleen, että on olemassa myös objektiivista sisäistä havaintoa. Kuitenkin luonto ja henki, ulkoinen ja sisäinen havainto olivat hänelle edelleen sovittamattomia vastakohtia.

Vasta tutustuminen Goethen vähän tunnettuihin luonnontieteellisiin kirjoituksiin toi hänen näköpiiriinsä ajatustavan, joka näytti sovittavan hänen kokemansa ristiriidan. Hänen opettajansa professori Schröer oli huomannut oppilaansa monipuolisen, humanistisen ja luonnontieteellisen lahjakkuuden, ja hänen suosituksestaan Steiner sai jo 21-vuotiaana merkittävän tehtävän: Goethen luonnontieteellisten tutkimusten julkaisun suuressa Goethen koottujen teosten painoksessa.

Steiner katsoi nyt löytäneensä tutkimustavan, joka soveltui nimenomaan elollisen luonnon ymmärtämiseen. Hyvänä esimerkkinä tästä tarkastelutavasta voidaan pitää Goethen värioppia. Eräät modernin taiteen uranuurtajat, Klee, Kandinsky ja Marc, kuuntelivat Steinerin esitelmiä värioppista; heihin vaikutti epäilemättä tämä tapa tarkastella värejä olemuksellisina ilmiöinä.

Jo Wienissä Steiner oli alkanut kirjoittaa väitöskirjaansa, joka vuonna 1892 ilmestyi nimellä Wahrheit und Wissenschaft (Totuus ja tiede, suom. 1967). Siinä hän esittää oman tietoteoriansa keskeiset ajatukset. Steinerin mukaan meidän henkinen rakenteemme jakaa todellisuuden, joka on yhtenäinen, kahteen osaan: toisaalta käsitteiden, toisaalta havaintojen maailmaan, mihin hän lukee myös edellä mainitut sisäiset havainnot. Pelkkään havaintoon nojaaminen johtaa naiiviin realismiin; sisäisen, henkisen havainnon alalla se johtaa hämärään mystiikkaan; kun taas sen korostaminen, että käsitteemme, mielikuvamme ja havaintomme ovat *pelkästään* omia tuotteitamme, johtaa yhtä yksipuoliseen idealismiin. Me tavoitamme täyden todellisuuden silloin, kun löydämme ja liitämme havaintoihimme niitä vastaavan käsitteen.

Voidaan osoittaa että Steinerin tietoteoria jatkaa tietä, jonka aloitti Aristoteles ja jota ovat kulkeneet mm. Tuomas Akvinolainen ja Hegel, meillä Snellman. Kaikille näille ajattelijoille on yhteistä, etteivät heille käsitteet ole pelkästään omaa tuotettamme; ne ilmaisevat myös itse todellisuuden toista puolta. Sellaisen opin kehittäminen vuosisadan lopun ilmapiirissä oli kaikkea muuta kuin muodikasta.

Se mikä Steinerin selvästi erotti Hegelistä ja muista mainituista filosofeista, olivat hänen käytännölliset johtopäätöksensä, hänen etiikkansa. Sen hän kehitti laajemmin seuraavassa teoksessaan Philosophie der Freiheit (Vapauden filosofia, suom. 1969). Ihminen on vapaa ainoastaan silloin, kun hän toiminnassaan toteuttaa omaa oivallustaan, kun hän on selvästi tiedostanut toimintansa syyt ja perusteet. Vastaavasti on ihminen epävapaa silloin kun hän seuraa tiedostamatonta, alitajuista virikettä ja ulkopuolisten auktoriteettien asettamia normeja ja käskyjä. Hän ei kuitenkaan tarkoittanut että elämämme voisi kokonaan rakentua teoista, joiden syyt ja perusteet olemme kirkkaasti ymmärtäneet; vapauden alueen laajentaminen on niin sanoakseni pitkän tähtäyksen ohjelma ihmissuvulle.

Näin olen suurin piirtein luonnehtinut Steinerin tieteellisen ja filosofisen *lähtökohdan,* joka on jäänyt hänen vastustajiltaan yleensä ymmärtämättä. Hänestä ei parhaalla tahdollakaan saa sitä irrationaalista ja itämaista mystikkoa, joksi hänet on haluttu leimata. Hänen ajattelunsa juurtuu länsimaiseen ja rationaaliseen perinteeseen.

Näistä perusteista käsin voimme vasta ymmärtää hänen elämäntyönsä toisen vaiheen, jolloin hän kehitti *hengentieteensä* eli *antroposofian.* Mainitsin että hänelle jo varhain oli sisäinen, henkinen havainto yhtä luonnollinen asia kuin ulkoinen, fyysinen havainto. Häntä vaivasi pari vuosikymmentä kysymys, voiko ihminen ajattelevana, rationaalisesti ymmärtävänä olentona astua alueille, joista siihenastinen, niin länsimainen kuin itämainen mystiikka ja mytologia oli puhunut vain hämärällä kuvakielellä tai hyvin avuttomalla käsitekielellä. Sama kysymys askarrutti myöhemmin C. G. Jungia, joka

myös omakohtaisen kokemisen perusteella otti vakavasti sellaiset sisäisen havainnon ilmiöt.

Steinerin vastaus tähän kysymykseen oli lyhyesti sanoen seuraava. Sisäisen elämän, sisäisen herkkyyden ja havainnon kehittäminen on ollut uuden ajan kulttuurin alikehittynyt alue. Me olemme kehittäneet hienoja instrumentteja ulkoisen luonnon tutkimiseen, mutta jättäneet kehittämättä *ihmisessä itsessään* piilevät instrumentit, jotka vasta avaavat havainnollemme elollisen, sielullisen ja henkisen luonnon tasot. Aristoteles, ja vielä Tuomas Akvinolainen, olivat puhuneet näistä luonnon tasoista; mutta uudella ajalla — vastaavien kokemusten puuttuessa — ne on tavallaan pyritty 'selittämään pois' pelkästään elottoman luonnon lainmukaisuuksien pohjalta. Tämä rajoittuminen on ollut sikäli hyödyllistä, että siten ihmiskunta on vapautunut paljosta taikauskosta, fraaseista ilman kokemuspohjaa; niitä Steiner löysi myös teosofisesta liikkeestä, johon hän jonkin aikaa kuului.

Mutta olemme nyt kypsyneet avartamaan kokemuksemme, todellisuuden tajumme piiriä. Steinerin mukaan kehitys väistämättä kulkee siihen suuntaan, että yhä useammalla ihmisellä alkaa olla henkistä havaintoa. Näin lieneekin tosiasiassa tapahtunut, kuten näemme monista oireista viime vuosilta. Mutta tavallisen tieteen kannalta nämä ihmiset ovat vain psyykkisesti häiriytyneitä, 'tärähtäneitä'; siksi tarvitaan myös henkiselle tiedostamiselle pohjaavaa tiedettä näiden havaintojen ymmärtämiseen ja hyödyntämiseen. Vasta silloin saavutamme ihmistä ja yleensä elollista luontoa koskevissa tiedoissa ja taidoissa samanlaisen todellisuuspohjan, kuin olemme luonnontieteen avulla saavuttaneet elottoman luonnon alalla. Tavalliselta yliopistotieteeltä jää sen menetelmien rajoitusten vuoksi tiedostamatta ihmisen ja maailman henkinen,

yliaistillinen puoli, ja tämä puutteellinen tietoisuus käy ihmiskunnalle yhä tuhoisammaksi. Tarvitaan ihmisen syvempiä tiedostamismahdollisuuksia käyttävä 'ihmisviisaus', antroposofia. Sen pääpiirteet Steiner esitti teoksessaan Johdatus ihmisen ja maailman henkiseen tiedostamiseen (1904), jota hän täydensi mm. teoksella Antroposofinen hengentiede (suom. 1964). Henkisen tiedostamisen menetelmiä hän käsitteli tarkemmin viimeksi mainitussa teoksessa.

Kulttuurimme kulkee — Steiner selitti syksyllä 1918 — yhä uusiin katastrofeihin, ellei se pääse ihmisen suhteen todellisuuden mukaiseen ajatteluun. Erityisen tuhoisana hän piti tilannetta kasvatuksen alalla. Me pystymme rakentamaan koneita, emme kouluja; me kykenemme kouluttamaan tietoautomaatteja, emme eläviä ihmisiä, koska meiltä puuttuu asianmukainen kuva ihmisluonnosta ja sen kasvun edellytyksistä. En tässä käy kuvaamaan Steinerin alulle panemaa koulumuotoa, joka on voimakkaasti levinnyt toisen maailmansodan jälkeen ja on luullakseni antanut hyödyllisiä virikkeitä yleiselle koululaitokselle. Hengentieteen sovellutusten alalta voidaan mainita myös hoitopedagogiset laitokset kehitysvammaisille lapsille, biologis-dynaaminen viljely ja luonnonsuojelu jne. Henkisen tiedon kehittämistä varten Steiner perusti antroposofisen seuran ja Vapaan hengentieteellisen korkeakoulun. Halutessaan torjua kaiken dogmatiikan Steiner edellytti seuraan liittyvältä vain että hän "näkee jotakin oikeutettua" tällaisen korkeakoulun toiminnassa.

Olisi väärin sanoa, että Steiner tuomitsi aikamme luonnontieteellisen ja teknisen sivistyksen. Hän katsoi että se välttämättä tarvitsee täydennyksekseen uuden henkisen tiedon ja sen sovellutusten viljelyn.

Reijo Wilenius

Esipuhe kolmanteen painokseen

Tässä kirjassa pyritään esittämään eräiden henkisen, yliaistisen maailman osien kuvaus. Jos katsoo aistimaailman ainoaksi todelliseksi, pitää tätä kuvausta pelkkänä mielikuvituksen leikkinä. Mutta jos tahtoo etsiä aistimaailmasta henkiseen johtavia teitä, alkaa pian ymmärtää, että inhimillinen elämä voi saada arvon ja merkityksen ainoastaan henkisen maailman tiedostamisesta. Sellainen tieto ei — kuten monet pelkäävät — vieraannuta ihmistä 'todellisesta elämästä'. Sillä vasta sen avulla hän oppii seisomaan tässä elämässä lujasti ja varmasti. Hän oppii tuntemaan elämänilmiöiden perustat, kun hän ilman sellaista tietoa sokean tavoin hapuilee vaikutusten maailmassa. Aistittava todellisuus saa vasta henkisen tiedon avulla todellisen merkityksensä. Siksi tämä tieto tekee ihmisen kyvykkäämmäksi eikä kyvyttömämmäksi elämään.

Kirjan tekijä ei kuvaa mitään sellaista, mistä hän ei voisi esittää oman kokemuksensa todistusta, sen laatuisen kokemuksen, mikä näillä alueilla on mahdollinen. Ainoastaan tässä mielessä koettua tullaan kuvaamaan.

Aikamme tavalliseen tapaan tätä kirjaa ei voida lukea. Lukijan on tietyssä mielessä *itse työskenneltävä* jokainen sivu, vieläpä moni lausekin. Tähän on tietoisesti pyritty. Vain siten menetellen kirja voi tulla lukijalle sellaiseksi kokemukseksi, kuin sen on tarkoitus tulla. Jos vain lukee kirjan läpi, ei sitä tule lainkaan lukeneeksi. Sen totuudet on koettava. Vain tässä mielessä saa hengentiede merkityksensä.

Tavallisen tieteen näkökannalta ei kirjaa voida arvostella, ellei arvostelun perusteita oteta kirjasta itsestään. Jos arvostelija ottaa tämän lähtökohdan, hän tulee huomaamaan, etteivät kirjassa esitetyt asiat ole missään kohdin ristiriidassa todellisen tieteellisen ajattelun kanssa. Tekijä tietää, ettei hän ole tahtonut yhdelläkään sanalla joutua ristiriitaan tieteellisen omantuntonsa kanssa.

Jos haluaa etsiä tässä esitettyjä totuuksia toista tietä, löytää sellaisen Vapauden filosofiassani (suom. 1969). Nämä molemmat kirjat pyrkivät eri teitä samaan päämäärään. Toisen ymmärtämiseksi ei toinen ole välttämätön, joskin monessa kohdin hyödyksi.

Lukija, joka etsii tästä kirjasta 'kaikkein syvimpiä totuuksia', laskee sen ehkä tyytymättömänä kädestään. Tarkoitukseni on esittää vain hengentieteen kokonaisalueen perusteet.

Ihmisluontoon kuuluu tosin kysyä maailman alkua ja loppua, olemassaolon tarkoitusta jne. Mutta jos etsii todellista tietoa elämää varten eikä vain uteliaisuutta tyydyttääkseen, tietää ettei teoksessa, joka käsittelee hengentieteen perusteita, voida esittää tiedon korkeammille tasoille kuuluvia asioita. Vasta perusteiden ymmärtämisen jälkeen selviää, miten perimmäiset kysymykset on asetettava. Tekijän toisesta teoksesta (Antroposofinen hengentiede, suom. 1964) löytyy näistä asioista täydentäviä tietoja.

Toisen painoksen esipuheessa esitin lisäksi seuraavaa:

Jos nykyaikana kuvaa henkisiä tosiasioita, täytyy olla selvillä kahdesta seikasta. Ensinnäkin siitä, että meidän aikamme *tarvitsee* henkisen tiedon kehittämistä, mutta toisaalta tämän päivän kulttuurissa vallitsevat sellaiset ajatukset ja asenteet, joiden kannalta tämän kaltainen kirja näyttää tyhjältä mielikuvituksen tuotteelta. Aikamme tarvitsee henkistä tietoa siksi, että tavallisen arkikokemuksen maailma virittää ihmisessä lukemattomia kysymyksiä, joihin vastaaminen on mahdollista vain henkisen tiedon avulla. Tässä suhteessa ei saisi pettää itseään: se mitä nykyinen kulttuurielämä esittää olemassaolon perustoista, ei tosiasiassa merkitse mitään *vastausta* vaan maailman ja elämän ongelmia koskevia *kysymyksiä.* Joksikin aikaa voi moni omaksua uskon, että olemassaolon ongelmat on ratkaistu 'eksaktin tieteellisen tutkimuksen tuloksissa'. Mutta jos ihminen todella etenee itsensä tiedostamisen perusteisiin, hänelle ilmenee että se mikä on aluksi näyttänyt ratkaisulta on vasta ensimmäisen kysymyksen virittäjä. Eikä vastausta *tähän* kysymykseen saa kohdata pelkästään inhimillisellä uteliaisuudella, sillä siitä riippuu sielunelämän sisäinen rauha ja eheys. Sellaisen vastauksen saavuttaminen ei tyydytä vain tiedonjanoa, vaan se tekee ihmisen myös kykeneväksi arkisen elämän tehtäviin, kun taas vastausten puuttuminen näihin kysymyksiin on hänelle vaikea sisäinen ja lopulta myös ulkoinen puute. Henkinen tieto ei palvele vain teoreettista tarvetta vaan todellista elämän käytäntöä. Nimenomaan nykyisen kulttuurin puutteiden vuoksi on hengentiede ajallemme välttämätön tiedon alue.

Toisaalta on tosiasia, että monet nykyään torjuvat juuri sen, mitä he välttämättömimmin tarvitsisivat. Yleisen mielipiteen mahti, joka perustuu 'varmojen tieteellisten käsitysten' pohjalle, on monille ihmisille niin määräävä, etteivät he voi pitää tämän kirjan sisältöä muuna kuin perusteettomana mielettömyytenä. Henkisen tiedon esittäjä voi ilman illuusioita kohdata tällaisen asenteen. — Hänelle esitetään helposti vaatimus, että hänen on annettava 'kiistattomia todisteita' siitä, mitä hän esittää. Ei kuitenkaan kysytä *itse asiaan* sisältyviä todisteita vaan sel-

laisia, jotka itse halutaan hyväksyä tai jotka kyetään hyväksymään. Tämän kirjan tekijä tietää, ettei siinä ole mitään sellaista, mikä olisi ristiriidassa nykyisen luonnontieteen kanssa. Hän tietää että kaikki luonnontieteen vaatimukset voidaan tyydyttää ja *samalla* sekä juuri *sen vuoksi* voidaan tässä käytetty hengentieteellinen tarkastelutapa havaita perustelluksi. Aidon luonnontieteellisen ajattelun pitäisi tajuta sukulaisuutensa tämän tarkastelun kanssa.

Jos tajuaa tämän, tuntee monien väittelyiden koskettavan itseään tavalla, jota luonnehtii Goethen sana: "Väärää oppia ei voida kumota, sillä se pohjaa vakaumukseen, jonka mukaan epätosi on totta." Keskustelu on hedelmätöntä, mikäli toinen osapuoli hyväksyy vain *omaan* ajatustapaansa sisältyvät todistustavat. Jos tietää 'todistamisen' luonteen, on selvillä siitä että ihminen löytää totuuden toisia teitä kuin sellaisen väittelyn kautta.

Rudolf Steiner

Johdanto

Kun Fichte syksyllä 1813 esitti luennoillaan 'oppinsa' totuuden etsimiseen omistetun elämänsä tuloksena, hän lausui heti alkuun: "Tämä oppi edellyttää aivan uutta aistinelintä, jolle avautuu uusi maailma, jollaista tavalliselle ihmiselle ei lainkaan ole olemassa." Ja osoittaakseen, miten käsittämättömältä tämän hänen oppinsa täytyy tuntua sellaisesta, joka arvostelee sitä tavallisiin aisteihin perustuvin käsittein, hän käytti vertausta: "Kuviteltakoon maailmaa, missä olisi pelkästään sokeina syntyneitä, jotka siitä syystä tietäisivät esineistä ja niiden suhteista vain tuntoaistin avulla. Jos puhutte heille väreistä ja muista seikoista, jotka ovat olemassa ainoastaan valon avulla näköaistille, puhutte heille olemattomasta, ja parempi onkin, jos he sanovat näin, sillä siten huomaatte heti erehdyksenne, ja kun ette pysty avaamaan heidän silmiään, lopetatte turhan puhumisen."

Jos puhuu ihmisille asioista, joita Fichte tässä tarkoittaa, on useasti samassa asemassa kuin näkevä, joka puhuu sokeana syntyneelle. Nämä asiat koskevat kuitenkin ihmisen todellista olemusta ja tarkoitusta. Ja täytyisi olla täysin toivoton ihmissuvun suhteen, jos uskoisi, että on pakko "lopettaa turha puhuminen". Päinvastoin: ei pidä hetkeäkään epäillä etteikö jokainen, jolla on hyvää tahtoa, voisi näille asioille 'avata silmänsä'. Tällä edellytyksellä ovat puhuneet ja kirjoittaneet kaikki ne, jotka ovat kokeneet, että heissä on kehittynyt sisäinen aistinelin. Sen avulla he ovat kyenneet saamaan tietoa ihmisen todellisesta olemuksesta, jota ulkoiset aistit eivät tavoita. Varhai-

simmista ajoista alkaen onkin puhuttu tällaisesta 'kätketystä tiedosta'. Sen pätevyydestä voi saavuttaa yhtäläisen varmuuden kuin näöltään terve värivaikutelmistaan. Sen suhteen ei tarvita mitään ulkoisia 'todisteita'. Siitä voi puhua niin kuin Amerikassa käynyt puhuu niille, jotka eivät ole siellä käyneet. He voivat saada siitä käsityksen, koska he näkisivät kaiken mitä kertojakin on nähnyt, jos heillä olisi siihen tilaisuus.

Mutta henkisesti havaitseva ei puhu pelkästään henkisen maailman tutkijoille. Hänen on suunnattava sanansa kaikille ihmisille. Sillä hänellä on sanottavana asioita, jotka koskevat kaikkia ihmisiä. Hän tietää, ettei kukaan voi sanan varsinaisessa merkityksessä olla ihminen tuntematta näitä asioita. Ja hän puhuu kaikille ihmisille, koska hän tietää että ihmiset ovat ymmärtämisen eri tasoilla sen suhteen, mitä hänellä on sanottavana. Hän tietää että sellaisetkin, jotka vielä ovat kaukana hetkestä, jolloin omakohtainen henkinen havaitseminen on heille mahdollista, voivat häntä ymmärtää. Sillä totuuden *tunto* ja *-taju* piilee jokaisessa ihmisessä. Ja tähän totuudentajuun, joka voi herätä terveessä mielessä, hän aluksi vetoaa. Hän tietää myös että tällaisessa tajussa on voima, joka vähin erin johtaa tiedon korkeammille tasoille. Tämä tunto, joka aluksi ei ehkä havaitse mitään siitä, mistä puhutaan, on juuri se tekijä joka avaa 'henkisen silmän'. Tämä tunto liikkuu aluksi pimeässä, mutta sen vaikutuksesta totuus lähestyy sielua ja vähitellen avaa korkeamman aistin. Toiselta se voi viedä lyhyemmän, toiselta pitemmän ajan. Kellä on kärsivällisyyttä ja kestävyyttä, saavuttaa tämän päämäärän. Vaikka kaikille ruumiillisesti sokeana syntyneille ei voida suorittaa leikkausta, niin jokaisen henkinen silmä voi avautua. On vain ajan kysymys, milloin se tapahtuu.

Tällaisen henkisen aistin kehittäminen ei edellytä opillista tai tieteellistä sivistystä. Se voi avautua yksinkertaiselle ihmiselle yhtä hyvin kuin oppineelle. Se mitä nykyaikana sanotaan 'ainoaksi oikeaksi tieteeksi', voi tässä suhteessa pikemminkin olla haitaksi kuin hyödyksi. Sillä tämä tiede tunnustaa 'todelliseksi' vain sen, mikä on tavallisin aistein havaittavissa. Ja niin suuret kuin sen ansiot *tämän* todellisuuden tutkimisessa ovatkin, se samalla synnyttää runsaasti ennakkoluuloja, jotka estävät etenemisen korkeampaan todellisuuteen, koska se säätää *kaikelle* inhimilliselle tiedolle ehdot, jotka vain sen *omalla* alalla ovat välttämättömiä ja hedelmällisiä.

Tässä sanottua vastaan väitetään usein, että ihmisen tiedolle on kerta kaikkiaan asetettu ylipääsemättömät rajat. Näitä rajoja ei voida ylittää ja sen vuoksi ei voida hyväksyä tietoa, joka ei ota huomioon näitä rajoja. Ja melko julkeana pidetään sellaista, joka haluaa väittää jotain asioista, jotka monien mielestä ovat ihmisen tietokyvyn tuolla puolen. Tällaisia vastaväitteitä tehtäessä ei ensinkään oteta huomioon, että korkeamman tiedon saavuttamiseen vaaditaankin ihmisen tiedostamiskyvyn *kehittämistä.* Mikä *ennen* tällaista kehitystä on tiedon rajojen ulkopuolella, on jokaisessa ihmisessä piilevien kykyjen herättyä tiedonalueen *sisäpuolella.* Erästä seikkaa ei kuitenkaan pidä unohtaa. Voisi sanoa: mitä hyödyttää puhua näistä asioista ihmisille, joiden tiedostamiskyvyt eivät vielä ole heränneet ja joille ne siis vielä ovat saavuttamattomissa? Silloin arvosteltaisiin asiaa väärin. Tarvitaan tosin tiettyjä kykyjä, jotta voisi *havaita* tosiasiat, joista tässä on kysymys. Mutta kun nämä havainnot tuodaan julki, niitä voi ymmärtää jokainen, joka tahtoo käyttää ennakkoluulotonta logiikkaa ja tervettä totuudentajua. Tässä kirjassa esitetyt asiat ovat sellaisia, että

jokainen joka asettuu ennakkoluulottoman ajattelun ja vapaan totuudentajun varaan saa vaikutelman, että niiden avulla voi tyydyttävällä tavalla lähestyä ihmiselämän ja maailman ilmiöiden ongelmia. On kysyttävä: selittyisikö elämä tyydyttävällä tavalla, jos tässä esitetyt asiat olisivat tosia? Silloin huomaa, että jokaisen ihmisen elämä ne vahvistaa.

Jotta ihminen voisi olla 'opettaja' todellisuuden korkeammilla tasoilla, ei riitä, että hän alkaa niitä havaita. Näillä tasoilla tarvitaan myös tiedettä, niin kuin opettajan työhön tavallisessakin todellisuudessa tarvitaan tiedettä. 'Korkeampi havainto' ei vielä merkitse tietoa henkisestä todellisuudesta, yhtä vähän kuin terveet fyysiset aistit merkitsevät tietoa aistitodellisuudessa. Koska tosiasiassa kaikki todellisuus, sekä 'alempi' että henkinen, on vain saman perusolevaisen eri puolia, merkitsee tietämättömyys 'alemman' tiedon aloilla sitä useimmiten myös henkisen tiedon alalla. Tämä herättää syvän vastuuntunteen sellaisessa, joka henkisen kutsumuksensa perusteella puhuu todellisuuden henkisestä puolesta. Se velvoittaa häntä vaatimattomuuteen ja varovaisuuteen. Tämä ei kuitenkaan saisi estää ketään tutustumasta henkisiin totuuksiin, ei niitäkään, joilla ei muussa elämässään ole tilaisuutta perehtyä tavallisiin tieteisiin. Sillä voihan varsin hyvin täyttää tehtävänsä ihmisenä tietämättä mitään kasvitieteestä, eläintieteestä, matematiikasta ym. tieteistä. Mutta ei voi olla sanan täydessä merkityksessä ihminen, ellei tavalla tai toisella ole lähestynyt henkistä tietoa ihmisen olemuksesta ja tarkoituksesta.

Korkeinta, mihin ihminen pystyy suuntaamaan katseensa, hän nimittää 'jumaluudeksi'. Ja korkeimman tarkoituksensa hänen täytyy ajatella jollakin lailla liittyvän tähän jumaluuteen. Siksi voitaneen myös aistittavan yläpuolelle kohoavaa viisautta, joka ilmaisee hänen olemuksensa ja samalla hänen tarkoituksensa, sanoa 'jumalalliseksi viisaudeksi' eli teosofiaksi. Ihmiselämän ja maailmankaikkeuden henkisten ilmiöiden tarkastelua voidaan nimittää *hengentieteeksi.* Jos erotetaan siitä, kuten tässä kirjassa tehdään, erikoisesti ne tutkimustulokset, jotka koskevat ihmisen henkistä olemusta, voidaan tästä hengentieteen alasta käyttää nimitystä 'teosofia', koska sitä on jo vuosisatojen ajan käytetty tässä merkityksessä.[1]

Tällaiselta näkökannalta on tässä kirjassa luonnostettu hengentieteellinen maailmankatsomus. Kirjoittaja ei halua esittää mitään, mikä ei ole hänelle itselleen *tosiasiaa* niin kuin ulkoisen maailman kokemukset ovat tosiasioita silmille ja korville sekä tavalliselle järjelle. — Nämä kokemukset ovat kenen tahansa saavutettavissa, jos päättää astua sille 'tiedon tielle', jota on kuvattu eräässä tämän kirjan luvussa. Henkisen maailman tosiasioihin suhtautuu oikein edellyttämällä, että terve ajattelu ja tunne voi ymmärtää kaiken todellisen tiedon tästä maailmasta. Jos lähtee tästä ymmärtämisestä ja siten laskee lujan pohjan, on jo astunut tärkeän askelen omaa henkistä näkemistä kohti, vaikka siihen vaaditaan muutakin. Jos väheksyy tätä tietä ja pyrkii eteenpäin pelkästään muita teitä, sulkee itseltään henkisen tiedon tien. Periaate, että vasta nähtyään henkisen todellisuuden voi sen olemassaolon tunnustaa, on esteenä tälle näkemiselle. Jos sen sijaan tahtoo ensin terveellä järjellä ymmärtää, mitä myöhemmin voi nähdä, edistää tätä näkemistä. Tämä tahto kehittää esiin sisäisiä voimia, jotka johtavat henkisen havainnon kykyyn.

1 Myöhemmin Steiner alkoi käyttää nimitystä 'antroposofia' tehdäkseen selvemmin eron perinteellisen teosofian kanssa. — Suomentaja.

I Ihmisen olemus

Goethe kuvaa seuraavin sanoin sattuvasti, miten alkaa eräs sellainen tie, jota kulkien voidaan tiedostaa ihmisen olemus: ”Havaitessaan ulkomaailman ilmiöitä ihminen ottaa ennen muuta huomioon niiden suhteen itseensä. Ja syystä kyllä, sillä koko hänen kohtalonsa riippuu siitä, mikä hänestä on miellyttävää, mikä vastenmielistä, mikä vetää häntä puoleensa, mikä työntää luotaan, mistä hänellä on hyötyä ja mistä vahinkoa. Tämä aivan luonnollinen tapa katsella ja arvostella ulkomaailmaa näyttää olevan sekä helppo että välttämätön, ja kuitenkin ihminen sen pohjalla joutuu alttiiksi tuhansille erehdyksille, jotka saattavat hänet häpeään ja katkeroittavat hänen elämänsä. — Paljon vaikeamman päivätyön ottavat päälleen ne, jotka elävästä tiedonhalusta pyrkivät selvyyteen ulkomaailman olioista sellaisinaan ja niiden suhteista toisiinsa. Sillä he menettävät ennen pitkää sen mittapuun, joka heillä oli apunaan silloin kun he ihmisinä tarkastelivat olioita niiden suhteessa heihin. He eivät voi käyttää mittapuuna olioiden miellyttävyyttä tai vastenmielisyyttä, hyödyllisyyttä tai vahingollisuutta. Kaikesta tästä heidän on kokonaan luovuttava ja ikään kuin jumalallisina olentoina etsittävä ja tutkittava sitä, mikä on, eikä sitä, mikä miellyttää. Oikea kasvitieteilijä ei saa välittää kasvien kauneudesta eikä hyödyllisyydestä, hänen tehtävänsä on tutkia niiden muodostumista ja rakennetta, niiden suhdetta muuhun kasvikuntaan. Ja niin kuin aurinko kutsuu esiin kasvit ja valaisee niitä, samoin on tutkijan katseltava niitä rauhallisin katsein ja saatava tiedon mit-

tapuut ja arvostelun perusteet niistä olioista, joita hän tarkastelee, eikä omasta itsestään."

Tämä Goethen ajatus suuntaa ihmisen huomion kolmelle taholle. Ensinnäkin kohteisiin, joista hänelle aistien välityksellä kaiken aikaa virtaa tietoa, joita hän koskettaa, haistaa, maistaa, kuulee ja näkee. Toiseksi niiden synnyttämiin vaikutelmiin niiden herättäessä hänessä mieltymystä tai vastenmielisyyttä, halua tai inhoa, niin että hänestä jokin kohde näyttää miellyttävältä, toinen epämiellyttävältä, jokin hyödylliseltä, toinen vahingolliselta. Ja kolmanneksi tietoihin, joita hän hankkii tarkastellessaan ilmiöitä "ikään kuin jumalallisena olentona"; tällöin hänelle paljastuvat olioiden toiminnan ja olemassaolon lait.

Ihmisen elämässä nämä kolme puolta eroavat selvästi toisistaan. Siitä ihminen havaitsee, että hän liittyy maailmaan kolmella eri tavalla. — Ensimmäinen tapa on, että hän kohtaa asiat sellaisinaan, valmiina tosiasioina. Toinen tapa merkitsee, että hän tekee maailman omaksi asiakseen; maailmalla on hänelle merkitystä. Kolmannessa tavassa hän näkee päämäärän, johon hänen on lakkaamatta pyrittävä.

Mistä johtuu, että maailma ilmenee ihmiselle näillä kolmella eri tavalla? Tämä selviää seuraavasta yksinkertaisesta tarkastelusta. Kuljen kukkivan niityn halki. Silmilläni näen kukkien värit. Se on tosiasia, jonka otan vastaan sellaisenaan. Iloitsen niiden väriloistosta. Sillä tavalla teen tämän tosiasian omakseni. Tunteellani liitän kukat omaan olemassaolooni. Vuoden kuluttua kuljen taas saman niityn halki. Siinä on nyt toisia kukkia. Ne herättävät minussa jälleen iloa. Voin muistaa viimevuotisen tunteeni. Se elää minussa, vaikka esinettä, joka sen herätti, ei enää ole. Mutta kukat, jotka nyt näen, ovat

lajiltaan samoja kuin viimevuotiset. Ne ovat kasvaneet samojen lakien mukaan kuin edelliset. Jos olen selvillä kukan lajista ja sen kasvun laeista, löydän ne jälleen tämänvuotisissa kukissa niin kuin tiedostin ne viimevuotisissa. Voin ajatella silloin: viime vuoden kukat ovat kadonneet, niiden herättämä ilo vain on muistissani. Se kuuluu ainoastaan *minun* elämääni. Mutta se minkä tiedostin näistä kukista viime vuonna ja minkä nytkin tiedän, pysyy niin kauan kuin tällaisia kukkia kasvaa. Se on jotakin, mikä on ilmennyt minulle mutta mikä ei ole riippuvaista minun olemassaolostani niin kuin iloni. Ilontunteeni rajoittuvat *minuun;* kukkien lait, niiden olemus, ovat ulkopuolellani maailmassa.

Siten ihminen liittyy joka hetki maailmaan näillä kolmella tavalla. Otettakoon tämä tosiasia aluksi sellaisenaan, lisäämättä siihen mitään. Siitä käy ilmi, että ihmisen olemukseen kuuluu *kolme eri puolta.* Tätä eikä mitään muuta tarkoitetaan tässä toistaiseksi kolmella sanalla *ruumis, sielu* ja *henki.* Jos liittää näihin sanoihin joitakin ennakkokäsityksiä tai olettamuksia, tulee ehdottomasti käsittämään väärin seuraavan selvityksen. *Ruumiilla* tarkoitetaan tässä sitä osaa ihmisen olemuksesta, jonka välityksellä ulkomaailman oliot ilmenevät hänelle, kuten edellisessä esimerkissä niityn kukat. Sanalla *sielu* tarkoitetaan sitä ihmisolemuksen osaa, jolla hän liittää oliot omaan olemassaoloonsa, jolla hän kokee olioiden herättämän mieltymyksen ja vastenmielisyyden, mielihyvän ja mielipahan, ilon ja tuskan. *Hengellä* tarkoitetaan sitä, mikä ihmisessä ilmenee silloin kun hän katselee esineitä — Goethen sanojen mukaan — "ikään kuin jumalallisena olentona". — Tässä mielessä ihminen on *ruumis, sielu* ja *henki.*

Ruumiillaan ihminen asettuu yhteyteen ulkomaailman

olioitten kanssa. Sielullaan hän säilyttää niistä saamansa vaikutelmat, ja hänen hengelleen ilmenee, mitä olioissa itsessään on. Vain silloin kun ihmistä tarkasteltaessa otetaan huomioon nämä kaikki kolme puolta, voidaan päästä selvyyteen hänen koko olemuksestaan. Nämä kolme puolta osoittavat, että hän on kolmella tavalla sukua muun maailman kanssa.

Ruumiiltaan ihminen on sukua ulkomaailman olioille, jotka ilmenevät hänen fyysisille aisteilleen. Hänen ruumiinsa koostuu tämän ulkomaailman aineista, ja siinä vaikuttavat ulkomaailman voimat. Niin kuin hän aisteillaan tarkastelee ulkomaailmaa, hän voi tarkastella myös omaa ruumistaan. Mutta sielullista olemusta on mahdotonta tarkastella samalla tavalla. Kaikki ruumiin tapahtumat voidaan havaita ruumiillisten aistien avulla. Sen sijaan mieltymystäni ja vastenmielisyyttäni, iloani ja tuskaani en minä eivätkä muutkaan voi ruumiillisilla aisteilla havaita. Sielullinen taso ei ole aistihavaintojen ulottuvilla. Ihmisen ruumiillinen olemassaolo on kaikkien nähtävissä; sielullista hän kantaa itsessään *omana* maailmanaan. *Hengen* kautta hänelle ilmenee ulkomaailma korkeammalla tavalla. Tosin ilmenevät ulkomaailman lainmukaisuudet vain hänen sisimmässään, mutta hengellään ihminen ikään kuin astuu ulos itsestään ja antaa esineiden puhua siitä, millä on merkitystä *niille* eikä hänelle. Ihminen katsoo tähtitaivasta: ihmetys, minkä se hänessä herättää, kuuluu vain häneen; sen sijaan tähtien pysyvät lainalaisuudet, jotka hän tavoittaa ajatuksillaan, *hengellään,* eivät kuulu häneen vaan tähtiin itseensä.

Näin on ihminen *kolmen maailman* jäsen. Ruumiiltaan hän kuuluu siihen maailmaan, jonka hän myös ruumiillaan havaitsee. Sielullaan hän rakentaa oman maailmansa; ja hänen hengelleen ilmenee maailma, joka on

näiden molempien yläpuolella.

Koska nämä kolme maailmaa ovat olennaisesti, laadullisesti erilaiset, näyttää ilmeiseltä, että niistä ja ihmisen osuudesta niihin voi saada selvyyttä vain käyttämällä kolmea erilaista tarkastelutapaa.

1. *Ihmisen ruumiillinen luonto*

Ihmisruumiin opimme tuntemaan ruumiillisten aistien avulla. Tarkastelutapa on silloin sama kuin se millä perehdymme muihinkin aisteilla havaittaviin olioihin. Samalla tavalla kuin tarkastellaan mineraaleja, kasveja ja eläimiä, voidaan tarkastella myös ihmistä. Hän on sukua näille kolmelle olemisen muodolle. Mineraalien tavoin hänen ruumiinsa rakentuu luonnon aineista; hän kasvaa ja jatkaa sukuaan niin kuin kasvit; eläinten tavoin hän havaitsee ilmiöt ympärillään ja muuntaa nämä vaikutelmat sisäisiksi elämyksiksi. Voidaan sanoa, että ihmiseen sisältyy mineraalinen, kasvillinen ja eläimellinen olemassaolo.

Mineraalien, kasvien ja eläinten erilainen rakenne vastaa niiden kolmea erilaista olemassaolon muotoa. Juuri tämän rakenteen havaitsemme aisteillamme ja vain sitä voimme nimittää ruumiiksi. Ihmisruumis on kuitenkin erilainen kuin eläimen ruumis. Tätä erilaisuutta ei kukaan voi kieltää, oli hänellä ihmisen ja eläimen sukulaisuudesta mikä käsitys tahansa. Myös materialistin, joka kieltää kaiken sielullisen, täytyy myöntää todeksi seuraava Caruksen lause (Organon der Natur und des Geistes): "Yhä edelleen on tosin hermoston ja varsinkin aivojen hienompi sisäinen rakenne fysiologeille ja anatomeille arvoitus, mutta täysin varma asia on, että näiden elin-

ten kehitys eläinkunnassa on edistynyt aste asteelta ja ihmisellä saavuttanut korkeamman asteen kuin millään muulla olennolla. Tällä seikalla on ollut mitä suurin merkitys ihmisen henkiselle kehitykselle, voi suorastaan sanoa, että se oikeastaan riittää selittämään tämän kehityksen. Jos aivojen rakenne ei ole säännönmukainen, jos aivot ovat vajaamittaiset ja puutteelliset kuten esimerkiksi mikrokefaleilla ja tylsämielisillä, silloin on selvää, ettei omaperäisistä ajatuksista ja tiedostamisesta voi olla puhetta, niin kuin suvunjatkaminen on mahdotonta ihmiselle, jonka sukupuolielimet ovat surkastuneet. Koko ihmisen ja erikoisesti aivojen hyvin kehittynyt rakenne ei tosin korvaa neroutta, mutta on joka tapauksessa ensimmäinen ja välttämätön korkeamman henkisen toiminnan edellytys."

Ihmisruumis ilmaisee näiden kolmen olemassaolon muodon, mineraalisen, kasvillisen ja eläimellisen lisäksi vielä neljättä, nimittäin varsinaisesti *inhimillistä*. Mineraaliselta olemukseltaan ihminen on sukua kaikelle näkyvälle, kasvilliselta olemukseltaan kaikelle kasvavalle ja sukuaan jatkavalle ja eläimelliseltä kaikelle, mikä voi havaita ympäristöään ja saada ulkoisten vaikutelmien perusteella sisäisiä elämyksiä. Inhimilliseltä olemukseltaan hän muodostaa jo ruumiillisesti oman maailmansa.

2. *Ihmisen sielullinen luonto*

Ihmisen sielullinen olemus erottuu ruumiillisesta omaksi sisäiseksi maailmaksi. Kohtaamme sellaista 'omaa' jo yksinkertaisessa aistimuksessa. Ei kukaan voi välittömästi tietää, kokeeko toinen saman yksinkertaisen aistimuksen juuri samanlaisena kuin hän itse. On värisokeita ihmisiä,

jotka näkevät vain erilaisia harmaan vivahteita. Toiset ovat osittain värisokeita; he eivät voi nähdä lainkaan tiettyjä värisävyjä. Heidän silmiensä välittämä maailmankuva on toinen kuin ns. normaali-ihmisen. Sama koskee enemmän tai vähemmän toisiakin aisteja. Tästä ilmenee, että jo yksinkertainen aistimus kuuluu ihmisen sisäiseen maailmaan. Voin ruumiillisilla aisteillani havaita punaisen pöydän, jonka toinenkin havaitsee, mutta en voi havaita toisen kokemaa punaisen aistimusta. — Aistimukset täytyy sen johdosta pitää *sielullisina* ilmiöinä. Jos täysin selvittää itselleen tämän tosiasian, lakkaa pitämästä sisäisiä kokemuksiaan *pelkkinä* aivotapahtumina. — Aistimuksiin liittyy *tunne.* Toinen aistimus on miellyttävä, toinen vastenmielinen. Tämä on sisäinen, sielullinen tapahtuma. Tunteissaan ihminen luo ulkomaailman rinnalle toisen maailman. Kolmas tekijä on tahto, jolla ihminen vuorostaan vaikuttaa ulkomaailmaan ja painaa siihen oman sisäisen olemuksensa leiman. Tahdontoimissa ihmissielu tavallaan virtaa ulkomaailmaan. Ihmisen teot eroavat ulkoisen luonnon tapahtumista siinä, että niissä ilmenee hänen sisäinen elämänsä. Siten erottuu sielu ulkomaailmasta ihmisen omaksi maailmaksi. Ihminen saa ulkomaailmasta ärsykkeitä, mutta hän muodostaa niiden perusteella *oman* maailman. Näin ruumiillinen jäsentyy sielullisen perustaksi.

3. *Ihmisen henkinen luonto*

Ihmisen sielunelämää ei säätele yksinomaan ruumis. Ihminen ei ajelehdi suunnatta ja päämäärättä aistimuksesta toiseen, eivätkä hänen tekojaan määrää mitkä tahansa ulkomaailman ärsykkeet tai hänen oman ruumiinsa ta-

pahtumat. Hän *ajattelee* havaintojaan ja tekojaan. Ajattelemalla havaintojaan hän hankkii tietoa olioista; ajattelemalla tekojaan hän luo elämäänsä järjellistä yhteyttä. Ja hän tietää, että hän voi täyttää tehtävänsä ihmisenä vain jos hän antaa oikeiden ajatusten ohjata sekä ymmärrystään että tekojaan.

Ihmisen sielullinen olemus on siten kahdenlaisen välttämättömyyden alainen. Se on luonnon välttämättömyydellä ruumiin lakien alainen. Se antautuu oikeaan ajatteluun johtavien lakien alaiseksi, koska se vapaasti tunnustaa niiden välttämättömyyden. Luonto alistaa ihmisen aineenvaihdunnan lakien alaiseksi; ajatuslakien alaiseksi hän antautuu itse. — Näin ihminen tulee korkeamman järjestelmän jäseneksi kuin on se mihin hänen ruumiinsa kuuluu. Tämä korkeampi järjestelmä on *henkinen.* Henkisen ja sielullisen välillä vallitsee yhtä olennainen ero kuin sielullisen ja ruumiillisen. Niin kauan kuin puhutaan pelkästään ruumiissa liikkuvista hiili-, vety-, typpi- ja happihiukkasista, ei ole kysymys sielusta. Sielullinen elämä alkaa vasta kun tämän liikkeen piirissä syntyy aistimus: maistan makeaa tai tunnen mielihyvää. Yhtä vähän on kysymys *hengestä* niin kauan kuin tarkastellaan vain sielullisia elämyksiä, jotka ihminen kokee antautuessaan pelkästään ulkomaailman tai oman ruumiinsa tapahtumille. Tämä sielullinen muodostaa vasta perustan henkiselle, samoin kuin ruumiillinen on sielullisen perusta. — Luonnontutkijan kohde on ruumis, sieluntutkijan (psykologin) sielu ja hengentutkijan *henki.* Jos järjellisellä tarkastelulla pyrkii selvyyteen ihmisen olemuksesta, täytyy ensin itsetarkastelun avulla tehdä itselleen selväksi, millainen laadullinen ero vallitsee ruumiin, sielun ja hengen välillä.

Ihminen voi päästä perille itsestään vain selvittämällä, mikä asema *ajattelulla* on hänen olemuksessaan. Aivot ovat ajattelun ruumiillinen väline. Niin kuin ihminen voi nähdä värejä vain hyvin muodostunein silmin, palvelevat vastaavasti hyvin muodostuneet aivot ajattelua. Ihmisen koko ruumis on rakentunut niin, että aivot, hengen elin, on sen huipentuma. Ihmisaivojen rakenteen voi ymmärtää vain niiden tehtävän kannalta. Aivojen tehtävänä on toimia ajattelevan hengen ruumiillisena perustana. Tämän osoittaa vertaileva silmäys eläinmaailmaan. Sammakkoeläinten aivot ovat selkäytimeen verrattuina pienet, nisäkkäiden jo suhteellisesti suuremmat. Ihmisellä ne ovat muuhun ruumiiseen verrattuina suuremmat kuin millään eläimellä.

Tällainen käsitys ajattelusta kohtaa runsaasti ennakkoluuloja. Monet ovat taipuvaisia aliarvioimaan ajattelua ja pitämään suuremmassa arvossa 'syvää tunne-elämää', 'tuntoja'. Sanotaan: ei 'kylmä ajattelu' vaan tunteen lämpö, tuntojen välitön voima, kohottaa ihmisen korkeampaan tietoon. Ihmiset, jotka puhuvat näin, pelkäävät että selvä ajattelu tylsistää tunteet. Tämä on totta, kun on kysymys jokapäiväisestä ajattelusta, joka tarkastelee asioita pelkästään aineellisen hyödyn kannalta. Mutta niiden ajatusten suhteen, jotka johtavat todellisuuden korkeammille tasoille, on asia päinvastoin. Ei ole tunnetta tai innostusta, joka olisi niin lämmin kuin ovat tunteet, joita ihmisessä herättävät henkiseen maailmaan kohdistuvat selvät, kirkkaat ajatukset. Korkeimpia tunteita eivät ole ne, jotka syntyvät 'itsestään', vaan ne jotka saavutetaan tarmokkaalla ajatustyöllä.

Ihmisruumiilla on *ajattelua* vastaava rakenne. Aineet

ja voimat, jotka esiintyvät myös mineraalisessa luonnossa, yhdistyvät ihmisruumiissa siten että ajattelu voi ilmetä tämän rakenteen kautta. Tätä mineraalista, tehtävänsä mukaisesti muodostunutta rakennetta nimitetään seuraavassa tarkastelussa ihmisen *fyysiseksi ruumiiksi.*

Tämä aivoihin huipentuva mineraalinen rakenne syntyy *suvunjatkamisen* avulla ja saa kehittyneen muotonsa *kasvamalla.* Suvunjatkaminen ja kasvu on yhteistä ihmisille, kasveille ja eläimille, ja niiden puuttuminen erottaa elottoman luonnon elollisesta. Elollinen syntyy elollisesta. Elollisen ketju jatkuu vanhemmista jälkeläisiin. Ne voimat, joiden vaikutuksesta kivennäinen muodostuu, suuntautuvat suoraan aineisiin, joista se koostuu. Vuorikristallin muodostavat piissä ja hapessa vaikuttavat voimat. Sen sijaan voimia, jotka muodostavat esimerkiksi tammen, täytyy etsiä kiertotietä siemenen kautta emä- ja isäkasvista. Ja tammen *muoto* siirtyy suvunjatkumisen kautta esivanhemmilta jälkeläisille. Tässä vallitsevat *sisäiset,* kaikelle elolliselle synnynnäiset edellytykset. — Aikoinaan kuviteltiin, että alemmat eläimet, kalatkin, voisivat syntyä liejusta. Kuitenkin elollisen muoto säilyy vain *periytymällä.* Millaiseksi elollinen olento kehittyy, riippuu siitä, millaisesta isä- ja äitiolennosta se on syntynyt, toisin sanoen siitä, mihin *lajiin* se kuuluu. Aineet, joista se koostuu, vaihtuvat kaiken aikaa; laji säilyy koko elämän ajan ja periytyy jälkeläisiin. Laji on siis tekijä, joka määrää aineiden koostumisen. Tätä lajia muodostavaa voimaa nimitämme *elämänvoimaksi.* Niin kuin mineraaliset voimat ilmenevät kiteessä, ilmenee elämänvoima kasvi- ja eläinlajeissa ja -muodoissa.

Mineraaliset voimat ihminen havaitsee ruumiillisilla aistimilla. Ja hän voi havaita vain sellaista, mille hänellä on vastaavat aistimet. Ilman silmää ei esiinny valo- eikä

ilman korvaa äänihavaintoja. Ihmisellä esiintyvistä aisteista on alemmilla eläimillä vain eräänlainen tuntoaisti. Inhimillistä havaintoa vastaavalla tavalla ne voivat aistia vain niitä mineraalisia voimia, jotka ilmenevät tuntoaistille. Siinä määrin kuin eläimillä ovat myös muut aistit kehittyneet, on niille ulkomaailma rikkaampi ja monipuolisempi. Riippuu siis olion orgaaneista, onko sille aistimuksena olemassa se, mitä on ulkomaailmassa. Tietyt värähtelyt ilmassa muuttuvat ihmisessä ääniaistimukseksi. — Elämänvoiman ilmauksia ihminen ei voi havaita tavallisilla aisteillaan. Hän *näkee* kasvin värit, hän *haistaa* sen tuoksun; *tämä* havainnonlaji ei tavoita elämänvoimaa. Mutta yhtä vähän kuin sokeana syntyneellä on oikeutta kiistää värien olemassaolo, voivat tavalliset aistit kiistää elämänvoiman olemassaolon. Värit ilmenevät sokeana syntyneelle niin pian kuin hänelle on tehty leikkaus; samoin ilmenevät ihmiselle havaintona elämänvoiman luomat kasvien ja eläinten *lajit,* eivät pelkästään *yksilöt,* kun hänessä on kehittynyt vastaava elin. — Aivan uusi maailma avautuu ihmiselle tämän elimen kehityttyä. Hän ei enää havaitse vain elollisten olioiden värejä, tuoksuja jne., vaan hän havaitsee myös näiden olioiden elämän. Hän tajuaa jokaisessa kasvissa ja eläimessä fyysisen muodon lisäksi *elämän täyttämän henkisen muodon.* Käytämme tästä henkisestä muodosta nimitystä *eteerinen ruumis* tai *elämänruumis.*[1] — Hengentutki-

1 Tämän kirjan tekijä on myöhemmin nimittänyt myös 'muotovoimaruumiiksi' (Bilde-Kräfte-Leib) sitä, mitä tässä nimitetään eteeriseksi ruumiiksi tai elämänruumiiksi. Hänen mielestään oli syytä tämän nimen antamiseen, koska hän pitää erittäin tärkeänä sen väärinkäsityksen torjumista, että puheena oleva eteerisen ruumiin käsite sekoitetaan vanhemman luonnontieteen 'elämänvoimaan'. Mikäli on kysymys tämän vanhemman elämänvoima-käsitteen tor-

jalle tämä merkitsee seuraavaa. Hänelle elämänruumis ei ole vain fyysisen ruumiin aineitten ja voimien tuote vaan todellinen itsenäinen olemus, joka vasta herättää elämään nämä fyysiset aineet ja voimat. Hengentieteen mielessä voidaan sanoa: pelkästään fyysiselle kappaleelle — esim. kiteelle — antavat muodon kaikessa elottomassa vaikuttavat fyysiset voimat. Elävä ruumis ei saa muotoaan *näiden* voimien vaikutuksesta, sillä samalla hetkellä kun elämä sen jättää ja se jää pelkästään fyysisten voimien varaan, se alkaa hajota. Elämänruumis säilyttää fyysisen ruumiin kokonaisuutena, estää sen hajoamasta. — Jotta tämän elämänruumiin voisi havaita toisessa olennossa, täytyy vastaavan *henkisen aistimen* olla kehittynyt. Ilman sitä voi tosin loogisin perustein päätellä sen olevan olemassa, mutta *nähdä* sen voi vain henkisin aistein, niin kuin fyysisin aistein näemme värin. — Ei pidä törmätä nimitykseen 'eteerinen ruumis'. 'Eetteri' merkitsee tässä muuta kuin fysiikan olettama eetteri. Sanaa voidaan yksinkertaisesti pitää vain nimityksenä sille, mitä tässä kuvataan.

jumisesta nykyisen luonnontieteen tavoin, on kirjoittaja tietyssä mielessä niiden kannalla, jotka kiistävät *sellaisen* voiman olemassaolon. Sillä sen avulla yritettiin selittää epäorgaanisten voimien erityinen vaikutustapa elimistössä. Epäorgaanisten voimien vaikutustapa on elimistössä samanlainen kuin epäorgaanisessa maailmassa. Epäorgaanisen luonnon lait ovat elimistössä aivan samat kuin kiteessä. Sen sijaan voidaan sanoa, että elimistössä on jotakin, mikä *ei* ole epäorgaanista: elämä, joka antaa elimistölle sen muodon. Sen perustana on eteerinen eli muotovoimaruumis. Edellytettäessä sen olemassaoloa ei puututa luonnontieteen oikeutettuun tehtävään tutkia myös orgaanisessa luonnossa niiden voimien vaikutuksia, jotka se on havainnut epäorgaanisessa luonnossa. Myös todellinen hengentiede torjuu sen ajatuksen, että erityinen elimistössä vaikuttava elämänvoima korvaisi epäorgaanisten voimien vaikutuksen. Hengentutkija tarkoittaa elämänruumiilla jotakin aivan muuta, sellaista mikä elimistössä ilmenee elottoman *lisäksi*. — Kuitenkaan tekijä ei katso olevan syytä korvata tässä teoksessa käytettyä nimitystä 'eteerinen ruumis' toisella, 'muotovoimaruumiilla', koska tässä kokonaisyhteydessä sille, joka haluaa ymmärtää asian oikein, ei voi syntyä väärinkäsitystä. Väärinkäsitys on mahdollista vain silloin, kun tätä nimitystä käytetään esityksessä, josta tämä yhteys ei käy ilmi. (Verrattakoon edellä olevaan myös sitä, mitä on sanottu tämän kirjan luvussa Huomautuksia ja täydennyksiä.)

Niin kuin fyysisen ruumiin rakenteesta kuvastuvat sen tehtävät, ilmenevät elämänruumiin rakenteesta sen tehtävät. Sen olemuksesta voi päästä perille myös tarkastelemalla sen suhdetta ajattelevaan henkeen. Ihmisen elämänruumis eroaa kasvin ja eläimen elämänruumiista siinä, että sen rakenne määräytyy ajattelevan hengen mukaan. — Niin kuin ihminen fyysisen ruumiinsa puolesta kuuluu mineraaliseen luontoon, hän kuuluu elämänruumiinsa puolesta elolliseen luontoon. Kuoleman jälkeen fyysinen ruumis hajoaa mineraaliseen luontoon ja elämänruumis elolliseen luontoon. Sanalla 'ruumis' tarkoitetaan tässä sitä, mikä antaa jollekin olennolle 'hahmon', 'muodon'. Ilmausta 'ruumis' ei pidä sekoittaa aisteilla havaittavaan ruumiinmuotoon. Siinä mielessä kuin tässä kirjassa käytetään nimitystä 'ruumis', sitä voidaan käyttää tarkoittamaan myös sielullisia ja henkisiä muodosteita.

Elämänruumis on ihmiselle vielä jotakin ulkonaista. Aistimuksen syntyessä vastaa ihmisen sisäinen luonto ulkomaailman ärsykkeeseen. Vaikka tarkkaisimme kuinka pitkälle kaikkea sitä, mitä vielä voi sanoa ulkomaailmaksi, niin aistimusta emme voi sieltä löytää. — Valonsäteet tunkeutuvat silmässä aina verkkokalvoon saakka. Siinä (ns. näköpurppurassa) ne aiheuttavat kemiallisia tapahtumia. Näiden ärsykkeiden vaikutus ulottuu näköhermon välityksellä aivoihin aiheuttaen siellä jälleen fyy-

sisiä tapahtumia. Jos niitä voisi tarkkailla, näkisi samanlaisia fyysisiä tapahtumia kuin muuallakin ulkomaailmassa. Jos voin tarkkailla eteeristä ruumista, havaitsen että fyysinen aivotapahtuma *samalla* on eteerinen tapahtuma, elämäntapahtuma. Mutta sinisen värin aistimusta, jonka valonsäteiden vastaanottaja saa, en *tätä* tietä löydä mistään. Se syntyy vasta valonsäteiden vastaanottajan sielussa. Jos siis vastaanottajan koko olemus käsittäisi ainoastaan fyysisen ruumiin ja eteerisen ruumiin, ei aistimusta voisi olla olemassa. Aistimukset luova toiminta eroaa aivan olennaisesti eteeristen voimien, muotovoimien vaikutuksista. Näistä vaikutuksista syntyy edellä mainitun toiminnan avulla sisäinen elämys. Ilman tätä toimintaa esiintyisi pelkkä elämäntapahtuma niin kuin kasvissa.

Kuvitelkaamme ihminen ottamassa vastaan vaikutelmia joka taholta. Hänet on samalla ajateltava mainitun aistimuksia luovan toiminnan lähteeksi kaikkiin suuntiin, joista hän vastaanottaa vaikutelmia. Aistimukset *vastaavat* joka taholta tuleviin vaikutelmiin, ärsykkeisiin. Tätä toiminnan lähdettä nimitämme *aistimussieluksi.* Aistimussielu on yhtä todellinen kuin fyysinen ruumis. Jos katselen ihmistä ottamatta lukuun aistimussielua, kuvitellen hänet pelkästään fyysiseksi ruumiiksi, olisi se samaa kuin jos kuvittelisin maalauksen vain kankaaksi.

Myös aistimussielun havaitsemista koskee se, mitä edellä sanottiin elämänruumiin havaitsemisesta. Ruumiilliset elimet ovat sen suhteen 'sokeita'. Niin on myös se elin, joka voi havaita elämän elämänä. Mutta samoin kuin elämänruumis voidaan havaita tämän elimen avulla, voi sisäinen aistimusten maailma vielä korkeamman elimen avulla muuttua erääksi henkisten havaintojen laaduksi. Ihminen ei silloin koe ainoastaan fyysisen ja elämänmaailman vaikutelmia, vaan hän havaitsee aistimukset. Ihmiselle, jolla on kehittynyt tämä elin, on toisen olennon aistimusmaailma havaittavissa kuin ulkoinen todellisuus. Oman aistimusmaailman kokemisen ja toisen olennon aistimusmaailman *havaitsemisen* välillä on tehtävä ero. Jokainen kokee tietenkin oman aistimusmaailmansa. Toisen olennon aistimusmaailman voi havaita vain ihminen, jolla on kehittynyt siihen 'henkinen silmä'. Ilman sitä ihminen tuntee aistimusmaailman vain sisäisinä, oman sielunsa piirissä olevina elämyksinä. Henkiselle havainnolle ilmenee sellaista, mikä muuten piilee toisen olennon sisäisyydessä. Väärinkäsitysten välttämiseksi on sanottava, ettei henkisellä havainnolla koeta toisen olennon aistimusmaailmasta samaa kuin tämä itse siitä kokee. Jälkimmäinen kokee aistimukset oman sisäisyytensä näkökannalta, kun taas henkisesti näkevä havaitsee aistimusmaailman ilmauksen.

Aistimussielu on riippuvainen elämänruumiista, sillä siitä se 'ottaa' sen, mikä syttyy aistimukseksi. Ja koska elämänruumis on fyysisen ruumiin elämä, on aistimussielu välillisesti riippuvainen myös fyysisestä ruumiista. Vain jos silmä on terve ja hyvin muodostunut, ovat väriaistimukset mahdollisia. Siten ruumiillinen vaikuttaa aistimussieluun, määrää ja rajoittaa aistimussielun toimintaa. Se elää ruumiillisuuden rajoissa. — Ruumis rakentuu fyysisistä aineista, elämänruumis elävöittää sen, ja se puolestaan rajoittaa aistimussielun toimintaa. Kellä on aistimussielun havaitsemiseen tarvittava elin, toteaa aistimussielun ruumiin rajoittamaksi. — Mutta aistimussielun raja ei käy yksiin fyysisen ruumiin rajan kanssa. Se ylittää fyysisen ruumiin rajat. Se osoittautuu siten voimakkaammaksi kuin ruumis. Mutta sitä rajoittava voima vaikuttaa fyysisestä ruumiista käsin. Näin sijoittuu toisaalta fyysisen ja elämänruumiin ja toisaalta aistimus-

sielun välille vielä erityinen ihmisolemuksen osa. Se on *sieluruumis* (Seelenleib) eli *aistimusruumis* (Empfindungsleib). Voidaan myös sanoa: osa elämänruumiista on hienompaa ainesta kuin muu elämänruumis, ja tämä hienompi osa muodostaa kokonaisuuden aistimussielun kanssa, kun taas karkeampi osa muodostaa kokonaisuuden fyysisen ruumiin kanssa. Aistimussielu ulottuu kuitenkin, kuten sanottu, sieluruumiin rajojen yli.

Se mitä tässä sanotaan aistimukseksi, on vain osa ihmisen sielullista olemusta. (Nimitystä 'aistimussielu' käytetään vain yksinkertaisuuden vuoksi.) Aistimuksiin liittyvät ilon ja mielipahan tunteet, vietit, vaistot ja pyyteet. Kaikella tällä on sama sisäelämän luonne kuin astimuksilla, ja se on näiden tavoin riippuvaista ruumiillisuudesta.

Samoin kuin ruumiin kanssa aistimussielu on vuorovaikutuksessa myös ajattelun, hengen kanssa. Aluksi ajattelu pelkästään palvelee aistimussielua. Ihminen muodostaa ajatuksia aistimuksistaan. Sillä tavalla hän pääsee selville ulkomaailmasta. Lapsi, joka on polttanut itseään, miettii ja johtuu ajatukseen: 'tuli polttaa'. Ihminen ei liioin seuraa sokeasti viettejään, vaistojaan ja pyyteitään. Hän järjestää ajattelunsa avulla tilaisuuden niiden tyydyttämiseen. Niin sanottu aineellinen kulttuuri toimii tähän suuntaan. Se perustuu niihin palveluksiin, joita ajatus tekee aistimussielulle. Suunnattomat määrät ajatuskykyä käytetään tähän tarkoitukseen. Sillä on rakennettu laivat, rautatiet, lennättimet, puhelimet, mitkä kaikki palvelevat pääasiassa aistimussielun tarpeita. Niin kuin fyysisen ruumiin läpäisevät muotovoimat, on aistimussielu ajatusvoiman läpäisemä. Muotovoimat liittävät fyysisen ruumiin sen esivanhempiin ja jälkeläisiin. Näin se joutuu

sellaisten lakien alaiseksi, joilla ei ole mitään tekemistä pelkän mineraalisen kanssa. Samoin tuo ajatusvoima sieluun lainmukaisuutta, joka ei kuulu aistimussieluun sellaisenaan. — Aistimussielun puolesta ihminen on sukua eläimelle. Eläimelläkin voimme todeta aistimuksia, viettejä, vaistoja ja pyyteitä. Mutta eläin noudattaa niitä välittömästi. Eläimellä ei niihin liity itsenäisiä, yli välittömien elämyksien ulottuvia *ajatuksia.* Tämä koskee jossain määrin myös kehittymätöntä ihmistä. Aistimussielu sellaisenaan on siis muuta kuin se kehittynyt, korkeampi sielunjäsen, joka käyttää ajattelua palvelukseensa. Tätä ajattelua käyttävää sielunjäsentä voidaan nimittää *älysieluksi* (Verstandesseele). Sitä voisi nimittää myös luonnesieluksi (Gemütsseele) tai mielenlaaduksi (Gemüt).

Älysielu läpäisee aistimussielun. Se jolla on kehittynyt elin sielullisen havaitsemiseen, näkee älysielun erityisenä sielunelämän tasona pelkän aistimussielun lisäksi.

Ajattelulla ihminen ylittää pelkän sisäisen elämän. Hän saavuttaa jotakin, mikä ulottuu hänen oman sielunsa ulkopuolelle. Hänellä on itsestään selvänä vakaumus siitä, että ajattelun lait vastaavat maailmanjärjestystä. Tämä vastaavuus saa hänet tuntemaan itsensä maailmaan juurtuneeksi. Tämä ajattelun ja todellisuuden vastaavuus on tärkeimpiä tosiasioita, joiden avulla ihminen oppii tuntemaan oman olemuksensa. Ihminen etsii mielessään totuutta. Tässä totuudessa ei ilmaise itseään ainoastaan ihmismieli vaan myös maailma ja sen ilmiöt. Ajattelun tiedostamalla totuudella on omasta sielunelämästä riippumaton merkitys. Ihastus, jonka tähtitaivas minussa herättää, elää pelkästään minussa; taivaankappaleiden radoista muodostamillani ajatuksilla on jokaisen muun ihmisen ajattelulle sama merkitys kuin minun ajatteluleni.

Olisi mieletöntä puhua *minun* ihastuksestani, jos minua ei olisi, mutta ei ole sillä tavalla mieletöntä puhua ajatuksistani *minusta riippumatta.* Totuus, jota tänään ajattelen, oli eilenkin totta ja on oleva totta myös huomenna, vaikka vain tänään sitä ajattelin. Jos jokin tieto ilahduttaa minua, on tällä ilolla merkitystä vain niin kauan kuin se minussa vallitsee; tiedon sisältämällä *totuudella* on merkitystä tästä ilosta riippumatta. Käsittäessään totuuden ihmismieli liittyy johonkin, mikä on itsessään arvokasta. Tämä arvo ei katoa samalla kuin sielunelämys, eikä se liioin ole viimeksi mainitun mukana syntynyt. Totuus ei synny eikä häviä; sillä on merkitys, jota ei voi hävittää. — Tämä ei ole ristiriidassa sen kanssa, että eräillä inhimillisillä 'totuuksilla' on vain ohimenevä arvo, koska ne jonkin ajan kuluttua huomataan osittain tai kokonaan erehdyksiksi. Ihmisen on myönnettävä, että totuus sinänsä pysyy, vaikka *hänen* ajatuksensa ovat vain pysyvien totuuksien väliaikaisia ilmenemismuotoja. Ei sekään, joka Lessingin sanojen mukaan tyytyy ikuiseen pyrkimykseen totuutta kohti, koska täydellinen totuus voi olla vain Jumalan mielessä, kiellä totuuden ikuisuusarvoa vaan ennemmin vahvistaa sen tällä lausumalla.

Sama mikä koskee totuutta, koskee myös *hyvää.* Eettisesti hyvä on riippumaton pyyteistä ja mielihaluista. Mieltymys ja vastenmielisyys, halu ja inho kuuluvat ihmisen oman sielunelämän piiriin. Velvollisuus on mieltymyksen ja vastenmielisyyden yläpuolella. Ihminen voi asettaa velvollisuuden niin korkealle, että hän uhraa elämänsä sen hyväksi. Ihminen on sitä kehittyneempi, mitä enemmän hän on jalostanut taipumuksensa, mieltymyksensä ja vastenmielisyytensä niin että ne ilman pakkoa ja alistamista toteuttavat hänen tiedostamaansa velvollisuutta. Eettisesti hyvällä on — niin kuin totuudellakin — pysyvä

arvonsa, jota se ei saa aistimussielun nojalla.

Kun itsessään tosi ja hyvä alkaa elää ihmisen sisimmässä, hän kohoaa pelkän aistimussielun yläpuolelle. Sitä valaisee silloin ikuinen henki. Siinä syttyy katoamaton valo. Siinä määrin kuin ihmissielu elää tässä valossa, se on osallinen ikuisesta. Ihminen liittää oman olemassaolonsa ikuiseen. Se tosi ja hyvä, mitä ihmissielu kantaa itsessään, on siinä kuolematonta. — Tämän ikuisen ilmenemistä ihmissielussa voidaan nimittää *tietoisuussieluksi* (Bewusstseinsseele). — Myös alempien sielullisten elämysten yhteydessä voidaan puhua *tietoisuudesta.* Tavallinen aistimuskin on tietoisuuden kohde. Siinä mielessä on myös eläimillä tietoisuutta. Tässä tarkoitetaan tietoisuussielulla kuitenkin inhimillisen tietoisuuden ydintä, tavallaan sielua sielussa. Tietoisuussielu erottuu vielä erityiseksi sielunelämän tasoksi älysielun rinnalla. Jälkimmäinen on vielä kietoutunut aistimuksiin, vietteihin, tunteisiin jne. Jokainen ihminen tietää, että hänestä aluksi tuntuu todelta lähinnä se, mikä miellyttää hänen tunteitaan. Mutta kestävä on vasta se totuus, jossa ei enää ole mitään miellyttävän tai epämiellyttävän sivumakua. Tosi on totta, vaikka kaikki persoonalliset tunteet asettuisivat sitä vastaan. Sitä sielunosaa, missä tämä totuus elää, sanotaan tässä tietoisuussieluksi.

Näin siis sielussa samoin kuin ruumiissa voidaan erottaa kolme jäsentä: *aistimussielu, älysielu* ja *tietoisuussielu.* Ja niin kuin ruumiillisuus alhaalta vaikuttaa sieluun *rajoittavasti,* vaikuttaa siihen henki ylhäältä *laajentavasti.* Mitä enemmän sielun valtaa tosi ja hyvä, sitä laajemmaksi ja avarammaksi muuttuu siinä ikuinen. Kun ihmisen ikuinen osa laajenee, on siitä lähtevä valo yhtä todellinen sille, joka voi henkisesti havaita sielun, kuin on fyysiselle silmälle valo, joka säteilee liekistä. Ruumiilli-

nen ihminen on vain osa koko ihmisestä. Ruumis on karkein ihmisluonnon taso muiden ohella, jotka sen läpäisevät. Elämänmuotona täyttää fyysisen ruumiin elämänruumis (eteerinen ruumis). Sieluruumiin voi havaita ulottuvan sen yli; aistimussielun taas tämänkin yli. Vielä sen yli laajenee älysielu, joka tulee sitä laajemmaksi, mitä enemmän se omaksuu totta ja hyvää. Sillä toden ja hyvän oivaltaminen avartaa älysielua. Jos ihminen eläisi kokonaan mielihalujensa ja vastenmielisyyksiensä mukaan, hänen älysielunsa rajat kävisivät yksiin hänen aistimussielunsa kanssa. Tätä hahmoa, jonka keskellä fyysinen ruumis ilmenee, voidaan nimittää *ihmisen auraksi.* Tähän suuntaan laajenee kuvamme ihmisen olemuksesta, kun sitä tarkastellaan tämän kirjan esittämällä tavalla.

Ihmisen lapsuuden kehityksen kuluessa tulee hetki, jolloin hän ensimmäisen kerran kokee olevansa muusta maailmasta erillinen, itsenäinen olento. Herkästi tuntevalle ihmiselle tämä on mieleenpainuva elämys. Runoilija Jean Paul kertoo elämäkerrassaan: "En koskaan unohda erästä sisäistä tapahtumaa, josta en ole kertonut kenellekään, minätietoisuuteni syntymää, jonka ajan ja paikan tiedän sanoa. Varhaislapsuudessa seisoin eräänä aamupäivänä kotitaloni ovella ja katselin vasemmalla olevaa halkopinoa, kun minut äkkiä kuin salamana kirkkaalta taivaalta valtasi sisäinen oivallus, joka jäi pysyvästi vaikuttamaan: minä olen *minä.* Silloin oli minäni nähnyt itsensä ensi kerran ja ikuisesti. Muistin erehtyminen on tässä tuskin mahdollista, koska toisten kertomukset eivät ole voineet lisätä mitään tähän sielun kaikkein pyhimmässä sattuneeseen tapahtumaan, jonka uutuus jätti mieleeni jopa jokapäiväiset ja merkityksettömät sivuseikat." — Tiedämme, että pienet lapset sanovat itsestään:

"Kalle on kiltti", "Maija tahtoo tämän". Pidetään luonnollisena, että he puhuvat itsestään samalla tavalla kuin toisistakin, koska he eivät vielä ole tietoisia omasta itsenäisestä olemuksestaan — heissä ei vielä ole syntynyt tietoisuutta itsestään. Vasta itsetietoisuus leimaa ihmisen itsenäiseksi, kaikesta muusta erilliseksi olennoksi, 'minäksi' Minän käsitteeseen ihminen kokoaa kaiken, mitä hän kokee itsestään ruumiillisena ja sielullisena olentona. Ruumis ja sielu ovat minän perusta, 'kantaja', jossa se vaikuttaa. Niin kuin fyysisen ruumiin keskipiste on aivot, on sielunelämän keskipiste minässä. Ihmisen aistimukset aiheuttaa ulkomaailma, tunteet syntyvät ulkomaailman vaikutuksesta, tahto suuntautuu ulkomaailmaan, sillä se toteutuu ulkoisissa teoissa. Minä, ihmisen varsinainen olemus, jää tällöin näkymättömiin. Jean Paul nimittääkin sattuvasti minän tajuamista "ihmisen kaikkein pyhimmässä sattuneeksi tapahtumaksi". Sillä minässään ihminen on aivan yksin. — Ja tämä 'minä' on ihminen itse. Se oikeuttaa hänet pitämään tätä 'minää' todellisena olemuksenaan. Hän voi siksi sanoa ruumista ja sielua 'verhoikseen', joiden sisässä hän elää, ruumiillisiksi välineikseen, joiden avulla hän toimii. Kehityksensä kuluessa hän oppii käyttämään näitä välineitä yhä enemmän minänsä palveluksessa.

Sana 'minä' eroaa kaikista muista nimistä. Jos miettii tämän nimen luonnetta, tajuaa jotakin olennaista ihmisen olemuksesta. Jokaista muuta nimeä voivat kaikki ihmiset käyttää samalla tavalla sitä vastaavasta oliosta. Pöytää voi jokainen nimittää 'pöydäksi', tuolia 'tuoliksi'. Nimitys 'minä' tekee tästä poikkeuksen. Sitä ei kukaan voi käyttää tarkoittamaan toista ihmistä; jokainen voi nimittää 'minäksi' vain itseään. Sana 'minä' ei voi koskaan ulkoa tulla korviini *minua* tarkoittaen; vain

sisältäpäin, *itsestään käsin* ihmissielu voi sanoa itseään 'minäksi'. Kun ihminen sanoo itsestään 'minä', hänessä alkaa puhua jokin, mikä ei kuulu mihinkään niistä maailmoista, joihin mainitut 'verhot' kuuluvat. 'Minä' hallitsee yhä enemmän ruumista ja sielua. — Tämä ilmenee ihmisen aurasta. Mitä enemmän minä hallitsee ruumiin ja sielun toimintoja, sitä jäsentyneempi, monimuotoisempi ja värikkäämpi on aura. Minän vaikutuksen auraan voi henkisesti näkevä havaita. Itse 'minä' on hänellekin näkymätön. Se elää todella 'ihmisen kaikkein pyhimmässä'. — Mutta minä ottaa itseensä sen valon säteet, joka syttyy ihmisessä. Niin kuin ihminen kokoaa minässä ruumiin ja sielun elämykset, hän antaa myös totta ja hyvää koskevien ajatusten virrata minäänsä. Toisaalta aisti-ilmiöt, toisaalta *henki* ilmenevät minälle. Ruumis ja sielu antautuvat palvelemaan minää, minä taas antautuu hengelle, jotta tämä täyttäisi sen. Minä elää ruumiissa ja sielussa; henki taas elää minässä. Se mikä minässä on henkeä, on siinä pysyvää. Sillä minä saa olemuksensa ja merkityksensä siitä, mihin se on liittynyt. Eläessään fyysisessä ruumiissa se on mineraalisten lakien alainen; elämänruumis saattaa sen suvunjatkamisen ja kasvamisen lakien alaiseksi, aistimus- ja älysielu sielullisen maailman lakien alaiseksi. Siinä määrin kuin se ottaa vastaan henkistä, se on henkisten lakien alainen. Mineraalisten ja elämän lakien mukaan muodostuva syntyy ja häviää, mutta hengellä ei ole mitään tekemistä syntymisen ja häviämisen kanssa.

Minä elää sielussa. Joskin minän kehittynein ilmaus kuuluu tietoisuussieluun, on sanottava, että minä siitä käsin säteilee *koko* sieluun ja ulottaa sielun kautta vaikutuksensa myös ruumiiseen. Minässä taas elää henki. Henki säteilee minään ja elää siinä minä 'verhonaan', niin kuin minä elää ruumiissa ja sielussa nämä 'verhoinaan'. Henki muovaa minää sisältä ulospäin, fyysinen maailma taas ulkoapäin. Henkeä, joka muodostaa minää ja elää minässä, voidaan nimittää 'henkiminäksi' tai 'henki-itseksi' (Geistselbst), koska se ilmenee ihmisen minänä tai itseytenä. Henkiminän ja tietoisuussielun välisen eron voi tehdä itselleen selväksi seuraavalla tavalla. Tietoisuussielu tajuaa kaikista antipatioista ja sympatioista riippumatonta totuutta. Henkiminä *sisältää* saman totuuden, minän vastaanottamana ja omaksumana, sen yksilöllistämänä ja ihmisen itsenäiseen olemukseen siirtyneenä.

Henkiminä on henkisen maailman ilmenemistä minässä, niin kuin toiselta puolen aistihavainto on fyysisen maailman ilmenemistä minässä. Punainen, vihreä, valoisa, pimeä, kova, pehmeä, lämmin ja kylmä ovat aineellisen maailman ilmauksia, tosi ja hyvä henkisen maailman ilmauksia. Samassa mielessä kuin aineellisen ilmausta nimitetään *aistimukseksi,* sanottakoon henkisen ilmausta *intuitioksi.* Jo yksinkertaisin ajatus sisältää intuition, sillä sitä ei voi käsin koskettaa eikä silmin nähdä; sen sisältö on otettava vastaan hengestä käsin minän avulla. — Jos kehittynyt ja kehittymätön ihminen tarkastelevat kasvia, elää toisen mielessä aivan muuta kuin toisen. Ja kuitenkin ovat kummankin aistimukset saman kohteen tuottamia. Ero on vain siinä, että toinen pystyy muodostamaan tuosta kohteesta kehittyneempiä ajatuksia kuin toinen. Jos oliot ilmenisivät pelkästään aistimuksina, ei voisi olla mitään henkistä kehitystä. Jokainen aistii luontoa mutta luonnonlait ilmenevät vasta kehittyneelle, intuitiiviselle ajattelulle. Lapsi kokee ulkomaailman ärsykkeet välittöminä tahdon virikkeinä; eettisesti hyvän velvoitukset ilmenevät hänelle vasta kehityksen

kuluessa, kun hän oppii elämään hengessä ja ymmärtämään sen ilmauksia.

Niin kuin ilman silmää ei ole mitään väriaistimuksia, ei ilman henkiminän kehittynyttä ajattelua ole mitään intuitioita. Ja yhtä vähän kuin aistimus luo kasvin, jossa väri ilmenee, luo intuitio kaiken sen henkisen, josta se vain antaa tietoa.

Intuition avulla saa ihmisen minä, joka vaikuttaa hänen sielussaan, tietoa henkisestä maailmasta, niin kuin se aistimusten avulla saa tietoa fyysisestä maailmasta. Näin se omaksuu henkisen maailman samalla tavalla omaksi sielunelämäkseen kuin aistien avulla fyysisen maailman. Sielusta tai siinä vaikuttavasta minästä avautuu ovi kahteen suuntaan: fyysiseen ja henkiseen.

Fyysisestä maailmasta voi ihminen saada tietoa ainoastaan siten, että tämän maailman aineista ja voimista rakentuu ruumis, jossa tietoinen sielu voi elää ja jonka elimiä se käyttää fyysisen maailman havaitsemiseen. Vastaavasti myös henkinen maailma rakentaa henkisistä aineista ja voimista henkisen ruumiin, jossa minä voi elää ja intuitioiden avulla havaita henkistä. (On selvää, että ilmaisut 'henkinen aine' ja 'henkinen ruumis' sananmukaisesti käsitettyinä sisältävät ristiriidan. Niitä käytetään vain suuntaamaan huomio siihen, mikä henkisessä vastaa ihmisen fyysistä ruumista.)

Yksityinen ihmisruumis rakentuu fyysisessä maailmassa erilliseksi olennoksi. Samoin rakentuu henkisessä maailmassa henkiruumis. Henkisessä maailmassa on ihmiselle olemassa 'ulkoinen' ja 'sisäinen' niin kuin fyysisessä maailmassa. Kuten ihminen ottaa fyysisestä ulkomaailmasta aineet ja muuntaa ne fyysisessä ruumiissaan, samoin hän ottaa henkisestä ympäristöstään vastaan henkistä ja muuntaa sen omakseen. Myös henkinen on ihmisen ravintoa. Niin kuin ihminen on syntynyt fyysisestä maailmasta, hän syntyy myös hengestä toden ja hyvän lakien mukaan. Hän on kuitenkin henkisestä maailmasta erillinen olento, kuten hän on itsenäinen olento fyysisessä maailmassa. Tätä itsenäistä henkistä olemusta voidaan nimittää 'henki-ihmiseksi' (Geistmensch).

Tutkiessamme fyysistä ihmisruumista löydämme siitä samat aineet ja voimat, jotka esiintyvät sen ulkopuolella fyysisessä maailmassa. Sama koskee myös henki-ihmistä. Siinä elävät ulkopuolisen henkisen maailman elementit ja vaikuttavat henkisen maailman voimat. Fyysinen iho sulkee sisäänsä elävän ja tuntevan olennon. Samoin on laita myös henkisessä maailmassa. 'Henkistä ihoa', joka erottaa henki-ihmisen muusta henkisestä maailmasta itsenäiseksi olennoksi, joka elää omaa elämäänsä ja havaitsee intuitiivisesti maailman henkisen sisällön — tätä 'henkistä ihoa' voidaan nimittää 'henkiseksi verhoksi' tai auraverhoksi. On vain otettava huomioon, että tämä 'henkinen verho' ihmisen kehittyessä laajenee, niin että ihmisen henkisellä yksilöllisyydellä on rajattomat avartumisen mahdollisuudet.

Tässä henkisessä verhossa elää henki-ihminen. Sen rakentaa henkinen elämänvoima vastaavassa mielessä kuin ruumiillinen elämänvoima rakentaa fyysisen ruumiin. Samoin kuin puhutaan elämänruumiista, on henki-ihmisen kohdalla puhuttava elämänhengestä (Lebensgeist). — Ihmisen henkinen olemus jäsentyy siten kolmeen tasoon: *henki-ihminen, elämänhenki* ja *henkiminä.*

Ihmisen henkinen olemus on henkisesti näkevälle havaittavaa todellisuutta. Hän näkee henkisen verhon sisällä henki-ihmisen elämänhenkenä, ja hän näkee, kuinka tämä elämänhenki jatkuvasti kasvaa ottaessaan henkistä ravintoa henkisestä ulkomaailmasta. Ja edelleen hän nä-

kee, miten tämän ravinnon vaikutuksesta henki-ihminen tulee yhä laajemmaksi. Tällä laajenemisella tarkoitetaan tietenkin vain todellisuutta vastaavaa *kuvaa*. Siitä huolimatta tällainen mielikuva viittaa vastaavaan henkiseen todellisuuteen. Ihmisen henkisen ja ruumiillisen olemuksen välillä on se olennainen ero, että jälkimmäisen koko on rajallinen, kun taas edellinen voi rajattomasti kasvaa. Henkisellä ravinnolla, minkä ihminen ottaa vastaan, on pysyvä arvo. Ihmisen aura koostuu siten kahdesta toisensa läpäisevästä osasta. Toiselle antaa värin ja muodon ihmisen fyysinen, toiselle henkinen olemassaolo.

Minä on kummankin olemassaolon rajalla siten, että fyysinen ensin rakentaa ruumiin, jossa sielu (minä) voi kehittyä. Minä taas antaa itsessään kehkeytyä hengen, joka puolestaan läpäisee sielun. Ruumis sulkee sielun fyysiseen; henki-ihminen luo sille mahdollisuuden liikkua henkisessä maailmassa.

Jos pyrkii käsittämään ihmisen *kokonaisuutena,* täytyy ajatella ihmisen koostuvan edellä kuvatuista tasoista. Ruumis rakentuu fyysisen aineen maailmasta ajattelevan minän mukaiseksi. Sen läpäisee elämänvoima ja siten siitä tulee elämänruumis. Se avautuu aistimillaan ulospäin ja siten siitä tulee sieluruumis. Tämän läpäisee ja siihen yhtyy aistimussielu. Tämä ei ainoastaan ota vastaan ulkomaailman vaikutelmia, vaan sillä on myös oma elämänsä, jota toisaalta hedelmöittää ajattelu, toisaalta aistimukset. Näin siitä tulee älysielu. Tämä taas avautuu 'ylöspäin' intuitioille samoin kuin 'alaspäin' aistimuksille. Tältä kannalta se on tietoisuussielu. Tämä on mahdollista, koska henkinen maailma luo sille intuition elimen niin kuin fyysinen ruumis muodostaa sille aistinelimet. Kuten aistimet sieluruumiin avulla välittävät aistimukset, välittää henki intuitioelimen avulla intuitiot. Tietoisuussielu

ja henkiminä muodostavat kokonaisuuden. Tässä kokonaisuudessa henki-ihminen elää elämänhenkenä, niin kuin elämänruumis muodostaa sieluruumiille ruumiillisen elämänperustan. Ja niin kuin fyysinen ruumis rajoittuu ihonsa piiriin, rajoittuu henki-ihminen henkiverhoonsa. Ihmisen voi siten jäsentää seuraavalla tavalla:

Fyysinen ruumis, elämänruumis, sieluruumis, aistimussielu, älysielu, tietoisuussielu, henkiminä, elämänhenki, henki-ihminen.

Sieluruumis ja aistimussielu muodostavat yhden kokonaisuuden, samoin tietoisuussielu ja henkiminä. — Näin samme seuraavan jäsennyksen:

Fyysinen ruumis, elämänruumis, aistiva sieluruumis, älysielu, hengen täyttämä tietoisuussielu, elämänhenki, henki-ihminen.

'Minä' alkaa kehittyä sielussa, siihen vaikuttaa henki ja se tulee henki-ihmisen kantajaksi. Näin ihminen on osallinen kolmeen maailmaan, fyysiseen, sielulliseen ja henkiseen. Fyysisellä, elämän- ja sieluruumiilla ihminen juurtuu fyysiseen maailmaan; henkiminä, elämänhenki ja henki-ihminen ovat hänen kukintonsa henkisessä maailmassa. Mutta *runko,* jonka juuret ovat toisaalla ja kukat toisaalla, on ihmissielu.

Tämän jäsennyksen voi kehittää yksinkertaisempaan muotoon, joka on täysin sopusoinnussa edellä esitetyn kanssa. Vaikka ihmisen minä kehittyy ensin tietoisuussielussa, se läpäisee kuitenkin ihmisen koko sielullisen olemuksen. Tämän olemuksen osat eivät ole niin selvästi erillisiä kuin ruumiin osat; eräässä mielessä ne peittävät toisensa. Jos älysielu ja tietoisuussielu käsitetään yhteenkuuluviksi minän verhoiksi ja minä niiden ytimeksi, voidaan ihmisluonto jäsentää seuraavasti: fyysinen ruumis, elämänruumis, astraalinen ruumis ja minä. Nimityksellä

'astraalinen ruumis' tarkoitetaan tässä sieluruumista ja aistimussielua yhteisesti. Nimitys tavataan vanhassa kirjallisuudessa. Tässä sitä käytetään merkitsemään ihmisen olemuksessa tiettyä tasoa. Vaikka myös aistimussielu on eräässä mielessä minän läpäisemä, se on niin läheisesti liittynyt sieluruumiiseen, että niitä voi pitää yhtenä kokonaisuutena ja niistä käyttää yhteistä nimitystä. Kun henkiminä läpäisee minän, tämä ilmenee siten, että sielullinen muovaa astraaliruumista. Astraaliruumiissa vaikuttavat ennen kaikkea ihmisen vietit ja halut. Siinä vaikuttavat myös aistihavainnot. Aistihavainnot muodostuvat sieluruumiissa ihmisluonnon tasoksi, joka tulee häneen ulkomaailmasta. Vietit ja halut muodostaa aistimussielussa sisältäpäin vaikuttava voima, kun tämä sisin ei vielä ole avautunut henkiminälle. Sen avulla, että minä on osallinen henkiseen maailmaan, se tulee hallitsevaksi viettien ja halujen sielullisessa maailmassa. Siinä määrin kuin niin on tapahtunut, ilmenee henkiminä astraaliruumiissa, joka siten muuntuu. Astraaliruumis ilmenee silloin kaksitahoiseksi: muuntuneeksi ja muuntumattomaksi. Henkiminän ilmenemistä ihmisessä voi sen vuoksi nimittää muuntuneeksi astraaliruumiiksi. Vastaavanlainen tapahtuma on, kun ihminen ottaa minäänsä elämänhengen. Silloin muuntuu hänen elämänruumiinsa. Sen läpäisee elämänhenki. Tämä ilmenee siten, että elämänruumis muuttuu toisenlaiseksi. Elämänhenkeä voi sen vuoksi sanoa myös muuntuneeksi elämänruumiiksi. Jos minä ottaa itseensä henki-ihmisen, se saa tästä voiman läpäistä vieläpä fyysisen ruumiin. Fyysisessä ruumiissa tapahtunut muutos ei ole aistein havaittavissa. Fyysisestä ruumiista on henki-ihmistä se osa, mikä siitä on henkistynyt. Sikäli kuin tämä fyysinen on henkistynyt, tarvitaan sen havaitsemiseen henkistä tiedostuskykyä. Ulkoisille aisteille ilmenee myös hengen läpäisemä fyysinen vain fyysisenä. — Kaiken tämän perusteella voimme jäsentää ihmisen myös seuraavasti:

Fyysinen ruumis, elämänruumis, astraaliruumis, minä sielun ytimenä; henkiminä, muuntunut astraaliruumis; elämänhenki, muuntunut elämänruumis; henki-ihminen, muuntunut fyysinen ruumis.

II Hengen uudelleenruumistuminen ja kohtalo

Ihmissielu elää ruumiin ja hengen välillä. Vaikutelmat, jotka se saa ruumiin välityksellä, ovat ohimeneviä. Ne ovat olemassa vain niin kauan kuin ruumiin aistit ovat avoinna ulkomaailmalle. Silmäni aistii ruusun värin vain niin kauan kuin sen edessä on ruusu. Aistimuksen syntyminen edellyttää, että toisaalta aistinelin ja toisaalta ulkomaailma ovat läsnä. — Mutta se, mitä henkeni on tiedostanut ruusun totuudeksi, ei häviä nykyhetken mukana. Ja totuutena se on riippumaton minusta. Se olisi totta, vaikka ruusu ei olisi koskaan sattunut eteeni. Mitä hengelläni tiedostan, perustuu sellaiseen sielunelämäni tasoon, joka on yhteydessä maailmansisältöön riippumatta sieluni häviävästä ruumiillisesta perustasta. Ei ole kysymys siitä, onko se mikä sielulle ilmenee aina häviämätöntä, vaan siitä, tapahtuuko tämä ilmeneminen niin ettei siinä ole määräävänä sielun häviävä ruumiillinen perusta vaan se, mikä sielussa on tästä häviävästä riippumatonta. Kun huomaamme hengenelämän sisältävän elämyksiä, jotka ovat riippumattomia ohimenevistä vaikutelmista, havaitsemme sen, mikä itse sielussa on pysyvää. Ei ole kysymys siitä, tuovatko ruumiin ohimenevät toiminnot nämä elämykset tietoisuuteemme, vaan siitä että niihin sisältyy sellaista, mikä tosin elää sielussa mutta on totuutena riippumaton ohimenevästä havaitsemistapahtumasta. Eläessään ruumiin ja hengen välillä ihmissielu joutuu myös katoavan nykyhetken ja pysyvän välille. Se *välittää* nykyhetkeä ja pysyvää. Se säilyttää nykyhetken *muistona.* Siten se riistää nykyhetken katoavuudelta ja ottaa sen henkisen luontonsa pysyvyyteen. Ajalliseen ja katoavaan se painaa pysyvyyden leiman, koska se ei elämässään antaudu pelkästään ohimeneville ärsykkeille vaan määrää tapahtumia itsestään käsin, liittää suorittamissaan teoissa niihin omaa olemustaan. Muistin avulla sielu säilyttää eilisen; teolla se valmistaa huomista.

Minun täytyisi yhä uudelleen havaita ruusun punainen väri saadakseni sen tietoisuuteeni, ellen voisi säilyttää sitä muistissani. Siitä, minkä ulkoinen vaikutelma jättää jälkeensä ja minkä sielu säilyttää, saattaa ulkoisesta vaikutelmasta riippumatta jälleen tulla *mielikuva.* Tämän avulla ihmissielu tekee ulkomaailman omaksi sisäiseksi maailmakseen, säilyttää sen *muistin* avulla ja voi riippumatta saamistaan vaikutelmista elää siinä omaa elämää. Näin sielunelämä muodostuu ulkomaailman ohimenevien vaikutelmien pysyväksi tulokseksi.

Mutta myös teko saa tietyn pysyvyyden, kun se kerran on toteutunut ulkomaailmassa. Jos leikkaan puusta oksan, on toimestani tapahtunut jotakin, mikä muuttaa ulkomaailman tapausten kulun. Puun oksalle olisi käynyt toisin, jos en toiminnallani olisi puuttunut asiaan. Olen pannut käyntiin tapahtumasarjan, jonka edellytyksenä on minun olemassaoloni. Mitä tänään olen tehnyt, jättää jälkensä huomiseen. Se tulee pysyväksi *teon* avulla, niin kuin eiliset vaikutelmani ovat muistin avulla muuttuneet pysyviksi.

Tästä teon aiheuttamasta pysyvyydestä emme tavallisessa tietoisuudessa muodosta itsellemme käsitystä samalla tavoin kuin muistista, havaintona saadun elämyksen pysyvyydestä. Mutta eikö ihmisen minä ole samalla tavalla sidottu siihen maailmassa tapahtuneeseen muutokseen, minkä hänen tekonsa aiheuttaa, kuin se on sidottu aistivaikutelman aiheuttamaan muistoon? Minä suhtautuu

uusiin vaikutelmiin eri tavalla sen mukaan, millaisia sen muistot ovat. Mutta se on 'minänä' joutunut tiettyyn suhteeseen maailmaan myös sen mukaan, millaisia tekoja se on tehnyt. Siitä, onko jokin tekoni vaikuttanut johonkin toiseen ihmiseen vai ei, riippuu osaltaan, mikä on maailman suhde minääni. Suhteeni maailmaan muuttuu sen mukaan, miten vaikutan ympäristööni. Tätä ei kuitenkaan ole niin helppo huomata kuin minän muuttumista jonkin muiston vaikutuksesta, sillä muisto liittyy heti syntyessään siihen sielunelämään, minkä ihminen on aina tuntenut omakseen, kun taas teon ulkoinen vaikutus — tästä sielunelämästä irrallaan — muuttuu seurauksiksi, jotka ovat muuta kuin mitä ihminen teosta muistaa. Mutta siitä huolimatta täytyy myöntää, että teon suorittamisen jälkeen on maailmassa jotakin, johon minä on painanut jälkensä. Jos perusteellisesti ajattelee tämän tosiasian, päätyy kysymykseen: Voisiko teon seurauksilla, joissa on minän leima, olla taipumus taas lähestyä minää, niin kuin muistin säilyttämä vaikutelma palaa mieleen, kun siihen ilmenee jokin ulkoinen aihe? Muistiin painuneet kuvat odottavat sellaista aihetta. Eikö voida ajatella että se, millä ulkomaailmassa on minän antama leima, myös odottaa tilaisuutta lähestyä *ulkoapäin* ihmissielua, niin kuin muisto vastaavan aiheen esiintyessä lähestyy ihmissielua sisältäpäin?

Tässä tämä asia esitetään vain kysymyksenä. Voisihan olla niin, ettei mikään annan näille teon seurauksille aihetta lähestyä ihmissielua. Mutta ajatus, että nämä seuraukset ovat olemassa ja että ne määräävät maailman suhteen minään, näyttää mahdolliselta heti, kun harkitsee edellä esitettyä. Seuraavassa yritetään tutkia, vahvistaako ihmiselämä millään tavalla tämän mahdollisen ajatuksen todenmukaisuuden.

Tarkastelkaamme ensin muistia. Miten se muodostuu? Ilmeisesti aivan toisella tavalla kuin aistimus tai havainto. Ilman silmää en voi saada 'sinisen' aistimusta. Mutta silmä ei suinkaan saa aikaan *muistoa* 'sinisestä'. Saadakseni tämän aistimuksen täytyy sinisen esineen joutua silmäni näköpiiriin. Ruumiillisuus päästäisi kaikki vaikutelmat heti häviämään, ellei havaitsemistoiminnan aiheuttaman *tämänhetkisen* mielikuvan syntyessä samalla ulkomaailman ja sielun välillä tapahtuisi sellaista, mistä on seurauksena, että ihminen itsessään tapahtuvien toimintojen avulla voi jälleen saada mielikuvan siitä, mikä aikaisemmin *ulkoapäin* synnytti tämän mielikuvan. (Jos on harjaantunut sielullisen havaitsemiseen, ymmärtää että on harhaanjohtavaa päätellä: ihmisellä on mielikuva, ja muistin avulla nousee huomenna tietoisuuteen sama mielikuva, joka on tämän ajan säilynyt jossakin ihmisolemuksen kätkössä. Se mielikuva, joka minulla on *nyt*, on ilmiö joka katoaa nykyhetken mukana. Muistaminen on seurausta sellaisesta, mitä on tapahtunut ulkomaailman ja minun välilläni tämänhetkisen mielikuvan syntymisen *lisäksi.* Muistin synnyttämänä mielikuva on uusi, *ei* säilynyt vanha. Muistaminen merkitsee, että voidaan muodostaa mielikuva *uudelleen,* ei että mielikuva uudelleen elpyy. Se mikä ilmenee uudelleen on muuta kuin itse mielikuva. Tämä huomautus on tarpeen, koska hengentieteessä on välttämätöntä muodostaa eräistä asioista täsmällisempi käsitys kuin tavallisessa elämässä ja tavallisessa tieteessä.) — Muistaminen merkitsee: koen jotakin, mitä sellaisenaan ei enää ole olemassa. Liitän menneen elämyksen nykyiseen elämääni. Tämä koskee jokaista muistoa. Oletetaan, että tapaan jonkun ihmisen ja tunnen hänet, koska tapasin hänet eilen. Hän olisi minulle täysin tuntematon, jollen voisi liittää tämänpäiväi-

seen vaikutelmaani hänestä kuvaa, jonka eilisen havaintoni perusteella sain. Tämänpäiväisen kuvan antaa minulle havainto, ts. aistini. Mutta mikä kutsuu minussa esiin eilisen kuvan? Sama olemus, joka oli läsnä elämyksen syntyessä eilen ja on läsnä nyt tämänpäiväisessä elämyksessä. Edellisessä esityksessä sitä on nimitetty sieluksi. Ilman tätä menneisyyden säilyttäjää olisi jokainen ulkoinen vaikutelma ihmiselle uusi. Sielu painaa tapahtuman, joka aiheuttaa muistamisen, ikään kuin merkkinä (wie durch ein Zeichen) ruumiiseen. Mutta juuri *sielun* täytyy painaa tämä jälki ruumiiseen havaitakseen tämän painamansa samoin kuin se havaitsee ulkoista. Tällä tavalla sielu on muiston säilyttäjä.

Menneen säilyttäjänä sielu kokoaa satoa hengelle. Olen ihmisenä ajatteleva olento, joka kykenee tavoittamaan totuuden. Voisin tavoittaa sen ilmiöistä yhä uudelleen, vaikka yhä uudelleen kadottaisin näkyvistäni menneisyyden ja jokainen vaikutelma olisi minulle uusi. Mutta henkeni ei rajoitu yksinomaan nykyhetken vaikutelmiin, vaan sielu laajentaa sen näköpiirin käsittämään myös menneisyyden. Ja mitä enemmän menneisyyttä sielu voi liittää henkeen, sitä rikkaammaksi se tekee hengen. Näin sielu puolestaan antaa hengelle sen, mitä se on saanut ruumiilta. — Ihmishenkeen sisältyy kaikkina elämän hetkinä kaksi tekijää: ensiksikin toden ja hyvän pysyvät lainmukaisuudet ja toiseksi muistot menneisyyden elämyksistä. Ihmisen teot tapahtuvat näiden kahden tekijän vaikutuksen alaisina. Jos haluamme ymmärtää yksityistä ihmishenkeä, meidän on tiedettävä hänestä kaksi seikkaa: ensiksi, miten paljon ikuista hänelle on ilmennyt, ja toiseksi, kuinka paljon menneisyyden satoa hänelle on kertynyt.

Tämä sato ei kuitenkaan säily hengessä muuttumattomana. Vaikutelmat, jotka ihminen saa, häviävät vähitellen muistista. Mutta eivät niiden hedelmät. Hän ei muista kaikkia niitä elämyksiä, jotka hän koki lapsena opetellessaan lukemaan ja kirjoittamaan. Mutta hän ei pystyisi lukemaan eikä kirjoittamaan, ellei hän olisi kokenut näitä elämyksiä ja elleivät niiden hedelmät olisi säilyneet kykyjen muodossa. Tällä tavalla henki kypsyttää muistojen sadon. Henki sivuuttaa sen, mikä johtaa elämyksistä muistikuviin, ja ottaa niistä vain voiman kykyjensä kehittämiseen. Yksikään elämys ei ole hyödytön: sielu säilyttää sen muistona ja henki ottaa siitä kaiken mikä rikastuttaa sen kykyjä, elämänsisältöä. Ihmishenki *kasvaa* sulatettujen elämysten vaikutuksesta. — Joskaan menneet elämykset eivät säily hengessä niin kuin varastoaitassa, havaitsemme niiden *vaikutukset* ihmisen saavuttamissa kyvyissä.

Tähän asti olemme tarkastelleet ihmissielua ja -henkeä vain syntymän ja kuoleman rajoissa. Emme voi pysähtyä siihen. Se olisi samaa kuin tutkia ihmisruumistakin pelkästään näissä rajoissa. Niiden sisältä voi tietenkin löytää paljon. Mutta sen pohjalta, mikä ilmenee syntymän ja kuoleman välillä, ei milloinkaan voida selittää ihmisen *muotoa*. Se ei voi välittömästi ilman muuta rakentua pelkistä fyysisistä aineista ja voimista. Sen täytyy polveutua toisesta sen itsensä kaltaisesta muodosta, joka on syntynyt suvunjatkumisen tuloksena. Fyysiset aineet ja voimat rakentavat ruumiin sen elämän aikana: suvunjatkumisen voimien vaikutuksesta siitä syntyy toinen, jolla on sama muoto kuin tällä ruumiilla, siis sellainen, jolla on samanlainen elämänruumis. — Jokainen elämänruumis kertaa esivanhempiensa elämänruumiin. Koska näin tapahtuu, ei sen muoto ole mielivaltainen vaan juuri tuo peritty

muoto. Voimat, jotka ovat tehneet mahdolliseksi minun ihmismuotoni, olivat esivanhemmissani.

Mutta myös ihmisen hengellä on määrätty muotonsa (tässä 'muoto'-sanalla on henkinen merkitys). Ja jokaisen ihmisen henkinen muoto on täysin erilainen. Ei ole kahta ihmistä, joilla olisi samanlainen henkinen muoto. Tällä alalla on vain tehtävä havaintoja yhtä rauhallisesti ja asiallisesti kuin fyysisellä. Ei voida sanoa, että ihmisten henkiset erilaisuudet johtuisivat yksin heidän ympäristönsä, kasvatuksensa yms. erilaisuudesta. Niin ei ole laita, sillä kaksi ihmistä saattaa kehittyä saman ympäristön, saman kasvatuksen alaisena aivan eri tavalla. On myönnettävä, että he ovat alkaneet elämäntaipaleensa aivan erilaisin taipumuksin. — Tässä on tärkeä tosiasia, mikä tuo valoa ihmisen olemukseen. Jos haluaa suunnata huomionsa vain aineellisiin tapahtumiin, voi tosin sanoa, että ihmisten yksilölliset eroavuudet johtuvat aineellisten alkusolujen erilaisuudesta. (Ja kun ottaa huomioon Gregor Mendelin keksimät ja toisten edelleen kehittämät perinnöllisyyslait, voi saada tämän käsityksen näyttämään myös tieteellisesti oikealta.) Tällainen väite osoittaa vain, ettei sen tekijällä ole käsitystä ihmisen ja hänen elämystensä todellisesta suhteesta. Sillä asiallinen tarkastelu osoittaa, että ulkoiset olosuhteet vaikuttavat eri ihmisiin eri tavalla riippuen jostakin, mikä ei ole missään *välittömässä* vuorovaikutuksessa aineellisen kehityksen kanssa. Todella täsmällinen tutkija toteaa, että sen, mikä seuraa aineellisista edellytyksistä, voi erottaa siitä, mikä tosin syntyy ihmisen ja hänen elämystensä vuorovaikutuksesta, mutta voi muotoutua ainoastaan siten, että *sielu* asettuu tähän vuorovaikutukseen. Ihmissielu on silloin selvästi tekemisissä jonkin ulkomaailmaan kuuluvan kanssa, jolla *luonteensa perusteella* ei voi olla mitään suhdetta aineellisiin perintötekijöihin.

Fyysiseltä hahmoltaan ihmiset eroavat eläimistä. Ihmiset ovat muotonsa puolesta tietyissä rajoissa samankaltaisia. Ihmisiä on vain yksi laji. Vaikka rotujen, kansojen ja yksilöiden väliset eroavuudet saattavat olla suuret, fyysisesti katsoen on yhtäläisyys ihmisten välillä suurempi kuin ihmisen ja jonkin eläinlajin välillä. Mikä on ominaista ihmisen *lajille,* pohjautuu periytymiseen esivanhemmilta jälkeläisille. Ihmisen muoto liittyy tähän periytymiseen. Samoin kuin leijona voi periä muotonsa vain leijonaesivanhemmilta, voi ihminen periä fyysisen muotonsa ainoastaan inhimillisiltä esivanhemmilta.

Kuten ihmisten fyysinen yhtäläisyys on selvästi havaittavissa, voi ennakkoluuloton henkinen havainto osoittaa heidän henkisten hahmojensa erilaisuuden. — Tämä käy ilmi eräästä tosiseikasta, nimittäin siitä, että ihmisellä on *elämäkerta.* Jos ihminen olisi pelkkä lajiolento, ei hänellä olisi mitään elämäkertaa. Leijona ja kyyhkynen herättävät mielenkiintoa ainoastaan leijona- ja kyyhkyslajiin kuuluvina. Yksilöstä ymmärtää kaiken olennaisen, kun laji on kuvattu. Tällöin ei merkitse paljon, onko kysymys isästä, pojasta vai pojanpojasta. Ihmisen merkitys alkaa vasta siitä, missä hän ei enää ole pelkkä lajiolento. Minulla ei ole vielä minkäänlaista käsitystä ihmisyksilöstä kuvatessani hänen poikaansa tai isäänsä. Minun täytyy tuntea hänen oma elämäkertansa. Kun miettii elämäkerran olemusta, huomaa, että henkisessä suhteessa *jokainen ihminen on oma lajinsa.* — Tosin se, joka käsittää elämäkerran vain elämäntapahtumien ulkoiseksi yhdistelmäksi, saattaa väittää voivansa samalla tavalla kirjoittaa koiran kuin ihmisen elämäkerran. Mutta jos elämäkerrassa kuvailee jonkun ihmisen todellista erikoislaatua, huomaa sen olevan sellaista, mitä eläinmaailmassa vastaa

kuvaus kokonaisesta lajista. Tämä ei tietenkään merkitse, ettei eläimestä, varsinkin viisaasta eläimestä, voisi sommitella jotakin elämäkerran tapaista. Ihmisen elämäkerta ei kuitenkaan vastaa tätä eläimen elämäkertaa, vaan se vastaa kuvausta eläinlajista. Jotkut varmasti väittävät vastaan sanomalla, että näyttelyeläinten omistajat tietävät, miten paljon yksilöllisiä eroavuuksia saman lajin eläimissä esiintyy. Tällainen päättely osoittaa vain, ettei osaa erottaa toisistaan yksilöllistä erilaisuutta ja sellaista erilaisuutta, jonka *vain* yksilöllisyys voi saavuttaa.

Jos nyt lajin tai suvun olemassaolo fyysisessä merkityksessä on ymmärrettävissä vain kun sen käsittää periytymisen tulokseksi, niin voidaan myös henkinen olemus käsittää vain vastaavanlaisen *henkisen periytymisen* pohjalta. Fyysinen ihmismuotoni minulla on, koska polveudun inhimillisistä esivanhemmista. Mistä on peräisin kaikki se mikä ilmenee elämäkerrastani? Fyysisenä ihmisenä kertaan esivanhempieni muodon. Mitä kertaan henkisenä ihmisenä? Jos halutaan väittää ettei se, mikä kuuluu elämäkertaani, kaipaa enempiä selityksiä vaan on otettava sellaisenaan, voi joku yhtä hyvin väittää nähneensä jossakin multakasan, jossa ainekokkareet ovat itsestään muodostuneet eläväksi ihmiseksi.

Fyysisenä ihmisenä polveudun toisista fyysisistä ihmisistä, sillä minulla on sama muoto kuin koko ihmisen lajilla. Lajin ominaisuudet saattoivat siis periytyä lajin puitteissa. Henkisenä ihmisenä minulla on oma muotoni, niin kuin minulla on oma elämäkertani. Tätä muotoa en ole voinut saada keneltäkään muulta kuin itseltäni. Koska minulla maailmaan tullessani on aivan tietyt taipumukset, jotka määräävät elämäntieni sellaiseksi kuin se elämäkerrassani ilmenee, ei itseni muodostaminen (meine Arbeit an mir) ole voinut alkaa vasta syntyessäni. Henki-

senä ihmisenä minun on täytynyt olla olemassa ennen syntymääni. En ole ollut olemassa esivanhemmissani, sillä henkisinä ihmisinä he ovat toisenlaisia kuin minä. Elämäkertani ei selity heidän elämäkerroistaan. Henkisenä olentona minun päinvastoin täytyy olla jonkun sellaisen kertautuma, jonka elämäkerrasta omani voi selittyä. Toinen *lähinnä* mahdollinen selitys olisi, että elämäkertani sisältö muodostuisi *ainoastaan* ennen syntymää (tai sikiämistä) eletyn henkisen elämän perusteella. Mutta tämä käsitys olisi perusteltu vain siinä tapauksessa, että oletettaisiin sen, mikä fyysisestä ympäristöstä vaikuttaa ihmissieluun, olevan laadultaan samanlaista kuin se mitä sielu tuo mukanaan puhtaasti henkisestä maailmasta. Sellainen olettamus sotii täsmällistä havaintoa vastaan. Sillä sille, mikä fyysisestä ympäristöstä vaikuttaa muovaavasti ihmissieluun, on ominaista että se vaikuttaa vain *aikaisemmin samalla tavalla koettuun.* Jotta voisi tehdä näistä asioista havaintoja, on kiinnitettävä huomio siihen, miten ihmiselämässä tietyt elämykset vaikuttavat sielun taipumuksiin samalla tavalla kuin jonkin tehtävän eteen joutuminen suhtautuu siihen, mitä elämässä on aikaisemmin harjoittanut. Tällaiset elämykset eivät kuitenkaan vetoa mihinkään *nykyisessä* elämässä harjoitettuun ja saavutettuun vaan sellaisiin taipumuksiin, joihin saattaa vedota *samalla tavalla kuin* nykyisessä elämässä harjoittamalla saavutettuihin kykyihin. Jos tajuaa mistä tässä on kysymys, saa käsityksen ennen nykyistä elämää eletyistä elämistä. Ei voida pysähtyä ajatukseen tätä elämää edeltäneestä henkisestä elämästä. — Fyysisen hahmonsa Schiller oli perinyt esivanhemmiltaan. Mutta yhtä vähän kuin tämä fyysinen hahmo oli voinut kasvaa maasta, saattoi Schillerin henkinen olemus olla sillä tavalla syntynyt. Sen täytyy olla toisen henkisen olemuksen kertautuma, sellai-

sen, jonka elämäkerrasta hänen elämäkertansa selittyy, samoin kuin Schillerin fyysinen hahmo selittyy suvunjatkumisen perusteella. — Niin kuin fyysinen ihmishahmo on inhimillisen lajiolemuksen kertautuma, reinkarnaatio, täytyy henkisen ihmisen olla *saman* henkisen ihmisen reinkarnaatio. Sillä henkisenä ihmisenä on jokainen oma lajinsa.

Edellä esitettyä vastaan voidaan väittää, että se on pelkkä ajatusrakennelma. Voidaan vaatia ulkoisia todistuksia, samanlaisia kuin tavallisessa luonnontieteessä. Tähän on vastattava, että henkisen ihmisen jälleenruumistus on toki tapahtuma, joka ei kuulu ulkoisten fyysisten tosiasiain vaan henkiselle tasolle. Ja tälle tasolle voi *tavallisista* hengenvoimistamme päästä vain *ajattelu.* Jos ei tahdo luottaa ajatuksen voimaan, ei voi saada selvyyttä korkeammista henkisistä tosiasioista. — Ihmiseen, jonka henkinen silmä on avautunut, vaikuttavat edellä esitetyt ajatuskulut samalla tavalla kuin tapahtuma, joka sattuu hänen fyysisten silmiensä edessä. Henkilö, jolle tavallisen luonnontieteellisen menetelmän mukaisilla 'todistuksilla' on suurempi vakuuttavuus kuin edellä esitetyllä selvityksellä elämäkerran merkityksestä, voi olla suuri tutkija sanan tavallisessa mielessä, mutta varsinaisen *henkisen* tutkimuksen teistä hän on vielä kaukana.

Harhauttavimpia ennakkoluuloja on selittää kaikki ihmisen henkiset ominaisuudet isältä ja äidiltä tai muilta esivanhemmilta perityiksi. Jos joku omaksuu ennakkokäsityksen, että esim. Goethe olisi perinyt vanhemmiltaan henkisen olemuksensa, häneen tuskin pystyvät mitkään perustelut, sillä hänellä on syvä vastenmielisyys ennakkoluulotonta havainnontekoa kohtaan. Ennakkokäsityksen suggestio estää häntä näkemästä ilmiöiden suhteita asianmukaisessa valossa.

Näin on luotu edellytykset, joista lähtien voi ymmärtää ihmisen olemusta syntymän ja kuoleman tuolle puolen. Syntymän ja kuoleman rajoissa ihminen kuuluu kolmeen maailmaan: ruumiin, sielun ja hengen maailmaan. Sielu on ruumiin ja hengen välijäsen, välittäjä: se antaa ruumiin kolmannelle jäsenelle, sieluruumiille, aistimis- ja tuntemiskyvyn ja läpäisee tietoisuussieluna hengen ensimmäisen jäsenen, henkiminän. Siten sielu on elämän aikana osallinen sekä ruumiiseen että henkeen. Tämä osallisuus ilmenee sen koko olemassaolosta. Sieluruumiin rakenteesta riippuu, miten aistimussielu voi kehittää kykyjään. Ja toisaalta riippuu tietoisuussielun elämästä, miten pitkälle henkiminä voi siinä kehittyä. Aistimussielu voi olla ulkomaailman kanssa sitä täydemmässä vuorovaikutuksessa, mitä paremmin sieluruumis on muodostunut. Ja henkiminästä tulee sitä rikkaampi ja voimakkaampi, mitä enemmän tietoisuussielu tarjoaa sille ravintoa. On jo osoitettu, että elämän aikana sulatetut kokemukset ja näiden kokemusten hedelmät ovat henkiminälle sellaista ravintoa. Sillä kuvattu vuorovaikutus sielun ja hengen välillä voi tietenkin tapahtua vain siellä, missä sielu ja henki koskettavat toisiaan ja läpäisevät toisensa, muodostaen yhteisesti 'henkiminä-tietoisuussielun'.

Tarkastelkaamme ensin sieluruumiin ja aistimussielun vuorovaikutusta. Sieluruumis on edellä esitetyn mukaan tosin hienoin ruumiillisuuden taso, mutta se kuuluu kuitenkin ruumiillisuuteen ja on siitä riippuvainen. Fyysinen ruumis, elämänruumis ja sieluruumis muodostavat tietyssä mielessä kokonaisuuden. Sen tähden on myös sieluruumis niiden fyysisten perinnöllisyyslakien alainen, joiden mukaan ruumis saa muotonsa. Ja koska se on liikkuvin, vaihtuvin osa ruumiillisuutta, täytyy myös perinnöllisyyden siinä ilmetä liikkuvimmissa, vaihtuvimmissa muo-

doissaan. Fyysinen ruumis vaihtelee vähimmin rodun ja kansallisuuden mukaan; elämänruumis vaihtelee yksityisellä ihmisellä enemmän, vaikka yhtäläisyys on vielä voitolla, mutta sieluruumiin kohdalla yksilöiden erilaisuus on jo sangen suuri. Siinä ilmenee se mikä koetaan ihmisen *ulkoiseksi, persoonalliseksi* erikoislaaduksi. Sieluruumis sisältää sen, mikä ihmisen erikoislaadusta on peräisin vanhemmilta, isovanhemmilta jne. — Tosin sielu sellaisenaan, kuten edellä on esitetty, elää omaa elämäänsä. Sympatioineen ja antipatioineen, tunteineen ja pyyteineen se on oma maailmansa. Se toimii kuitenkin kokonaisuutena, ja tämä kokonaisuus ilmenee sen vuoksi myös aistimussielussa. Ja koska aistimussielu läpäisee, ikään kuin täyttää sieluruumiin, muovautuu tämä sielun luonteen mukaiseksi ja voi sitten perinnöllisyyden kantajana siirtää taipumukset, pyyteet yms. esivanhemmilta jälkeläisille. Tähän tosiasiaan perustuvat Goethen sanat: "Vom Vater hab' ich die Statur, des Lebens ernstes Führen; vom Mütterchen die Frohnatur und Lust zu fabulieren." (Isältä mull' on varteni ja vakaa elonkunto; äidiltä hilpeyteni ja tarinoimaan into.) Neroaan, henkistä hahmoaan hän ei ollut perinyt kummaltakaan. Tältä kannalta voi nähdä, mitkä ihmisen sielulliset ominaisuudet tavallaan siirtyvät ruumiillisen perinnöllisyyden linjalle. — Fyysisen ruumiin aineet ja voimat esiintyvät samalla tavalla koko ulkoisen fyysisen luonnon piirissä. Sieltä ruumis ottaa niitä lakkaamatta ja luovuttaa ne jälleen takaisin. Ainemäärä, josta fyysinen ruumiimme on koostunut, uudistuu muutamassa vuodessa kokonaan. Se että tämä ainemäärä saa ihmisruumiin muodon ja että se koko ajan uudistuu, seuraa siitä, että elämänruumis antaa sille kokonaisuuden. Sen muotoa eivät määrää ainoastaan syntymän — tai sikiämisen — ja kuoleman väliset tapahtumat, vaan se on riippuvainen perinnöllisyyden laeista, jotka ulottuvat syntymän ja kuoleman rajojen yli. Se että myös sielulliset ominaisuudet voivat periytyä, että fyysiseen perinnöllisyyteen liittyy myös sielullista, johtuu siitä, että aistimussielu voi vaikuttaa sieluruumiiseen.

Kuinka sitten tapahtuu vuorovaikutus sielun ja hengen välillä? Henki on elämän ajan edellä kuvatulla tavalla liittynyt sieluun. Sielu saa hengeltä mahdollisuuden elää todessa ja hyvässä ja siten ilmaista omassa elämässään, taipumuksissaan, vieteissään ja pyyteissään henkeä itseään. Henkiminä välittää minälle hengen maailmasta toden ja hyvän lainmukaisuudet. Nämä liittyvät tietoisuussielun kautta persoonallisen sielunelämän kokemuksiin. Vaikka nämä kokemukset häviävät, niiden tulokset, hedelmät jäävät. Henkiminään jää pysyvä seuraus siitä, että se oli kosketuksessa ulkoisen kokemusmaailman kanssa. Jos ihmishenki kohtaa kokemuksen, joka muistuttaa aikaisempaa kokemusta, se näkee siinä jotakin tuttua ja suhtautuu siihen toisin kuin jos se olisi kohdannut sen ensimmäistä kertaa. Tähän perustuu kaikki oppiminen. Ja oppimisen tuloksia ovat saavutetut kyvyt. — Näin jäävät ohimenevän elämän tulokset ikuiseen henkeen. — Emmekö havaitse näitä tuloksia? Mihin muuten perustuisivat henkiselle ihmiselle luonteenomaiset taipumukset? Ne voivat perustua vain niihin kykyihin, jotka *ihminen tuo mukanaan* aloittaessaan elämäntiensä. Eräässä suhteessa nämä kyvyt muistuttavat niitä kykyjä, jotka voimme hankkia myös elämän aikana. Mozartista tiedetään, että hän jo pienenä poikana kykeni muistista kirjoittamaan vain kerran kuulemansa pitkän musiikkiteoksen. Hän pystyi siihen siksi, että hän saattoi saada siitä yhdellä kertaa kokonaiskäsityksen. Tietyissä rajoissa ihminen kehittää myös

elämänsä aikana kykyään havaita kokonaisuus, nähdä yhteyksiä. Lessing sanoi itsestään, että hän kriittisen havaintokykynsä avulla saavutti sellaista, mikä on lähellä neroutta. Jos ei sellaisia taipumuksiin perustuvia kykyjä tahdota hämmästellä ihmeinä, on niitä pidettävä tuloksina kokemuksista, jotka henkiminä on saavuttanut sielun kautta. Ne ovat juurtuneet tähän henkiminään. Ja koska niitä ei ole hankittu tässä elämässä, se on tapahtunut aikaisemmassa. Ihmishenki on oma lajinsa. Niin kuin ihmisen ominaisuudet fyysisenä lajiolentona periytyvät lajissa, periytyvät *henkiset* ominaisuudet *omassa* lajissaan, ts. hengessä itsessään. *Ihmishenki* on *tietyssä elämässä itsensä kertautuma, johon sisältyvät kokemusten tulokset edellisistä elämistä.* Nykyinen elämä on siten aikaisempien kertautuma ja tuo mukanaan sen, mitä henkiminä on saavuttanut edellisessä elämässä. Kun henkiminä ottaa vastaan jotakin, mikä voi kypsyä sellaiseksi tulokseksi, sen läpäisee elämänhenki. Kuten elämänruumis kertaa saman muodon sukupolvesta toiseen, niin kertaa elämänhenki sielun persoonallisesta olemassaolosta toiseen.

Edellä esitetyissä tarkasteluissa vahvistuu käsitys, että ihmisen eräiden elämäntapahtumien perustana on maallisen elämän kertautuminen. Täyden merkityksensä tämä käsitys voi saada ainoastaan sellaisen havainnon avulla, joka perustuu tämän kirjan lopussa kuvatulla tiedon tiellä saavutettuihin henkisiin kykyihin. Tässä oli tarkoitus vain osoittaa, että jo ajattelun ohjaama tavallinen ulkoinen havainto vie tähän käsitykseen. Tavallisen havainnon tiellä tämä käsitys tosin jää aluksi ikään kuin varjokuvamaiseksi, eikä se tällöin ole suojattu vastaväitteiltä, jotka johtuvat epätäsmällisestä havainnosta. Mutta toisaalta on totta: jos tavallisen ajattelun ja havainnon avulla saavuttaa tämän käsityksen, valmistaa itseään henkiseen havaintoon. Silloin saavuttaa jotakin, mikä ihmisellä täytyy olla ennen kuin henkinen havainnonteko on hänelle mahdollinen, niin kuin ihmisellä täytyy olla silmä *ennen kuin* hän voi tehdä aistihavaintoja. Jos väittää, että muodostamalla tällaisen käsityksen voi itse suggeroida itselleen henkisiä havaintoja, osoittaa vain, ettei pysty suhtautumaan todellisuuteen vapaalla ajattelulla ja että *itse* suggeroi itsensä vastaväitteisiin.

Näin säilyvät sielun kokemukset yli syntymän ja kuoleman välisen ajan. Mutta ihmissielu ei pelkästään leimaa elämyksiään siinä elävään henkeen, vaan se leimaa niitä myös *teoillaan* ulkomaailmaan, kuten edellä (s. 55) on viitattu. Mitä ihminen eilen teki, on vielä tänään teon seurauksina olemassa. Vertaus unesta ja kuolemasta voi olla tässä suhteessa vallitsevan syy- ja seuraussuhteen kuva. — Unta on usein sanottu kuoleman nuoremmaksi veljeksi. Nousen aamulla vuoteestani. Yö oli keskeyttänyt toimintani. Tavallisissa oloissa on mahdotonta, että jatkan aamulla työtäni täysin mielivaltaisesti. Minun täytyy liittää toimintani eiliseen toimintaani, jotta elämässäni olisi järjestystä ja yhteyttä. Eiliset tekoni ovat tämänpäiväisten edellytyksiä. Eilisillä teoillani olen luonut kohtaloni täksi päiväksi. Olen ollut hetken erossa työstäni, mutta tämä työ kuuluu minuun ja se vetää minut jälleen luokseen. Menneisyyteni pysyy minuun liittyneenä, se elää nykyisyydessäni edelleen ja on seuraava minua tulevaisuuteeni. Jos eilisten tekojeni seuraukset eivät olisi tämänpäiväinen kohtaloni, en tänä aamuna *heräisi* vaan minut täytyisi luoda uudelleen tyhjästä. Normaaleissa oloissa olisi järjetöntä, jos en asettuisi asumaan taloon, jonka olen itselleni rakentanut,

Yhtä vähän kuin ihminen on aamulla luotu uudelleen, on sitä ihmishenki aloittaessaan elämäntiensä. Yritämme selvittää itsellemme, mitä tämän elämäntien alkaessa tapahtuu. Syntyy fyysinen ruumis, joka saa muotonsa perinnöllisyyden lakien mukaan. Tämä ruumis kantaa hengen, joka toistaa uudessa muodossa aikaisemman elämän. Näiden molempien välillä on sielu, joka on oma kokonaisuutensa. Mieltymykset ja vastenmielisyydet, toiveet ja pyyteet vaikuttavat siinä; ja se alistaa ajattelun palvelukseensa. Aistimussieluna se ottaa vastaan vaikutelmia ulkomaailmasta ja välittää ne hengelle, jotta henki saisi niistä pysyvät elämän tulokset. Sielulla on ikään kuin välittäjän osa, ja se täyttää tehtävänsä, jos se pystyy tähän. Ruumis valmistaa sille vaikutelmia, sielu hahmottaa ne aistimuksiksi, säilyttää nämä muistissa mielikuvina ja antaa ne hengelle, jotta tämä säilyttäisi ne pysyvästi. Sielu liittää ihmisen maalliseen elämänkulkuun. Ruumiiltaan hän kuuluu fyysiseen ihmisen lajiin ja on tämän lajin *jäsen*. Hengellään hän elää korkeammassa maailmassa. Sielu yhdistää väliaikaisesti nämä kaksi maailmaa.

Mutta fyysinen maailma, johon ihmishenki astuu, ei ole sille mikään vieras paikka. Siihen ovat painuneet ihmisen tekojen jäljet. Siitä kuuluu häneen jotakin, millä on hänen olemuksensa leima. Se on hänelle sukua. Samoin kuin sielu kerran on välittänyt hengelle ulkomaailman vaikutelmat niin, että ne muuntuvat siinä pysyviksi, niin on sielu toisaalta hengen elimenä muuntanut hengeltä saamansa kyvyt teoiksi, joiden seuraukset niin ikään ovat pysyviä. Siten on sielu tavallaan virrannut näihin tekoihin. Tekojensa seurauksissa ihmissielu elää toista itsenäistä elämää. Tämä antaa aihetta tarkastella elämää siltä kannalta, millä tavoin kohtalo siinä toteutuu.

Jokin 'kohtaa' ihmistä. Ihminen on aluksi taipuvainen pitämään sellaista itseään kohtaavaa pelkkänä sattumana. Mutta hän saattaa huomata olevansa itse sellaisten 'sattumien' tulos.

Jos neljänkymmenen ikäisenä tarkastelee itseään eikä halua pysähtyä tyhjään, abstraktiseen minä-käsitteeseen, voi sanoa: minä en ole mitään muuta kuin miksi olen tullut sen ansiosta, mitä minulle tähän saakka on kohtalonomaisesti 'sattunut'. Olisin toisenlainen, jos minulla esimerkiksi kaksikymmenvuotiaana olisi ollut muita kokemuksia kuin minulla oli. Silloin ihminen ei etsi minäänsä vain 'sisältä' tulevista kehitysvirikkeistä vaan siitä, mikä ulkoapäin muovaa hänen elämäänsä. Siinä, mikä häntä 'kohtaa', hän tajuaa oman minänsä. Jos ennakkoluulottomasti omaksuu tällaisen ajatuksen, tarvitaan vain askel todella tarkkaa elämänhavainnointia, jotta voisi ihmistä kohtaavissa tapahtumissa nähdä sellaista, mikä vaikuttaa minään ulkoapäin niin kuin muisto vaikuttaa sisältäpäin tuodessaan menneen kokemuksen uudelleen mieleen. Siten voi oppia huomioimaan elämän tapahtumia siltä kannalta, miten niissä jokin ihmissielun aikaisempi teko palautuu minän luokse, niin kuin muistitapahtumassa aikaisempi elämys palaa minään mielikuvana, kun jokin ulkoinen seikka antaa siihen sysäyksen. Aikaisemmin (s. 56) oli puhe sellaisesta mahdollisuudesta, että *teon seuraukset* voisivat kohdata ihmissielua. Saman elämän kuluessa eivät tiettyjen tekojen seuraukset voi *tällä tavoin* kohdata ihmistä, koska tähän elämään kuului näiden tekojen suorittaminen. Teon *seuraus* voi silloin kohdata ihmistä yhtä vähän kuin hän voi muistaa elämystä, jonka hän parhaillaan kokee. Tässä voi olla kysymys vain sellaisten seurausten kokemisesta, jotka kohtaavalla minällä ei ole sen elämän taipumuksia, jossa teko

on suoritettu. Huomio voi suuntautua vain sellaisiin seurauksiin, jotka johtuvat toisen maallisen elämän teoista. Kun huomaa minulle 'sattuvalla' elämäntapahtumalla olevan samanlaisen yhteyden minään kuin sillä, mitä minä 'sisältäpäin' itse muodostaa itsessään, niin voi vain ajatella, että sellainen elämäntapahtuma on seurausta aikaisemmassa elämässä suoritetusta teosta. Ajattelun ohjaama elämäntarkastelu johtaa siihen tavalliselle tietoisuudelle paradoksaaliseen olettamukseen, että tietyssä maallisessa elämässä ihmiselle sattuneet tapahtumat ovat yhteydessä edellisten elämien tekoihin. Tälle käsitykselle voi vasta henkinen tiedostaminen antaa täyden sisällön; ilman sitä se jää vain varjomaiseksi oivallukseksi. Mutta tavallisella tietoisuudella saavutettuna se valmistaa sielua todella henkisesti *havaitsemaan,* että tämä käsitys on tosi.

Vain osa tekoani on ulkomaailmassa, toinen on minussa itsessäni. Minän ja teon välisen suhteen voi selvittää itselleen yksinkertaisen luonnontieteellisen vertauksen avulla. Eräät eläimet, jotka kerran ovat näkevinä vaeltaneet Kentuckyn luoliin, ovat niissä eläessään menettäneet näkökykynsä. Elämä pimeässä on jättänyt niiden silmät vaille käyttöä. Silmissä ei enää tapahdu sitä fyysistä toimintaa, joka näkemisen aikana tapahtuu. Ravinto, joka aikaisemmin käytettiin tämän toiminnan ylläpitämiseksi, kulkeutuu nyt toisiin elimiin. Siten nämä eläimet *voivat* elää vain näissä luolissa. Ne ovat teollaan, luoliin siirtymällä, luoneet myöhemmän elämänsä edellytykset. Siirtyminen luoliin on tullut osaksi niiden kohtaloa. Olento, joka kerran suoritti teon, on sitoutunut toimintansa seurauksiin. Niin on myös ihmishengen laita. Sielu on voinut kehittää hengelle tiettyjä kykyjä vain suorittamalla tekoja. Kyvyt vastaavat näitä tekoja. Sen perusteella, että sielu on suorittanut jonkin teon, siinä elää taipumus

suorittaa toinen teko, joka on edellisen seuraus. Sielu kantaa tätä taipumusta itsessään välttämättömyytenä, kunnes jälkimmäinen teko on tapahtunut. Voidaan myös sanoa, että teko saa aikaan sielussa välttämättömyyden toteuttaa tämän teon seuraukset.

Teoillaan ihmishenki on tosiasiassa valmistanut kohtalonsa. Siihen, mitä hän edellisessä elämässä on tehnyt, hän on seuraavassa sidottu. — Voi tosin kysyä: miten tämä on mahdollista, kun ihmishenki kuitenkin uudelleen ruumistuessaan joutuu kokonaan toisenlaiseen maailmaan kuin minkä hän aikoinaan jätti? Tämä kysymys perustuu ulkokohtaisiin käsityksiin kohtalon yhteyksistä. Jos muutan Euroopasta Amerikkaan, olen aivan uudessa ympäristössä. Ja kuitenkin on elämäni Amerikassa kokonaan riippuvainen aikaisemmasta elämästäni Euroopassa. Jos olen Euroopassa valmistunut mekaanikoksi, muodostuu elämäni Amerikassa toisenlaiseksi kuin jos olisin ollut pankkivirkailija. Edellisessä tapauksessa joudun Amerikassa todennäköisesti tekemisiin koneiden kanssa, jälkimmäisessä tulisi ympäristöni olemaan pankki. Kummassakin tapauksessa aikaisempi toimintani määrää ympäristöni; se tavallaan vetää ulkomaailmasta puoleensa ne olosuhteet, jotka ovat sille sukua. Näin on myös henkiminän laita. Se ympäröi itsensä uudessa elämässä välttämättä sellaisella, mikä sille edellisen elämän perusteella on sukua. — Ja sen vuoksi uni on niin sattuva kuoleman vertauskuva, että ihminen nukkuessaan on väliaikaisesti poissa näyttämöltä, jolla hänen kohtalonsa häntä odottaa. Hänen nukkuessaan tapahtumat näyttämöllä jatkuvat edelleen. Ihmisellä ei sinä aikana ole vaikutusta niiden kulkuun. Elämämme on kuitenkin seuraavana päivänä riippuvainen edellisen päivän tekojen seurauksista. Persoonallisuutemme ruumistuu todella joka aamu uudel-

leen tekojemme maailmaan. Se mikä yön aikana oli meistä erossa, asettuu päivän tultua ympärillemme. — Samoin on myös aikaisemman ruumistuksen tekojen laita. Ne ovat liittyneet ihmiseen hänen kohtalokseen, niin kuin eläminen pimeissä luolissa liittyy niihin eläimiin, jotka siirtymällä sellaisiin luoliin ovat menettäneet näkökykynsä. Niin kuin nämä eläimet voivat elää ainoastaan siinä ympäristössä, mihin ne ovat itse asettuneet, voi ihmishenki elää ainoastaan siinä ympäristössä, minkä se itse teoillaan on itselleen luonut. Sen, että aamulla löydän itseni edellisenä päivänä luomassani tilanteessa, aiheuttaa tapausten välitön kulku. Sen, että uudelleen ruumistuessani joudun ympäristöön, joka vastaa edellisen elämän tekojeni tuloksia, aiheuttaa uudelleen ruumistuneen henkeni sukulaisuus ulkomaailman olioiden kanssa.

Tämän perusteella voi muodostaa käsityksen *sielun* asemasta ihmisen olemuksessa. Fyysinen ruumis on perinnöllisyyden lakien alainen. Ihmishengen taas täytyy ruumistua yhä uudelleen, ja sen lakina on, että se vie edellisen elämän tulokset seuraavaan. Sielu elää nykyisyydessä. Mutta tämä elämä nykyisyydessä ei ole riippumaton edellisistä elämistä, sillä jälleenruumistuva henki tuo edellisistä ruumistuksista mukanaan kohtalonsa. Ja tämä kohtalo määrää elämää. Mitä vaikutelmia sielu voi saada, mitkä sen toiveet voivat täyttyä, mitkä ilot ja kärsimykset sitä kohtaavat, keiden ihmisten kanssa se joutuu tekemisiin — kaikki tämä riippuu siitä, millaisia sen teot ovat olleet hengen edellisissä ruumistuksissa. Sielun on seuraavassa elämässä löydettävä jälleen ihmiset, joiden kanssa se aikaisemmassa oli ollut yhteydessä, koska heidän välisillään teoilla täytyy olla seurauksensa. Samaan aikaan tämän sielun kanssa pyrkivät ruumistumaan myös toiset, siihen liittyvät sielut. Sielun elämä on

siten seuraus ihmishengen itsensä luomasta kohtalosta. Ihmisen elämänkulku syntymän ja kuoleman välillä perustuu kolmeen tekijään, jotka ovat syntymän ja kuoleman *tuolla puolen.* Ruumis on perinnöllisyyden lakien alainen. Sielu on ihmisen itsensä luoman kohtalon alainen. Tästä ihmisen luomasta kohtalosta käytetään vanhaa nimitystä *karma.* Ja henki on *jälleensyntymisen,* maallisen elämän kertautumisen lain alainen. — Tämän perusteella voi hengen, sielun ja ruumiin välisen suhteen ilmaista myös näin: henki on häviämätön; ruumiillisuudessa vallitsee fyysisen maailman lakien mukaisesti syntymä ja kuolema; sielunelämä, joka on kohtalon alainen, ylläpitää maanpäällisen elämän ajan yhteyttä näiden molempien välillä. Tiedon laajentaminen ihmisen olemuksesta edellyttää niiden kolmen maailman tuntemista, joihin se kuuluu. Seuraavassa tarkastellaan niitä.

Elämän ilmiöt kohtaava ajattelu, joka ei pelkää seurata elävään tarkasteluun perustuvia ajatuksia loppuun asti, *voi* pelkän logiikan avulla päätyä käsitykseen jälleensyntymisestä ja kohtalon laista. Niin kuin on totta, että ihminen, jonka henkinen silmä on avautunut, kokee menneet elämät *elämyksenä* avoimen kirjan tavoin, pitää myös paikkansa, että *totuus* tästä asiasta voi selkeytyä jo tarkastelevalle ymmärrykselle.[1]

1 Vrt. kirjan lopussa olevia huomautuksia ja täydennyksiä.

III Kolme maailmaa

1. *Sielullinen maailma*

Edellä esitetystä on käynyt ilmi, että ihminen kuuluu kolmeen maailmaan. Aineet ja voimat, joista hänen fyysinen ruumiinsa rakentuu, kuuluvat fyysiseen maailmaan. Tätä maailmaa hän oppii tuntemaan tekemällä fyysisillä aisteillaan siitä havaintoja. Jos luottaa ainoastaan *näihin* aisteihin ja kehittää yksinomaan niiden havaintokykyä, ei voi päästä selvyyteen molemmista muista maailmoista, *sielullisesta* ja *henkisestä.* — Voiko ihminen vakuuttua jonkin esineen tai olennon todellisuudesta, riippuu siitä, onko hänellä vastaava havaintoelin, aisti. Se että henkisiä havaintoelimiä nimitetään henkisiksi *aisteiksi,* voi helposti johtaa väärinkäsityksiin. Sillä sanaan 'aisti' liittyy helposti ajatus jostakin fyysisestä. Sanotaanhan fyysistä maailmaa myös 'aistimaailmaksi' vastakohtana 'henkiselle maailmalle'. Tämän väärinkäsityksen välttämiseksi on pidettävä mielessä, että tässä puhutaan korkeammista aisteista vertauskuvallisessa merkityksessä. Niin kuin fyysiset aistit havaitsevat fyysistä, sielulliset ja henkiset aistit havaitsevat sielullista ja henkistä. Sanalla 'aisti' tarkoitetaan tässä vain 'havaintoelintä'. Valo ja värit olisivat ihmiselle tuntemattomia, jos hänellä ei olisi valoa aistivaa silmää, eikä hän tietäisi mitään äänistä, jos hänellä ei olisi ääntä aistivaa korvaa. Saksalainen filosofi Lotze sanoo aivan oikein: "Ilman valoa aistivaa silmää ja ilman ääntä aistivaa korvaa olisi koko maailma pimeä ja äänetön. Siinä ei olisi valoa eikä ääntä, yhtä vähän kuin hammassärky

olisi mahdollinen ilman kipua tuntevaa hermoa hampaassa."

Edellä sanotun ymmärtämiseksi on vain tarpeen kerran selvittää itselleen, miten toisenlaisena kuin ihmiselle täytyy maailman ilmetä sellaisille olennoille, joilla on vain jonkinlainen ruumiin pinnassa toimiva kosketus- tai tuntoaisti. Valoa, väriä ja ääntä ei näille voi olla olemassa samassa mielessä kuin olennoille, joilla on silmät ja korvat. Ilmanvärähdykset, jotka laukaus aiheuttaa, vaikuttavat myös tällaiseen olentoon. Mutta tarvitaan korva, jotta voi tajuta nämä ilmanvärähdykset pamauksena. Ja silmä on välttämätön, jotta eräät tapahtumat voivat ilmetä väreinä. — Ihminen tiedostaa ulkomaailman ilmiön vain siten, että hän jollakin elimellään saa siitä vaikutuksen. Goethe kuvaa sattuvasti tätä ihmisen suhdetta maailmaan: "Oikeastaan yritämme turhaan määritellä jonkin olion olemusta. Havaitsemme *vaikutukset,* ja täydellinen kuvaus näistä vaikutuksista varmaan käsittäisi tuon olion olemuksen. On turha vaiva yrittää kuvata jonkun ihmisen luonnetta; vain jos saamme kokonaiskuvan hänen teoistaan, toiminnastaan, kohtaamme siinä kuvan hänen luonteestaan. Värit ovat valon tekoja, tekoja ja kärsimyksiä... Värit ja valo ovat tosin mitä täsmällisimmässä suhteessa toisiinsa, mutta meidän on ajateltava kummatkin kuuluviksi kokonaisuuteen, sillä koko luontohan tässä tahtoo ilmetä erikoisesti silmän aistille... Samoin paljastuu luonto jollekin toiselle aistille... Siten luonto puhuu *toisille aisteille,* tutuille, *väärinymmärretyille, tuntemattomille aisteillemme.* Näin se puhuu itsensä kanssa ja meille tuhansin ilmiöin. *Tarkkaavaiselle se ei koskaan ole kuollut eikä mykkä.*"

Olisi väärin käsittää tämä Goethen lausuma siten, että siinä epäiltäisiin mahdollisuutta tiedostaa olioiden ole-

mus. Goethe ei tarkoita, että voimme havaita vain olioiden vaikutukset ja että niiden olemus jäisi salatuksi. Hän tarkoittaa, ettei sellaisesta 'salatusta olemuksesta' pidä lainkaan puhua. Olemus ei kätkeydy ilmaustensa taakse, vaan se päinvastoin paljastuu ilmaustensa kautta. Olemus saattaa olla niin monitahoisen rikas, että se ilmenee toisille aisteille vielä toisissa muodoissa. Se mikä ilmenee, kuuluu olemukseen, mutta koska aistit ovat rajoitetut, se ei ole *koko* olemus. Tämä Goethen käsitys on täysin yhtäpitävä hengentieteellisen käsityksen kanssa.

Samoin kuin silmä ja korva kehittyvät aineellisia tapahtumia havaitseviksi aisteiksi, voi ihminen kehittää itsessään sielullisia ja henkisiä havaintoelimiä, joiden avulla hänelle avautuu sielun ja hengen maailma. Sille, joka ei ole itsessään kehittänyt tällaisia korkeampia aisteja, nämä maailmat ovat 'pimeät ja äänettömät', niin kuin fyysinen maailma on pimeä ja äänetön olennolle, jolla ei ole korvia ja silmiä. Tosin on ihmisen suhde korkeampiin aisteihin toinen kuin ruumiillisiin. Näiden täydellisestä kehittymisestä huolehtii tavallisesti luonto, jota ilman ei niitä lainkaan olisi. Korkeampien aistiensa kehittämiseksi ihmisen täytyy tehdä työtä. Hänen täytyy kehittää sieluaan ja henkeään, jos hän haluaa havaita sielullista ja henkistä maailmaa, niin kuin luonto on muovannut hänen ruumiilliset aistinsa, jotta hän voisi havaita aineellista ympäristöään ja orientoitua siinä. Tällaisten korkeampien elimien kehittäminen, joita luonto itse ei vielä ole kehittänyt, ei ole luonnotonta, sillä korkeammassa mielessä kuuluu luontoon myös kaikki mitä ihminen tekee. Vain jos joku tahtoo ihmisen pysyvän sillä kehitystasolla, jolle luonto on hänet jättänyt, voi sanoa korkeampien havaintoelimien kehittämistä luonnottomaksi. Hän sivuuttaa näiden elimien merkityksen, niin kuin Goethe lainatussa lausumassa toteaa. Mutta silloin hänen pitäisi vastustaa myös kaikkea ihmisen kasvattamista, sillä sekin jatkaa luonnon työtä. Ja erikoisesti hänen pitäisi vastustaa leikkauksen tekemistä sokeana syntyneelle. Sillä suunnilleen samaa, kuin leikkauksen avulla parantunut sokeana syntynyt, kokee se, joka kehittää korkeammat aistinsa. Hän alkaa nähdä maailmassa uusia ominaisuuksia, uusia tapahtumia ja tosiasioita, joista fyysiset aistit eivät paljasta mitään. Hänelle on selvää, ettei hän näiden korkeampien aistien avulla mielivaltaisesti lisää mitään todellisuuteen, vaan että häneltä ilman näitä aisteja olisi jäänyt tiedostamatta olennainen osa tästä todellisuudesta. Sielullinen ja henkinen maailma eivät ole fyysisen *rinnalla* tai *ulkopuolella;* ne eivät ole paikallisesti siitä erillään. Niin kuin sokeana syntyneelle leikkauksen jälkeen siihen asti pimeä maailma säteilee valoa ja värejä, ilmaisevat sielullisesti ja henkisesti havahtuneelle oliot, joista hän aikaisemmin tajusi vain aineellisen puolen, myös sielulliset ja henkiset ominaisuutensa. Hän havaitsee tässä maailmassa lisäksi tapahtumia ja olentoja, jotka ovat kokonaan tuntemattomia sellaiselle, jonka korkeammat aistit eivät ole kehittyneet. (Tämän kirjan luvussa 'Tiedon tie' kuvataan tarkemmin sielullisten ja henkisten aistien kehittämistä. Tässä kuvataan aluksi itse korkeampia maailmoja. Jos kieltää näiden maailmojen olemassaolon, ei sillä sano muuta kuin että ei ole vielä kehittänyt korkeampia aistejaan. Ihmiskunnan kehitys ei ole suinkaan lopussa; se kulkee eteenpäin.)[1]

1 Tarkemmin on Steiner kuvannut henkisen tiedostamisen kehitystä kirjassa Miten saavutetaan tietoa korkeammista maailmoista (suom. 1968). — Suomentaja.

Usein kuvitellaan tahattomasti korkeammat aistit liiaksi fyysisten kaltaisiksi. Ne ovat kuitenkin henkisiä tai sielullisia muodosteita. Sen vuoksi ei liioin pidä odottaa, että henkiset ja sielulliset ilmiöt olisivat jonkinlaista usvamaiseksi ohentunutta ainetta. Niin kauan kuin *odottaa* jotakin sen tapaista, ei voi päästä selvään käsitykseen siitä, mitä tässä tarkoitetaan 'korkeammilla maailmoilla'. Monien ihmisten ei olisi niin vaikeata todella tiedostaa jotakin — tosin vain alkeellista — näistä korkeammista maailmoista, jos he eivät kuvittelisi, että kysymys on jonkinlaisen 'ohentuneen fyysisen' havaitsemisesta. Koska he edellyttävät sellaista, he eivät lainkaan tajua mistä todella on kysymys. He pitävät näitä havaintojaan epätodellisina ja epätyydyttävinä. Totta on, että henkisen kehityksen korkeammat tasot ovat vaikeasti saavutettavissa; mutta ei olisi niin vaikeata saavuttaa jonkin verran tietoa henkisen maailman luonteesta, jos voisi ensin vapautua siitä ennakkoluulosta, että sielullinen ja henkinen on jonkinlaista ohuempaa fyysistä.

Emme tunne ihmistä kokonaan, jos meillä on käsitys pelkästään hänen fyysisestä hahmostaan, emmekä tunne itseämme ympäröivää maailmaa, jos tiedämme siitä vain sen, mitä fyysiset aistit meille ilmaisevat. Niin kuin valokuva muuttuu meille ymmärrettäväksi vasta kun opimme tuntemaan myös kuvatun ihmisen sielunelämää, voimme todella ymmärtää fyysistä maailmaa vain, jos opimme tuntemaan sen sielullisen ja henkisen perustan. Sen vuoksi on paikallaan, että tässä esityksessä ensin puhutaan korkeammista maailmoista, sielullisesta ja henkisestä, ja sitten vasta käsitellään fyysistä maailmaa hengentieteelliseltä näkökannalta.

Nykyisessä kulttuuritilanteessa on vaikeata puhua korkeammista maailmoista, sillä kulttuurimme perustuu

ennen muuta fyysisen maailman tuntemiseen ja hallitsemiseen. Käyttämämme sanat ovat saaneet sisältönsä ja merkityksensä lähinnä fyysisestä maailmasta. Meidän täytyy kuitenkin käyttää näitä tavallisia sanoja saadaksemme liittymäkohtia jo tunnettuun. Siitä syystä — jos halutaan luottaa pelkästään ulkoisiin aisteihin — ovat kaikenlaiset väärinkäsitykset mahdollisia. — Monesta asiasta voidaan ensi kädessä puhua vain vertauskuvallisesti. Tämä on välttämätöntä, sillä sellaiset vertaukset ovat oikea menetelmä, jolla ihminen aluksi lähestyy korkeampia maailmoja ja joka myös edistää omakohtaista tiedostamista. (Tästä puhutaan kirjan viimeisessä luvussa, joka käsittelee sielullisten ja henkisten aistien kehittämistä. Aluksi ihmisen *täytyy* saada tietoa korkeammista maailmoista vertausten muodossa. Vasta sen jälkeen hän voi ajatella omakohtaisen havainnon saavuttamista.)

Niin kuin aineet ja voimat, jotka muodostavat ja säätelevät vatsamme, sydämemme, keuhkojemme, aivojemme jne. toiminnan, ovat peräisin fyysisestä maailmasta, ovat sielulliset ominaisuutemme, viettimme, halumme, tunteemme, toiveemme, tuntomme jne. peräisin sielullisesta maailmasta. Ihmissielu on tämän sielullisen maailman jäsen niin kuin hänen ruumiinsa on fyysisen maailman osa. Jos haluaa osoittaa jonkin eron fyysisen ja sielullisen maailman välillä, voi sanoa, että jälkimmäinen on kaikissa suhteissa hienompi, liikkuvampi ja muovautuvampi kuin edellinen. Täytyy kuitenkin pitää mielessä, että astuessaan sielulliseen maailmaan ihminen joutuu fyysiseen verrattuna täysin uuteen todellisuuteen. Kun tässä tapauksessa puhutaan 'hienommasta', on syytä muistaa, että sillä vain vertauksellisesti *viitataan* johonkin perinjuurin toisenlaatuiseen. Tämä koskee kaikkea, mitä sielunmaailmasta sanotaan aineellisesta maailmasta laina-

tuin sanoin. Kun tämä otetaan huomioon, voidaan sanoa, että sielullisen maailman muodot ja olennot ovat vastaavalla tavalla rakentuneet sielullisista aineista ja ovat vastaavalla tavalla sielullisten voimien alaisia kuin on laita fyysisten aineiden ja voimien suhteen fyysisessä maailmassa.

Kuten aineellisille kappaleille on ominaista ulottuvuus ja liike avaruudessa, on sielullisille olioille ominaista ärsykeherkkyys (Reizbarkeit), vietinomainen halu (das triebhafte Begehren). Sen vuoksi sielullista maailmaa sanotaan myös halujen tai toiveitten ja pyyteitten maailmaksi. Nämä nimitykset on lainattu inhimillisestä sielunelämästä. On siksi pidettävä mielessä, että oliot ihmisen ulkopuolisessa sielunmaailmassa poikkeavat ihmisen sielunvoimista vastaavasti kuin fyysisen ulkomaailman aineet ja voimat poikkeavat niistä fyysisen maailman osista, joista ihmisruumis koostuu. (Vietti, toive ja pyyde ovat sielunmaailman 'aineellisuuden' nimityksiä. Tätä aineellisuutta voidaan nimittää 'astraaliseksi'. Jos kiinnitetään enemmän huomiota sielunmaailman *voimiin,* voidaan puhua 'vietinomaisuudesta'. Mutta on muistettava, että täällä ero 'aineen' ja 'voiman' välillä ei ole niin selvä kuin fyysisessä maailmassa. Viettiä voidaan yhtä hyvin sanoa 'voimaksi' kuin 'aineeksi'.)

Siihen, joka ensi kerran havaitsee sielullista maailmaa, vaikuttaa hämmentävästi tämän maailman erilaisuus suhteessa fyysiseen maailmaan. Mutta samoin käy, kun ihmiselle avautuu jokin siihen saakka toimimaton fyysinen aisti. Sokeana syntyneen, joka on leikkauksen avulla saanut näkönsä, täytyy ensin orientoitua maailmassa, jonka hän siihen saakka on tuntenut vain tuntoaistin avulla. Hän esimerkiksi näkee esineet ensin silmässään, sitten vasta ulkopuolellaan, mutta siellä ne näyttävät

aluksi kuin tasapinnalle maalatuilta. Vasta vähitellen hän tajuaa syvyysulottuvuuden, esineiden etäisyyden tilavuudessa jne. — Sielunmaailmassa vallitsevat toiset lait kuin fyysisessä. Monet sielulliset ilmiöt ovat kuitenkin yhteydessä muiden tasojen ilmiöihin. Niinpä ihmisen sielu jäsentyy toisaalta fyysiseen ihmisruumiiseen ja toisaalta ihmishenkeen. Siinä havaittaviin tapahtumiin vaikuttaa samalla kertaa sekä fyysinen että henkinen maailma. Tämä on otettava huomioon, kun tehdään havaintoja sielunmaailmasta. Ei saa luulla sielullisiksi laeiksi sellaista, mikä johtuu jonkin toisen maailman vaikutuksesta. — Jos ihminen esimerkiksi kehittää sielussaan toiveen, sitä aina kannattaa jokin ajatus, joka on henkinen muodoste, ja sikäli se seuraa henkisiä lakeja. Niin kuin voi todeta fyysisen maailman lait sivuuttamalla ihmisen vaikutukset fyysisiin tapahtumiin, samoin voi menetellä myös sielullisen maailman suhteen.

Tärkeä ero sielullisten ja fyysisten tapahtumien välillä on se, että sielullisten tapahtumien välinen vuorovaikutus on luonteeltaan paljon *sisäisempi.* Fyysisessä tilassa vallitsee esim. sysäyksen laki. Jos liikkeessä oleva pallo sysää levossa olevaa, liikkuu viimeksi mainittu suuntaan, jonka ensin mainitun pallon liike ja kimmoisuus määräävät. Sielullisella alueella riippuu kahden toisensa kohtaavan muodosteen vuorovaikutus niiden sisäisistä ominaisuuksista. Jos ne ovat ominaisuuksiltaan sukua keskenään, ne läpäisevät toisensa, ikään kuin kasvavat yhteen. Ne työntävät pois toisensa, jos niiden olemukset ovat ristiriidassa keskenään. — Aineellisessa maailmassa on esim. näkeminen tiettyjen lakien alainen. Kaukana olevat esineet näkyvät perspektiivin pienentäminä. Jos katsoo pitkin lehtikujaa, näyttävät — perspektiivilakien mukaisesti — etäämpänä olevat puut olevan lähempänä toisiaan

kuin katsojaa lähellä olevat. Sielullisella alueella esiintyy sitä vastoin kaikki, läheinen ja kaukainen, keskinäisin etäisyyksin, jotka sillä sisäisen luontonsa mukaan on. Tästä seuraa monia erehdyksiä sille, joka koettaa sielullisessa maailmassa tulla toimeen fyysisen maailman lainmukaisuuksin.

Sielulliseen maailmaan perehdyttäessä on ensimmäiseksi opittava erottamaan sen ilmiöiden eri lajit, niin kuin fyysisessä maailmassa erotetaan toisistaan kiinteät, nestemäiset ja kaasumaiset aineet. Jotta tämä olisi mahdollista, on tunnettava ne perusvoimat, jotka tässä maailmassa vaikuttavat. Niitä voi nimittää *sympatian* ja *antipatian* voimiksi. Jonkin sielullisen ilmiön laadun määrää se, millä tavalla nämä perusvoimat siinä vaikuttavat. *Sympatiaksi* nimitetään voimaa, jolla sielullinen muodoste vetää puoleensa toisia, pyrkii sulautumaan niihin. *Antipatia* taas on voima, jolla sielulliset muodosteet torjuvat toisiaan, eristyvät, pyrkivät säilyttämään itsensä. Missä määrin nämä perusvoimat esiintyvät sielullisessa muodosteessa, siitä riippuu mitä osaa tämä muodoste esittää sielullisessa maailmassa.

Voidaan aluksi erottaa kolme sielunmuodosteiden lajia sen mukaan, miten sympatia ja antipatia niissä vaikuttavat. Nämä lajit eroavat toisistaan siten, että sympatia ja antipatia ovat niissä aivan tietyssä suhteessa toisiinsa. Kaikissa kolmessa vaikuttavat *molemmat* perusvoimat.

Tarkastelkaamme ensimmäisen lajin muodostetta. Se vetää siinä vallitsevan sympatian voimasta puoleensa toisia ympärillään olevia muodosteita. Mutta tämän sympatian lisäksi siinä vaikuttaa samalla antipatia, jolla se työntää ympäristönsä muodosteita luotaan. Ulospäin näyttää siltä kuin siinä olisi pelkkiä antipatian voimia. Mutta niin ei ole laita. Siinä on sympatiaa ja antipatiaa;

antipatia vain on voitolla. Tällaiset muodosteet ovat luonteeltaan *itsekkäitä*. Ne työntävät paljon luotaan ja vetävät vain vähän rakkaudella puoleensa. Sen tähden ne liikkuvat sielunmaailmassa muotoaan muuttamatta. Niissä vaikuttavan sympatian voiman vuoksi ne näyttävät *ahneilta*. Mutta tämä halu on pohjaton, mahdoton tyydyttää, koska niissä vaikuttava antipatia torjuu niitä lähestyviä muodosteita siinä määrin, että tyydytys on mahdoton. Jos haluaa verrata tämänlaatuisia sielunmuodosteita johonkin fyysisessä maailmassa, voi sanoa niiden vastaavan fyysisen maailman kiinteitä kappaleita. Tätä sielullisen aineellisuuden aluetta voidaan nimittää 'pyyteentuleksi'. Ihmisten ja eläinten sielunelämässä tämä alue merkitsee aistillisia viettejä, itsekkäitä pyyteitä.

Toinen sielullisten muodosteiden laatu on sellainen, että siinä nämä molemmat perusvoimat ovat tasapainossa. Sympatia ja antipatia vaikuttavat yhtä voimakkaasti. Ne suhtautuvat toisiin muodosteisiin neutraalilla tavalla, ilman että ne erityisesti vetävät puoleensa tai torjuvat niitä. Ne eivät näytä vetävän mitään kiinteätä rajaa itsensä ja ympäristönsä välille. Ne antavat toisten muodosteiden jatkuvasti vaikuttaa itseensä. Siksi niitä voi verrata fyysisen maailman nestemäisiin aineisiin. Siinä tavassa, millä tällaiset muodosteet vetävät toisia puoleensa, ei ole mitään vietinomaista. Tällaisesta vaikutuksesta on kysymys esimerkiksi silloin, kun ihmissielu aistii jonkin värin. Aistiessani punaisen värin vastaanotan ensi kädessä neutraalin ärsykkeen ympäristöstäni. Vasta kun tähän ärsykkeeseen liittyy punaisen värin aiheuttama mielihyvä, on otettava huomioon toinen sielullinen laatu. Neutraalin ärsykkeen saavat aikaan sielunmuodosteet, jotka ovat sellaisessa vuorovaikutuksessa, että sympatia ja antipatia pitävät toisensa tasapainossa. Kyseistä sielunlaatua on luon-

nehdittava joustavaksi ja virtaavaksi. Se ei liiku sielunalueella itsekkäänä niin kuin ensin mainittu vaan siten, että se ottaa vastaan vaikutelmia kaikkialta, että se on sukua paljolle mikä sitä kohtaa. Siitä voisi käyttää nimitystä 'virtaava herkkyys' (fliessende Reizbarkeit). — Kolmas sielullisten muodosteiden taso on sellainen, missä sympatia on voitolla antipatiasta. Antipatia saa aikaan itsekkään itsesäilytyksen, joka väistyy ympäristön olioihin suuntautuvan taipumuksen tieltä. Ajatelkaamme tällaista muodostetta sielullisessa avaruudessa. Se esiintyy ympäröiviä olioita puoleensa vetävän kehän keskipisteenä. Tällaisten muodosteiden tasoa voidaan nimittää 'toiveiden tasoksi'. Nimitys tuntuu oikealta, koska antipatia — vaikka se sympatiaan verrattuna esiintyy heikompana — vaikuttaa kuitenkin niin, että se tahtoo vetää oliot muodosteen omaan piiriin. Sympatia saa siten itsekkään pohjasävyn. Toiveiden tasoa voi verrata fyysisen maailman kaasumaiseen elementtiin. Vastaavalla tavalla kuin kaasu pyrkii tämä sielullinen laatu leviämään kaikkiin suuntiin.

Sielullisen maailman korkeammille tasoille on ominaista, että toinen perusvoima, antipatia, kokonaan puuttuu, ja toimivana esiintyy vain sympatia. Tämä voi esiintyä ensinnäkin sielullisen muodosteen eri osien välillä. Nämä osat vaikuttavat toisiinsa puoleensavetävästi. Sympatian voima ilmenee sielunmuodosteessa itsessään siinä, mitä nimitetään *mielihyväksi* (Lust). Ja tämän sympatian vähentyminen merkitsee *mielipahaa.* Mielipaha on vain vähentynyttä mielihyvää, samoin kuin kylmyys on vain lämmön vähenemistä. Mielihyvä ja mielipaha elää ihmisessä — sanan suppeammassa merkityksessä — *tunteiden* maailmana. *Tunteminen* on sielullisen elämää itsessään. Siitä tavasta, miten mielihyvän ja mielipahan

tunteet elävät sielussa, riippuu se mitä sanotaan *mielialaksi* (Behagen).

Vielä korkeammalla tasolla ovat ne sielunilmiöt, joissa sympatia ei rajoitu niiden omaan piiriin. Kolmesta alemmasta tasosta nämä muodosteet — samoin kuin jo neljäs taso — eroavat siinä, että niissä sympatian voiman ei tarvitse voittaa mitään vastassaan olevaa antipatiaa. Vasta näiden korkeampien sielullisuuden tasojen ansiosta muodostuu sielullisten ilmiöiden moninaisuus yhtenäiseksi sielulliseksi maailmaksi. Milloin antipatiaa esiintyy, sielunmuodoste tavoittelee jotakin muuta vahvistaakseen ja rikastuttaakseen itseään tuon toisen avulla. Missä antipatia heikkenee, tuo toinen otetaan vastaan ilmoituksena, tietona. Samanlainen tehtävä kuin valolla on fyysisessä maailmassa, on tällä sielullisuuden korkeammalla muodolla sielullisessa avaruudessa. Se saa aikaan, että sielunmuodoste ikään kuin imee itseensä toisten olemassaolon ja olemuksen niiden itsensä tähden. Voi myös sanoa, että se antaa niiden valaista itseään. Siten että sielulliset olennot ovat osallisia näihin korkeampiin tasoihin, niissä kehittyy varsinainen sielunelämä. Niiden itseensä sulkeutunut elämä avautuu ulospäin, loistaa ja säteilee sielunmaailmaan. Antipatian hallitsema itseensä käpertyminen muuttuu voimaksi ja vireydeksi, joka lähtee sisältäpäin ja virtaa ulos. Toisen tason virtaava herkkyys vaikuttaa ainoastaan muodosteiden kohdatessa toisensa. Silloin toinen virtaa toiseen. Tällöin on kuitenkin niiden kosketus välttämätön. Korkeammilla alueilla vallitsee vapaa säteily ja virtailu. (On paikallaan kuvata tämän alueen olemusta 'säteilyksi', sillä siinä kehittyvä sympatia vaikuttaa siten, että sen vertauskuvana voi käyttää valon ilmiötä tarkoittavaa sanaa.) Niin kuin kasvi kellarissa, surkastuu sielullinen muodoste ilman elähdyttävää kor-

keampien alueiden sielullisuutta. *Sielunvalo, toimiva sielunvoima* ja *sielunelämä* sanan suppeammassa merkityksessä kuuluvat näille alueille ja jakautuvat sieltä käsin sielullisiin olentoihin.

Voidaan siis erottaa kolme alempaa ja kolme korkeampaa sielunmaailman tasoa ja niitä välittävä neljäs. Sielunmaailma voidaan siten jäsentää seuraavasti:

(1) Pyyteentulen taso
(2) Virtaavan herkkyyden taso
(3) Toiveiden taso
(4) Mielihyvän ja mielipahan taso
(5) Sielunvalon taso
(6) Toimivan sielunvoiman taso
(7) Sielunelämän taso

Kolmella ensimmäisellä tasolla saavat sielunmuodosteet laatunsa antipatian ja sympatian keskinäisestä suhteesta; neljännellä tasolla vaikuttaa sympatia sielunmuodosteessa itsessään, kolmella korkeammalla sympatian voima vapautuu yhä enemmän. Tämän tason sielullisuus virtaa valaisten läpi sielunmaailman, elävöittäen kaiken mikä muuten käpertyisi itseensä.

Selvyyden vuoksi on syytä korostaa — vaikka sen oikeastaan pitäisi olla tarpeetonta — etteivät nämä sielullisen maailman tasot ole toisistaan erillisiä alueita. Niin kuin fyysisessä maailmassa kiinteä, nestemäinen ja kaasumainen, läpäisevät sielullisessa toisensa pyyteentuli, virtaava herkkyys ja toivemaailman voimat. Ja kuten fyysisessä lämpö läpäisee kaikki kappaleet ja valo ne valaisee, on sielullisessa maailmassa mielihyvän ja mielipahan sekä sielunvalon laita. Tämä koskee myös toimivaa sielunvoimaa ja varsinaista sielunelämää.

Sielu on ihmisen hengen ja ruumiin yhdistävä jäsen. Sielulliset sympatian ja antipatian voimat, joiden vuorovaikutuksesta syntyvät pyyteen, toiveen, mielihyvän, mielipahan ja muut sielunilmiöt, eivät vaikuta ainoastaan sielullisten muodosteiden välillä, vaan niiden vaikutus ulottuu myös toisten maailmojen, fyysisen ja henkisen maailman ilmiöihin. Eläessään ruumiissa ihmissielu on osallinen kaikkeen, mitä ruumiissa tapahtuu. Kun ihmisen fyysiset ruumiintoiminnot tapahtuvat säännöllisesti, syntyy sielussa mielihyvän ja tyydytyksen tunne. Jos nämä toiminnot häiriintyvät, syntyy mielipahan ja tuskan tunteita. — Myös hengen toiminnoissa on sielulla osansa: jokin ajatus täyttää sen ilolla, toinen inholla, oikea arvostelu saa sen hyväksymisen, väärä paheksumisen. — Ihmisen kehitystaso ilmeneekin juuri siitä, mihin hänen sielunsa taipumukset pääasiallisesti suuntautuvat. Ihminen on sitä kehittyneempi, mitä enemmän hänen sielunelämänsä taipumukset ovat yhdenmukaisia hengen ilmausten kanssa, ja sitä vähemmän kehittynyt, mitä enemmän hänen taipumuksensa saavat tyydytyksensä ruumiin toiminnoista.

Henki on ihmisluonnon ydin, ruumis on väline, jolla henki tutkii ja tiedostaa fyysistä maailmaa ja toimii siinä. Sielu taas on välittäjä näiden välillä. Se kirvoittaa *aistimuksen* siitä fyysisestä vaikutuksesta, minkä ilman värähtelyt saavat aikaan korvassa, ja kokee *mielihyvää* tästä äänestä. Kaiken tämän se välittää hengelle, joka sen avulla alkaa *ymmärtää* fyysistä maailmaa. Hengessä syntyneen ajatuksen muuntaa sielu toteuttamisen *haluksi*, ja vain ruumiin avulla voi ajatus muuttua *teoksi*. — Ihminen voi täyttää tarkoituksensa vain siten, että hän antaa

hengen määrätä toimintansa suunnan. Sielun taipumukset voivat suuntautua yhtä hyvin fyysiseen kuin henkiseenkin. Sille on yhtä luonnollista ulottaa tuntosarvensa fyysiseen kuin henkiseen. Kun se uppoutuu fyysiseen maailmaan, läpäisee ja värittää fyysinen sen olemuksen. Ja koska henki voi vaikuttaa fyysisessä maailmassa ainoastaan sielun välityksellä, suuntautuu sekin tällöin fyysiseen. Sielun voimat vetävät hengen muodosteet, ajatusmuodot fyysiseen. Tarkastelkaamme kehittymätöntä ihmistä. Ruumiintoiminnot määräävät hänen sielunsa taipumukset. Hänessä herättävät mielihyvää vain ne vaikutelmat, jotka hän aistien välityksellä saa fyysisestä maailmasta. Hänen hengenelämänsäkin rajoittuu kokonaan tämän maailman piiriin. Hänen ajatuksensa palvelevat pelkästään hänen fyysisten tarpeittensa tyydyttämistä. — Kun ihmisen henkinen minä elää ruumistuksesta toiseen, sen tulee yhä enemmän saada suuntansa henkisyydestä käsin. Totuuden tulee määrätä sen tiedostaminen, hyvän sen toiminta.

Kuolema — fyysisen maailman tosiasiana — merkitsee ruumiin toimintojen muuttumista. Ruumis lakkaa toimimasta sielun ja hengen välineenä. Siitä lähtien se kuuluu pelkästään fyysiseen maailmaan ja on sen lakien alainen; se muuttuu fyysisen maailman osaksi ja hajoaa siihen. Vain näitä ruumiin fyysisiä tapahtumia voidaan ihmisen kuoltua tutkia fyysisin aistein. Se mitä silloin tapahtuu sielulle ja hengelle, ei ole näiden aistien ulottuvilla. Hengestä ja sielusta ei ihmisen eläessäkään voida aistein havaita muuta kuin niiden ulkoiset *ilmaukset* fyysisissä tapahtumissa. Kuoleman jälkeen ei sellainen fyysinen ilmaus ole enää mahdollinen. Sen tähden ei aistihavainto ja siihen perustuva tiede voi sanoa mitään ihmissielun ja -hengen kuolemanjälkeisestä kehityksestä.

Sen sijalle tulee henkinen tiedostaminen, joka perustuu sielullisen ja henkisen maailman tapahtumien havainnoimiseen.

Kun henki on irtautunut ruumiista, se on vielä sidottu sieluun. Ja niin kuin ruumis on fyysisen elämän aikana kytkenyt hengen fyysiseen maailmaan, sitoo sielu sen nyt sielulliseen maailmaan. — Mutta hengen omin olemus ei löydy tästä sielullisesta maailmasta. Sielullisen tehtävä on vain liittää henki sen toimintapiiriin, fyysiseen maailmaan. Voidakseen seuraavalla kerralla ruumistua täydellisempänä täytyy hengen ammentaa voimaa henkisestä maailmasta. Mutta sielu on kietonut sen fyysiseen maailmaan: se on sidottu ihmisen sielulliseen luontoon, jonka fyysinen läpäisee ja värittää, ja se on siten saanut suuntauksen fyysiseen. Kuoleman jälkeen sielu ei enää ole sidottu ruumiiseen vaan ainoastaan henkeen. Se elää nyt puhtaasti sielullisessa ympäristössä. Vain tämän maailman voimat voivat siihen enää vaikuttaa. Ja tähän sielunmaailmassa elävään sieluun on myös henki aluksi sidottu. Se on sidottu siihen samalla tavalla kuin fyysisen ruumistuksen aikana ruumiiseen. Ruumiin kuoleman määräävät ruumiillisen luonnon lait. Yleisesti voidaan sanoa, etteivät henki ja sielu jätä ruumista vaan ruumis jättää ne, kun sen voimat eivät enää voi toimia inhimillisenä elimistönä. Samankaltainen on sielun ja hengen välinen suhde. Sielu päästää hengen puhtaasti henkiseen maailmaan, kun sielun voimat eivät enää voi toimia inhimillisenä sielunelimistönä. Henki vapautuu silloin, kun sielu on jättänyt kaiken, mitä se voi kokea ainoastaan fyysisessä ruumiissa, ja jäljelle jää vain se, mikä saattaa elää hengen yhteydessä. Tämän jäljelle jääneen, mikä tosin on ruumiissa koettua mutta voi elämän tuloksena, hedelmänä yhdistyä henkeen, sielu liittää hen-

keen puhtaasti henkisessä maailmassa.

Ymmärtääksemme, mitä sielulle tapahtuu kuoleman jälkeen, meidän on seurattava sen hajoamistapahtumaa. Sielun tehtävänä oli suunnata henki fyysiseen. Kun se on täyttänyt *tämän* tehtävän, se suuntautuu kohti henkistä. Sen täytyisi oikeastaan toimia pelkästään henkisesti heti kun ruumis sen jättää, kun se ei enää voi olla yhdyssiteenä hengen ja ruumiin välillä. Ja niin todella tapahtuisi, ellei sielun eläessä ruumiissa tämä olisi vaikuttanut siihen, vetänyt puoleensa sen taipumuksia. Ilman tätä suuntautumista, jonka sielu on saanut eläessään ruumiin yhteydessä, se noudattaisi heti ruumiista erottuaan pelkästään henkissielullisen maailman lainmukaisuuksia osoittamatta mitään taipumuksia aistilliseen. Ja näin kävisi, jos ihminen kuollessaan olisi täysin kadottanut kaiken viettymyksensä fyysiseen maailmaan, jos kaikki halut ja toiveet, jotka kohdistuvat hänen jättämäänsä fyysiseen maailmaan, olisivat tyydytetyt. Mutta mikäli näin ei ole laita, jää kaikki tämänsuuntainen edelleen vaikuttamaan sieluun.

Sekaannuksen välttämiseksi on tarkoin erotettava toisistaan se, mikä kytkee ihmisen maailmaan siten, että sen tasoitus (Ausgleich) voi tapahtua myös seuraavassa elämässä, ja se, mikä kytkee hänet tiettyyn, viimeksi elettyyn elämään. Edellinen tasoittuu kohtalon lain, karman, mukaisesti; jälkimmäinen voi hävitä sielusta vain kuoleman jälkeen.

Kuolemaa seuraa aika, jonka kuluessa ihmissielu irtautuu suuntauksestaan fyysiseen olemassaoloon, seuratakseen sitten ainoastaan henkis-sielullisen maailman lakeja ja vapauttaakseen hengen. On luonnollista, että tämä aika on sitä pitempi mitä lujemmin sielu on ollut sitoutunut fyysiseen. Se on lyhyt ihmisellä, joka on ollut suhteellisen

vähän kytkeytynyt fyysiseen elämään, ja pitkä sellaisella, joka on suuntautunut pelkästään tähän elämään, niin että sielussa vielä hänen kuollessaan elää paljon pyyteitä ja toiveita.

Sattuvimman mielikuvan siitä tilasta, missä ihmissielu elää ensi aikoina kuoleman jälkeen, saa seuraavan tarkastelun avulla. Ottakaamme esimerkiksi herkuttelijan halut. Hän tuntee nautintoa ruuan aikaansaamasta kitalaen kiihotuksesta. Itse nautinto ei ole mitään ruumiillista vaan sielullista. Nautinto ja samoin nautintoa tavoitteleva halu elää sielussa. Mutta halun *tyydyttämiseen* on välttämätön vastaava ruumiin elin. Kuoleman jälkeen ei sielusta ole heti hävinnyt sellainen halu, mutta sielulla ei ole enää ruumiillista elintä, joka toimisi halun tyydyttämisen välineenä. Ihmisellä on nyt — tosin toisesta syystä, mutta vaikutus on samankaltainen, vain paljon voimakkaampi — sellainen tunne kuin hän kärsisi polttavaa janoa seudulla, missä on mahdotonta saada vettä. Näin ihmissielu kärsii nautinnon puutetta, koska se on jättänyt ruumiillisen elimen, jonka avulla se voi saavuttaa sellaista mielihyvää. Tämä koskee kaikkia sielun pyyteitä, jotka voidaan tyydyttää vain ruumiillisen elimen avulla. Tämä (tyydyttämättömyyden) tila kestää, kunnes sielu on oppinut olemaan haluamatta sellaista, mikä voidaan saavuttaa ainoastaan ruumiin avulla. Tätä tilaa voidaan nimittää 'pyyteitten paikaksi', vaikka kysymys ei tietenkään ole mistään 'paikasta'.

Tultuaan kuoleman jälkeen sielulliseen maailmaan ihmissielu on tämän maailman lakien alainen. Ne vaikuttavat siihen, ja tämä vaikutus määrää sen, millä tavoin taipumus fyysiseen ihmissielusta häviää. Vaikutusten täytyy olla erilaisia sen mukaan, minkä laatuisia ovat ne sielunvoimat, joiden piiriin se joutuu. Jokainen näistä

laaduista vaikuttaa puhdistavasti. Vähitellen sympatian voimat voittavat antipatian voimat ja sympatia kehittyy korkeimpaan asteeseensa. Sillä saavutettuaan tämän korkeimman sympatian tason ihmissielu ikään kuin sulautuu koko muuhun sielunmaailmaan, tulee sen kanssa yhdeksi. Silloin sen itsekkyys on täysin hävinnyt. Se lakkaa olemasta olento, joka tuntee pakkoa fyysiseen olemassaoloon: se on vapauttanut hengen. Siten sielu puhdistuu kulkiessaan edellä kuvattujen tasojen kautta, kunnes se täydellisen sympatian tasolla sulautuu yleiseen sielunmaailmaan. Se että henki tähän vapautumisensa hetkeen saakka on sidottu sieluun, johtuu siitä, että se eläessään sielun yhteydessä on muuttunut läheisesti sen kaltaiseksi. Tämä 'sukulaisuus' sielulliseen on paljon voimakkaampi kuin sukulaisuus ruumiiseen. Sillä ruumiin yhteydessä henki on sielun välityksellä, mutta sieluun se on kytkeutynyt välittömästi. Sieluhan on hengen sisäistä elämää (Eigenleben). Sen vuoksi henki ei ole sidottu tuhoutuvaan ruumiiseen, vaan vähitellen vapautuvaan sieluun. — Hengen ja sielun välittömän yhteyden vuoksi henki voi tuntea itsensä vapaaksi sielusta vasta kun tämä on yhtynyt yleiseen sielunmaailmaan.

Sitä sielullisen maailman tasoa, jonka ihminen ensimmäiseksi kokee kuoleman jälkeen, voidaan nimittää 'pyyteiden paikaksi'. Uskonnot, joihin sisältyy tietoa näistä tosiasioista, ovat nimittäneet sitä mm. 'kiirastuleksi' ja 'puhdistustuleksi'.

Sielunmaailman alin taso on 'pyyteentulen' alue. Siellä ihmissielu vapautuu ruumiillisen elämän yhteydessä olevista itsekkäistä pyyteistä. Sikäli kuin siinä on tällaisia pyyteitä, se saa kokea tämän sielunalueen vaikutuksen. Tyydyttämättömät halut, jotka ovat jäljellä fyysisestä elämästä, muodostavat tämän vaikutuksen kohteen. Tällaisten sielujen sympatia ulottuu vain sellaiseen, mikä voi ravita niiden itsekästä luontoa, ja sen voittaa ylivoimaisesti antipatia, joka kohdistuu kaikkeen muuhun. Nämä halut vaativat fyysisiä nautintoja, joita ei enää voi saada sielunmaailmassa. Tämä tyydyttämisen mahdottomuus kiihottaa halun äärimmilleen. Mutta juuri tämä mahdottomuus saa halun vähitellen sammumaan. Polttavat pyyteet kuluttavat vähitellen itsensä loppuun, ja ihmissielu on oppinut, että näiden halujen häviäminen on ainoa keino päästä tuskasta, mikä niistä välttämättä koituu. Fyysisen elämän aikana saavat nämä halut yhä uudelleen tyydytystä. Siten tämän tuskan peittää eräänlainen verho. Kuoleman jälkeen tämä tuska toteutuu täysin verhottomana. Ihmissielu kokee vastaavat puutteen elämykset. Tämä tila saattaa olla sangen ahdistava. Kuitenkin ne, joilla on suhteellisen vähän sellaisia haluja, kulkevat tämän alueen läpi huomaamatta sitä, sillä he eivät tunne siihen sukulaisuutta. Voidaan sanoa, että sielut ovat tämän vaikutuksen alaisina sitä kauemmin, mitä enemmän he fyysisessä elämässään ovat tulleet sen sukuisiksi, mitä enemmän he tarvitsevat puhdistusta. Tällaista puhdistusta ei ole kuitenkaan pidettävä kärsimyksenä samassa mielessä kuin vastaavan tilan aistimaailmassa täytyisi tuntua kärsimykseltä. Sillä sielu *haluaa itse* kuoleman jälkeen puhdistumistaan, koska se vain siten voi vapautua epätäydellisyydestään.

Toinen tapahtumisen taso sielunmaailmassa on sellainen, että siinä sympatia ja antipatia ovat tasapainossa. Sikäli kuin ihminen kuoltuaan on vastaavassa tilassa, vaikuttavat häneen jonkin aikaa nämä tapahtumat. Uppoutuminen ulkoisen elämän kulkuun, yhdentekevistä vaikutelmista nauttiminen ovat tämän tilan edellytyksiä. Ihmiset elävät tässä tilassa, mikäli heillä on sensuuntaisia

taipumuksia. Kaikki päivän pikkutapahtumat vaikuttavat heihin. Mutta koska heidän sympatiansa ei pysyvästi kiinny mihinkään, häipyvät vaikutelmat nopeasti. Kaikki, mikä ei kuulu tähän tyhjänpäiväisyyteen, on heille vastenmielistä. Kun ihmissielu kuoleman jälkeen elää tässä tilassa *vailla* niitä aistittavia asioita, jotka ovat välttämättömiä tyydytyksen saavuttamiseksi, tämän tilan täytyy lopulta päättyä. Puutteen tunne, joka vallitsee ennen sen lopullista päättymistä, on tietenkin tuskallinen. Tämä tuskallinen tila on tie sen harhan hävittämiseksi, missä ihmissielu on elänyt fyysisen elämänsä aikana.

Kolmanneksi kohdataan sielunmaailmassa sellaiset ilmiöt, joissa sympatia, toiveluonne on hallitsevana. Tämän tason vaikutus koetaan siinä määrin kuin vielä kuoleman jälkeen säilyy toiveitten ilmapiiri. Niiden toteutumisen mahdottomuus saa aikaan, että ne vähitellen häviävät.

Mielihyvän ja mielipahan taso (neljäs edellä mainittu taso) aiheuttaa ihmissielulle erityisiä koettelemuksia. Niin kauan kuin sielu elää ruumiissa, se on osallinen kaikkeen mikä koskee ruumista. Mielihyvän ja mielipahan elämykset liittyvät ruumiiseen, joka aiheuttaa sielussa hyvinvointia ja tyydytystä, mielipahaa ja pahoinvointia. Fyysisen elämänsä aikana ihminen kokee ruumiinsa itsekseen. Se mitä sanotaan *itsetunnoksi* perustuu tähän kokemukseen. Ja mitä enemmän ihmiset ovat suuntautuneet aistinautintoihin, sitä enemmän heidän itsetuntonsa saa tällaisen luonteen. — Kuoleman jälkeen puuttuu ruumis, joka oli tämän itsetunnon kohde. Sielu, johon on jäänyt tämä tunto, kokee itsensä kuin ontoksi. Sen valtaa tunne kuin se olisi kadottanut itsensä. Tätä kestää kunnes sielu on tajunnut, että todellinen ihminen ei ole fyysinen. Tämän neljännen tason vaikutus hävittää siten

ruumiillisen itseyden harhan. Ihmissielu oppii tajuamaan, ettei ruumiillisuutta ole pidettävä olennaisena. Se vapautuu taipumuksestaan ruumiillisuuteen. Se voittaa aikaisemman sitoutumisensa fyysiseen maailmaan, ja se saattaa nyt täysin määrin kehittää ulospäin suuntautuvia sympatian voimia. Se on niin sanoaksemme vapautunut itsestään ja on nyt valmis eläytymään yleiseen sielunmaailmaan.

On mainittava, että itsemurhan tehneet kokevat tämän alueen elämykset erikoisessa määrin. He irtautuvat keinotekoisella tavalla fyysisestä ruumiista; kuitenkin kaikki siihen liittyvät tunteet jäävät elämään. Luonnollisen kuoleman yhteydessä häviävät ruumiin rappeutuessa osittain myös siihen liittyvät tunteet. Itsemurhan tehnyt kärsii — paitsi äkillisen onttouden tunteen tuottamaa tuskaa — lisäksi tyydyttämättömistä pyyteistään ja toiveistaan, joiden vuoksi hän juuri on riistänyt ruumiin itseltään.

Viides sielunmaailman taso on sielunvalon alue. Täällä vallitsee suuressa määrin toisiin kohdistuva sympatia. Sille ovat sukua sellaiset sielut, jotka fyysisen elämänsä aikana eivät ole hukkuneet fyysisten tarpeittensa tyydyttämiseen vaan ovat saaneet iloa ja mielihyvää ympäröivästä maailmasta. Esimerkiksi aisteihin rajoittuva luonnonihailu puhdistuu täällä. Tällainen luonnonihailu on tarkoin erotettava sellaisesta luonnossa elämisestä, joka on henkistä laatua ja joka etsii luonnonolioissa ja tapahtumissa ilmenevää henkeä. Tämänlaatuinen luontaju kehittää ihmishenkeä ja antaa sille jotakin pysyvää. Tällaisesta luonnontajusta on erotettava pelkästään aisteihin rajoittuva luonnonnautinto. Tästä on sielun puhdistuttava kuten muistakin taipumuksista, jotka perustuvat pelkästään fyysiseen olemassaoloon. Monet ihmiset pitävät korkeimpana päämääränä instituutioita,

jotka palvelevat aineellista hyvinvointia, kasvatusjärjestelmää, joka tähtää ennen muuta aineelliseen hyvinvointiin. Heistä ei voida sanoa, että he palvelisivat vain itsekkäitä pyyteitään. Mutta heidän mielensä on kuitenkin suuntautunut yksipuolisesti aineelliseen maailmaan, ja sen on kehityttävä tällä sielunmaailman tasolla vallitsevan sympatian voiman avulla. Ihmissielu ymmärtää vähitellen, että tämän sympatian on suuntauduttava toisille teille. Ja nämä tiet löydetään, kun ympäristöönsä kohdistuvan sympatian voimasta ihmissielu laajenee sielulliseen avaruuteen. — Nekin sielut, joiden uskonnollinen toiminta tähtää lähinnä ruumiillisen hyvinvoinnin lisäämiseen, kehittyvät täällä, kohdistui heidän kaipuunsa sitten maalliseen tai taivaalliseen paratiisiin. Sielunmaailmassa he löytävät tämän paratiisin, mutta vain tajutakseen sen arvottomuuden. Nämä ovat vain esimerkkejä puhdistumisesta, mikä tapahtuu tällä viidennellä tasolla.

Kuudennella, toimivan sielunvoiman tasolla puhdistuu sielun sellainen toiminnallinen puoli, joka ei luonteeltaan ole itsekäs mutta jonka vaikutin on kuitenkin tekojen tuottama aistillinen tyydytys. Luonteet, jotka osoittavat tällaista toiminnanhalua, vaikuttavat epäitsekkäiltä idealisteilta. Mutta syvemmässä mielessä he kuitenkin tavoittelevat fyysisen mielihyvän kohottamista. Suurin osa taiteellista ja tieteellistä toimintaa kuuluu tälle tasolle. Sen kytkee fyysiseen maailmaan se asenne, että taide ja tiede ovat olemassa vain persoonallisen mielihyvän vuoksi.

Seitsemäs, varsinaisen *sielunelämän* taso, vapauttaa ihmisen viimeisestäkin taipumuksesta fyysiseen maailmaan. Jokainen edellinen taso ottaa sielusta itseensä sellaisen, mikä on sille sukua. Henkeä saattaa vielä hallita sellainen käsitys, että sen toiminnan tulisi kohdistua pelkästään aistimaailmaan. Sellaista uskoa voidaan sanoa materialistiseksi. Tämän uskon tulee hävitä, ja se tapahtuu seitsemännellä tasolla. Ihmissielut näkevät, että varsinaisessa todellisuudessa on materialistinen asenne vailla kohdetta ja perustaa. Kuin jää auringon lämmössä, häviää sielusta sellainen usko. Ihmisen sielullinen luonto on nyt sulautunut omaan maailmaansa ja henki on vapaa kaikista siteistä. Se kohoaa tasolle, jossa se elää omassa varsinaisessa ympäristössään. — Sielu on täyttänyt menneen maanelämänsä tehtävän, ja kuoleman jälkeen on siitä irtautunut se, mikä tästä tehtävästä on jäänyt hengelle kahleeksi. Päästyään vapaaksi maanelämän jäänteistä sielu on palautunut omaan elementtiinsä.

Tästä esityksestä käy ilmi, että sielullisen maailman kokemukset ja sielullisen elämän tilat kuoleman jälkeen ovat sielulle sitä tyydyttävämpiä, mitä enemmän se on vapautunut siitä välittömästä sukulaisuudesta fyysiseen ruumiiseen, mikä siinä on kehittynyt sen eläessä ruumiin yhteydessä. — Fyysisessä elämässä syntyneiden edellytysten mukaisesti sielu viipyy pitemmän tai lyhemmän ajan tietyllä sielullisen maailman tasolla. Mihin se tuntee sukulaisuutta, sinne se jää kunnes sukulaisuus on hävinnyt. Mihin sillä ei ole mitään sukulaisuutta, sen se sivuuttaa tuntematta mitään vaikutuksia. Tässä on kuvattu vain sielullisen maailman perusominaisuuksia sekä sielun elämän yleistä luonnetta tässä maailmassa. Tämä koskee myös esityksiä henkisestä maailmasta. Ylittäisimme tämän kirjan puitteet, jos ryhtyisimme käsittelemään näiden muita ominaisuuksia. Sillä esimerkiksi siitä, mitä näissä maailmoissa voisi verrata ajan ja paikan suhteisiin, voi puhua tajuttavasti vain tekemällä sen hyvin perusteellisesti. Eräitä keskeisiä henkisen maailman piirteitä on kuvattu kirjassani Antroposofinen hengentiede.

Ennen kuin voidaan seurata hengen vaellusta eteenpäin, on tarkasteltava sitä todellisuuden tasoa, henkistä maailmaa, johon se joutuu. Tämä maailma on niin toisenlainen kuin fyysinen maailma, että kaiken, mitä siitä sanotaan, täytyy tuntua mielikuvitukselliselta sellaisesta, joka tahtoo luottaa vain fyysisiin aisteihinsa. Ja sitä koskee vielä suuremmassa määrässä sama, mitä sanottiin sielunmaailmasta: sen kuvaamiseksi on käytettävä vertauksia. Sillä kielemme, joka on syntynyt lähinnä fyysistä todellisuutta varten, ei juuri sisällä ilmauksia, joita voisi sellaisenaan käyttää henkistä maailmaa kuvattaessa. Lukijan on ymmärrettävä suurin osa sanotusta ainoastaan viittaukseksi. Kaikki tässä kuvattu poikkeaa siinä määrin fyysisestä maailmasta, että se voidaan ilmaista vain tällä tavalla. Tämän esityksen kirjoittaja on koko ajan tietoinen siitä, miten vaillinaisesti hänen kuvauksensa — fyysiseen maailmaan rajoittuvien ilmaisukeinojen tähden — vastaavat tällä alueella todella tehtyjä kokemuksia.

Ennen kaikkea on korostettava, että tämä maailma muodostuu samasta 'aineellisuudesta' (sanaa 'aine' ei tässä tietenkään ole käytetty sen varsinaisessa merkityksessä) kuin ihmisen ajatus. Mutta ajatus — sellaisena kuin se elää ihmisessä — on vain todellisen olemuksensa varjokuva. Ihmisaivojen välityksellä ilmenevä ajatus suhtautuu todelliseen olemukseensa henkisessä maailmassa samalla tavalla kuin jostakin esineestä seinälle lankeava varjo tähän esineeseen. Kun *henkiset* aistit ovat ihmisessä kehittyneet, hän havaitsee tämän ajatusolemuksen niin kuin fyysinen silmä havaitsee pöydän tai tuolin. Fyysinen silmä havaitsee leijonan, ja fyysiseen suuntautunut *ajattelu* tavoittaa leijonan käsitteen (ajatuksen) vain varjomaisena kuvana. Henkinen silmä näkee leijona-ajatuksen henkisessä maailmassa yhtä todellisena kuin fyysinen silmä näkee fyysisen leijonan. Tässäkin voidaan käyttää vertausta, jota käytettiin jo sielullisesta maailmasta puhuttaessa. Niin kuin sokeana syntynyt kokee leikkauksen jälkeen ympäristönsä uusin ominaisuuksin — värillisenä ja valaistuna — samoin näkee se, joka oppii käyttämään henkistä havaintokykään, ympärillään uuden maailman: elävien ajatusten ja henkisten olentojen maailman. — Tässä maailmassa voi nähdä kaikkien fyysisessä ja sielullisessa maailmassa esiintyvien ilmiöiden ja olioiden henkiset *alkukuvat.* Jos ajattelemme taiteilijan mielessä olevan jo valmiina kuvan, jonka hän aikoo maalata, saamme vertauksen siitä, mitä alkukuvalla tarkoitetaan. Kysymys ei ole siitä, että taiteilijalla ei ehkä olekaan mielessään tällaista alkukuvaa vaan että kuva syntyy vähitellen vasta työn aikana. Todellisessa henkisessä maailmassa on kaikilla ilmiöillä sellaiset alkukuvansa, ja fyysiset ilmiöt ja oliot ovat näiden alkukuvien 'jälkikuvia' (Nachbilder). — On ymmärrettävää että ihminen, joka luottaa vain ulkoisiin aisteihin, kieltää tämän alkukuvien maailman ja väittää niitä vain abstraktioiksi, jotka vertaileva järki muodostaa fyysisten kappaleiden perusteella. Koska hän ei pysty tekemään havaintoja henkisestä maailmasta, hänelle ajatusten maailma on pelkästään varjomaisten abstraktioiden maailma. Hän ei tiedä että henkisesti havaitsevalle henkiset ilmiöt ovat yhtä tuttuja ja todellisia kuin hänelle itselleen hänen koiransa tai kissansa ja että alkukuvien maailma on paljon todellisempi kuin fyysinen.

Ensimmäinen näkymä henkiseen maailmaan on vieläkin hämmentävämpi kuin sielunmaailmaan. Sillä alkukuvat todellisessa muodossaan ovat varsin toisenlaisia kuin

niiden fyysiset jälkikuvat. Ja ne ovat myös aivan toisenlaisia kuin niiden *varjot,* abstraktiset ajatukset. — Henkinen maailma on lakkaamattoman luomisen maailma. Sillä alkukuvat ovat *luovia olemuksia.* Ne ovat kaiken sen rakentajia, mitä fyysisessä ja sielullisessa maailmassa syntyy. Niiden muodot vaihtuvat nopeasti ja jokaisella alkukuvalla on mahdollisuus ilmetä lukemattomissa erilaisissa muodoissa. Niistä näyttää ikään kuin syntyvän erilaisia muotoja, ja tuskin on yksi hahmo syntynyt, kun alkukuvasta on jo versoamassa uusi. — Alkukuvat ovat lähemmin tai kaukaisemmin sukua toisilleen. Ne eivät toimi yksinään. Toinen tarvitsee luomistyöhönsä toisen apua. Jonkin fyysiseen tai sielulliseen maailmaan kuuluvan olennon syntymiseen saattavat vaikuttaa lukemattomat alkukuvat.

Sen lisäksi, mitä henkisessä maailmassa voidaan havaita 'henkisellä näkemisellä', siellä ilmenee sellaista, mitä voidaan pitää 'henkisen kuulemisen' kohteena. Niin pian kuin henkisesti näkevä siirtyy sielunmaailmasta hengenmaailmaan, hänen havaitsemansa alkukuvat alkavat myös soida. Tämä 'soiminen' on puhtaasti henkinen tapahtuma. Siihen ei pidä liittää minkäänlaista ajatusta fyysisestä äänestä. Henkisesti havaitseva tuntee olevansa kuin sävelten meressä. Ja nämä sävelet, tämä henkinen soiminen on henkisen maailman olentojen ilmausta. Näissä yhteissoinnuissa, harmonioissa, rytmeissä ja melodioissa ilmenevät niiden olemassaolon lait, keskinäiset suhteet ja sukulaisuudet. Se minkä ihmisjärki fyysisessä maailmassa tajuaa lakina, ideana, ilmenee 'henkiselle kuulolle' henkisenä musiikkina. (Pythagoralaiset nimittivät tätä henkisen maailman havaintoa 'sfäärien musiikiksi'. Sille, jonka 'henkinen kuulo' on kehittynyt, tämä 'sfäärien musiikki' ei ole ainoastaan vertauskuvallinen ilmaisu vaan henkistä todellisuutta.) Jotta voisi saada käsityksen tästä 'henkisestä musiikista', täytyy luopua fyysisin korvin havaittavan musiikin mielikuvasta. Tässä on kysymys *henkisestä havainnosta,* sellaisesta, mitä fyysinen kuulo ei voi tavoittaa. Seuraavissa henkisen maailman kuvauksissa jätetään yksinkertaisuuden vuoksi viittaamatta tähän 'henkiseen musiikkiin'. On vain pidettävä mielessä että kaikki, mistä puhutaan kuvana tai valona, samalla myös soi. Jokaista värin ja valon havaintoa vastaa henkinen sävel, ja jokaista väriyhdistelmää vastaa jokin harmonia, melodia tms. Äänivaikutelmien esiintyessä ei henkisen näkemisen havainto suinkaan lakkaa. Edelliseen vain liittyy jälkimmäinen. Kun seuraavassa puhutaan 'alkukuvista', on niiden lisäksi ajateltava 'alkusoinnut'. Edellä mainittujen havaintojen lisäksi esiintyy sellaisia, joita voisi vertauksellisesti nimittää 'henkiseksi mauksi' jne. Tässä ei kuitenkaan puututa näihin ilmiöihin, koska tarkoituksena on herättää mielikuva henkisestä maailmasta muutamien valittujen havaintomuotojen avulla.

Ensiksi on välttämätöntä pystyä erottamaan toisistaan alkukuvien eri lajit. Myös henkiseen maailmaan perehdyttäessä on otettava huomioon erilaiset tasot tai alueet. Täälläkään ei eri tasoja saa ajatella päällekkäisiksi kerrostumiksi vaan on ajateltava että ne läpäisevät, peittävät toisensa.

Ensimmäinen taso sisältää fyysisen luonnon alkukuvat, sikäli kuin tämä luonto on laadultaan elotonta. Siellä ovat mineraalien alkukuvat, samoin kasvien siltä osalta, mikä niissä on puhtaasti fyysistä. Siellä ovat myös fyysiset eläin- ja ihmismuodot. Tässä ei suinkaan ole kaikki, mitä tällä alueella esiintyy — tarkoitus oli vain esittää muutamia läheisiä esimerkkejä. Tämä alue muodostaa ikään kuin henkisen maailman rungon. Sitä voidaan

verrata Maan manneralueeseen. Se on eräänlainen hengenmaailman manner. Sen suhdetta fyysiseen maailmaan voi kuvata vain vertauksen avulla. Kuvitellaan jokin rajoitettu tila täynnä mitä moninaisimpia fyysisiä kappaleita. Sitten on ajateltava, että nämä fyysiset kappaleet ovat poissa ja niiden sijalla niiden muotoiset tyhjät tilat. Mutta niiden väliset, aikaisemmin tyhjät tilat ajatellaan nyt olevan täynnä mitä moninaisimpia muotoja, jotka ovat monenlaisissa suhteissa aikaisempiin kappaleisiin. — Tämänkaltaiselta näyttää alkukuvien maailman alimmalla tasolla. Siellä vastaa ilmiöitä, jotka ruumistuvat fyysiseen maailmaan, eräänlainen 'tyhjä tila'. Ja näiden tyhjien tilojen välillä toteutuu alkukuvien toiminta (sekä 'henkinen musiikki'). Fyysisen ruumistuksen tapahtuessa tyhjät tilat ikään kuin täyttyvät aineella. Jos yhtaikaa tarkastelisi sekä fyysisellä että henkisellä silmällä tätä tilaa, havaitsisi fyysiset kappaleet ja niiden välillä luovien alkukuvien luovan toiminnan.

Henkisen maailman toinen taso sisältää elämän alkukuvat. Mutta täällä elämä muodostaa täysin yhtenäisen kokonaisuuden. Se virtaa eräänlaisena nestemäisenä elementtinä, verenkierron tavoin läpi henkisen maailman. Sitä voi verrata fyysisen maan meriin ja vesistöihin. Mutta sen jakautuminen muistuttaa enemmän veren jakautumista elimistössä kuin merta ja jokia. Henkisen maailman toista tasoa voisi nimittää virtaavaksi elämäksi, joka on samaa laatua kuin ajatus. Tässä elementissä ovat fyysisen todellisuuden kaikkien elollisten olentojen luovat alkuvoimat. Täällä käy ilmi, että kaikki elämä muodostaa ykseyden, että elämä ihmisessä on sukua elämälle kaikissa hänen kanssaluoduissaan.

Henkisen maailman kolmannen tason muodostavat kaiken sielullisen alkukuvat. Se on laadultaan ikään

kuin hienompaa ja ohuempaa kuin ensimmäiset tasot. Vertauksellisesti sitä voi sanoa henkisen maailman ilmakehäksi. Kaikella, mikä tapahtuu muilla tasoilla toimivissa sieluissa, on täällä henkinen vastineensa. Kaikki aistimukset, tunteet, vaistot, pyyteet jne. tapaamme täällä henkisessä muodossa. Tämän 'ilmakehän' tapahtumat vastaavat toisten maailmojen olentojen kärsimyksiä ja iloja. Ihmismielen toivetta vastaa ikään kuin tuulen henkäys; intohimon purkaus on kuin myrskynpuuska. Jos pystyy muodostamaan käsityksen näistä ilmiöistä, tunkeutuu syvälle kaikkien sielullisten olentojen salaisuuksiin. Tässä yhteydessä voi puhua esimerkiksi rajuilmoista, joissa salamat sinkoilevat ja ukkonen jylisee, ja jos tutkii asiaa tarkemmin, voi todeta, että tällaisissa 'hengen rajuilmoissa' kuvastuvat maan päällä käydyn taistelun intohimot.

Neljännen tason alkukuvilla ei ole välitöntä suhdetta muihin maailmoihin. Ne ovat tietyssä mielessä olemuksia, jotka hallitsevat kolmen alemman tason alkukuvia ja välittävät niiden yhteyttä. Ne järjestävät ja ryhmittävät näitä alempia alkukuvia. Tämän tason toimintapiiri on siis laajempi kuin alempien.

Viides, kuudes ja seitsemäs taso eroavat olennaisesti edellisistä. Niiden olennot antavat alempien tasojen alkukuville toiminnan virikkeet. Niissä ovat alkukuvien luomisvoimat. Jos kohoaa tälle tasolle, perehtyy maailmamme perustana oleviin tarkoituksiin.[1]

Täällä ovat alkukuvat vielä ikään kuin elävinä *alkuaiheina* (Keimpunkte), valmiina toteutumaan mitä mo-

1 Siitä, mitä edellä on sanottu kielellisen ilmaisun vaikeuksista, selviää ilman muuta, että sellaisilla sanoilla kuin 'tarkoitus' on tässä vain vertauskuvallinen merkitys. Vanhan 'tarkoituksenmukaisuusopin' elvyttämisestä ei ole kysymys.

ninaisimpina ajatusolemuksina. Kun nämä alkuaiheet laskeutuvat alemmille tasoille, ne ikään kuin laajentuvat ja ilmenevät mitä moninaisimpina muotoina. Ihmishengen luovassa toiminnassa toteutuvat ajatukset ovat näiden 'ajatusaiheiden' heijastusta. 'Henkisellä korvalla' kuunteleva ihminen, joka kohoaa näille henkisen maailman tasoille, huomaa, että äänet ja soinnut muuttuvat 'henkiseksi kieleksi'. Hän alkaa havaita 'henkistä sanaa': henkiset olemukset eivät ilmaise hänelle luontoaan ainoastaan musiikkina vaan myös 'sanoina'. Ne sanovat hänelle, hengentieteellistä ilmaisua käyttääksemme, 'ikuiset nimensä'.

On ajateltava, että nämä muodosteet koostuvat erilaisista aineksista. Ajatusmaailmasta on peräisin vain ikään kuin verhoava aines, jonka sisällä on varsinainen *elämänydin.* Näin olemme saapuneet 'kolmen maailman' rajalle, sillä tämä *ydin* on peräisin vieläkin korkeammista maailmoista. Kun edellä kuvattiin ihmisen olemusosia, mainittiin tämä elämänydin, joka jakautui 'elämänhengeksi' ja 'henki-ihmiseksi'. Myös muilla maailmankaikkeuden olennoilla on vastaava elämänydin. Se on peräisin korkeammista maailmoista ja on laskeutunut kolmeen edellä kuvattuun maailmaan toteuttamaan niissä tarkoituksiaan. — Seuraavassa tarkastelemme ihmishengen kulkua henkisessä maailmassa kahden ruumistuman, inkarnaation välillä. Tällöin tulevat tämän maailman olosuhteet ja erikoispiirteet vielä kerran esille.

4. *Henki henkisessä maailmassa kuoleman jälkeen*

Kun ihmishenki kahden ruumistuman välillä on kulkenut sielunmaailman kautta, se astuu henkiseen maailmaan. Siellä se viipyy siihen asti, kunnes se on kypsä uuteen

ruumiilliseen elämään. Henkisessä maailmassa olemisen tarkoituksen ymmärtää, jos pystyy muodostamaan käsityksen siitä, mikä on ihmisen maanpäällisen elämän tarkoitus. Eläessään fyysisessä ruumiissa ihminen toimii ja vaikuttaa fyysisessä maailmassa. Ja hän toimii ja vaikuttaa siinä *henkisenä olentona.* Mitä hänen henkensä suunnittelee ja kehittää, sen hän valaa fyysisiin muotoihin, aineisiin ja voimiin. Hänen on henkisen maailman edustajana tuotava henki aineelliseen maailmaan. Vain ruumistumalla ihminen voi toimia aineellisessa maailmassa. Hänen täytyy ottaa fyysinen ruumis välineekseen voidakseen vaikuttaa aineellisen avulla aineelliseen ja voidakseen itse olla aineellisen vaikutuksen alaisena. Mutta tämän fyysisen ruumiillisuuden kautta vaikuttaa henki. Tästä lähtevät *tarkoitukset,* fyysisessä maailmassa tapahtuvan toiminnan suunnat. — Niin kauan kuin henki toimii fyysisessä ruumiissa, se ei voi elää todellisessa muodossaan henkenä. Se voi vain ilmetä fyysisen olemassaolon verhon läpi. Ihmisen ajatuselämä kuuluu nimittäin tosiasiallisesti henkiseen maailmaan; sen esiintyessä fyysisessä olemassaolossa sen todellinen olemus on peittynyt. Voidaan myös sanoa, että fyysisen ihmisen ajatuselämä on todellisen henkisen olemuksensa varjokuva, heijastus. Siten on henki fyysisen elämän aikana fyysisen ruumiin välityksellä vuorovaikutuksessa aineellisen maailman kanssa. Vaikka toiminta fyysisessä maailmassa onkin eräs ihmishengen tehtävä, niin kauan kuin hän kulkee ruumistuksesta toiseen, hän ei pystyisi tätä tehtäväänsä suorittamaan, jos hän eläisi ainoastaan ruumiillista elämää. Sillä maallisen elämän tarkoitukset syntyvät yhtä vähän maallisen elämän aikana kuin talon suunnitelma syntyy rakennuspaikalla. Niin kuin piirustukset laaditaan arkkitehdin toimistossa, muovataan maallisen toiminnan

tarkoitukset henkisessä olemassaolossa. Ihmishengen täytyy aina ruumistusten välillä elää henkisessä maailmassa varustautuakseen siellä työhön fyysisessä maailmassa. Niin kuin arkkitehti tiiliä ja laastia valmistamatta tekee työhuoneessaan talon piirustukset rakennustaiteellisten ja -teknisten lakien mukaisesti, täytyy inhimillisen toiminnan arkkitehdin, hengen eli korkeamman minän, muodostaa hengenmaailmassa kyvyt ja päämäärät tämän maailman lakien mukaan, voidakseen ne sitten siirtää maalliseen olemassaoloon. Vain siten, että ihmishenki yhä uudelleen elää omassa maailmassaan, se voi aineellisten välineiden avulla tuoda henkisen fyysiseen maailmaan. — Fyysisellä toiminnan tasolla ihminen oppii tuntemaan fyysisen maailman ominaisuudet ja voimat. Hän kerää kokemuksia siitä, mitä vaatimuksia fyysinen maailma asettaa siinä toimivalle. Hän tavallaan oppii tuntemaan sen materiaalin ominaisuudet, jossa hän tahtoo toteuttaa ajatuksensa. Ajatuksia itseään hän ei voi saada tästä materiaalista. Siten on aineellinen maailma samalla kertaa sekä toiminnan että *oppimisen* kenttä. Henkisessä maailmassa muovataan opittu eläväksi hengen kyvyksi.

Edellä käytettyä vertausta jatkamalla voi vielä selventää asiaa seuraavasti. Arkkitehti tekee talon piirustukset. Ne toteutetaan. Tällöin arkkitehti tekee kaikenlaisia kokemuksia. Nämä kokemukset kehittävät hänen kykyjään. Hänen valmistaessaan seuraavia piirustuksia vaikuttavat niihin nämä kokemukset. Ja uusi suunnitelma on niin paljon edellistä parempi kuin hän on edellisestä oppinut. Samoin on toisiaan seuraavien elämien laita. Ruumistusten välisen ajan henki elää omalla tasollaan. Se voi kokonaan antautua henkisen elämän vaatimuksille. Vapaana fyysisestä ruumiillisuudesta se kehittää itseään kaikkiin suuntiin ja liittää tähän kehitykseensä edellisten elämänkulkujen kokemusten tulokset. Näin sen katse on suuntautunut maanpäällisten tehtävien kentälle, ja se toimii jatkuvasti maan välttämättömien kehitysvaiheiden mukaan. Se kehittää itseään voidakseen ruumistuksissaan suorittaa tehtävänsä maallisessa elämässä maan kehitystilannetta vastaavalla tavalla. — Tämä on tosin vain *yleinen* kuva ihmisen toisiaan seuraavista elämistä. Todellisuus on vain suuremmassa tai pienemmässä määrin yhtäpitävä tämän kuvan kanssa. Olosuhteet voivat vaikuttaa, että jonkun ihmisen seuraava elämä on paljon epätäydellisempi kuin hänen edellinen elämänsä. Mutta kokonaisuuteen katsoen nämä epäsäännöllisyydet tietyissä rajoissa tasoittuvat.

Hengen kehittyminen henkisessä maailmassa tapahtuu siten, että ihminen eläytyy tämän maailman eri tasoihin. Hänen olemassaolonsa yhtyy vuoron perään näihin tasoihin; hän omaksuu silloin niiden ominaisuudet. Ne läpäisevät ominaisuuksillaan hänen olemuksensa, jotta ihmisolemus sen vahvistamana voisi toimia maailmassa. — Henkisen maailman ensimmäisellä tasolla ihmistä ympäröivät maallisten ilmiöiden henkiset alkukuvat. Maanpäällisen elämänsä aikana hän oppii tuntemaan vain näiden alkukuvien varjot, jotka hän tavoittaa ajatuksellaan. Mitä maallisessa elämässä vain *ajatellaan,* se *koetaan* tällä tasolla. Ihminen liikkuu tavallaan ajatusten keskellä, mutta nämä ajatukset ovat *todellisia olentoja.* Mitä hän maallisen elämänsä aikana on havainnut aisteillaan, vaikuttaa häneen nyt ajatusmuotona. Mutta ajatus ei ilmene varjona, joka kätkeytyy ilmiöiden taakse, vaan se on elämäntäyteinen todellisuus, joka luo aistittavat ilmiöt. Ihminen on ikään kuin ajatusten pajassa, missä maalliset oliot muodostuvat ja rakentuvat. Sillä henkinen maailma on täynnä elävää toimintaa ja vireyttä. Siellä toimii

ajatusmaailma elävien olentojen maailmana, joka luo ja rakentaa. Siellä käy ilmi, millä tavalla *muodostuu* kaikki se mitä ihminen maallisessa elämässä on kokenut. Niin kuin fyysisessä ruumiissa koetaan aistittavat ilmiöt todellisina, koetaan nyt henkenä todellisiksi henkiset muotovoimat. Siellä olevien ajatusolemusten joukossa on myös oman fyysisen ruumiillisuuden ajatus. Tästä ruumiillisuudesta hän tuntee irtautuneensa. Vain sen henkisen olemuksen hän kokee itseensä kuuluvaksi. Ja kun ihminen havaitsee jättämänsä ruumiin ikään kuin muistona, ei enää fyysisenä vaan ajatusolemuksena, silloin hänelle ilmenee, että se kuuluu ulkomaailmaan. Ihminen oppii pitämään ruumistaan ulkomaailmaan kuuluvana, ulkomaailman osana. Hän ei enää erota *omaa* ruumiillisuuttaan muusta ulkomaailmasta; se ei ole hänelle itselleen enemmän sukua kuin muukaan ulkomaailma. Hän tuntee ulkomaailman, omat fyysiset ruumistumat mukaan luettuina, yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Omat ruumistumat sulautuvat yhteen muun maailman kanssa. Siten hän kokee fyysis-aineellisen todellisuuden alkukuvat ykseytenä, johon hän itsekin on kuulunut. Ihminen oppii vähitellen tuntemaan sukulaisuutensa ympäristöön. Hän oppii sanomaan siitä: Sinä olit itse sitä, mitä täällä näet ympärilläsi. — Tämä on vanhan intialaisen vedantafilosofian perusajatuksia. 'Viisas' omaksuu jo maallisen elämänsä aikana sen, mitä toinen kokee vasta kuoleman jälkeen, nimittäin ajatuksen, että hän on sukua kaikille olioille, ajatuksen: "Se olet sinä." Maallisessa elämässä se on ihanne, jonka voi omaksua ajatuselämässä; henkisessä maailmassa se on välitön tosiasia, jonka henkinen kokemus tekee yhä selvemmäksi. — Ja ihminen tulee tässä maailmassa yhä enemmän tietoiseksi siitä, että hän varsinaiselta olemukseltaan kuuluu henkiseen maailmaan.

Hän havaitsee itsensä hengeksi henkien joukossa, alkuhenkisyyden osaksi, ja hän tuntee itsessään sanat: "Minä olen alkuhenki." (Vedantafilosofia sanoo: "Minä olen brahman", so. minä olen osa alkuolennosta, josta kaikki oliot ovat lähtöisin.) — Ihminen näkee, että se mikä maallisen elämän aikana tajutaan vain varjomaisena ajatuksena ja mihin kaikki viisaus tähtää, koetaan täällä välittömänä elämyksenä. Vain siksi on mahdollista maallisessa elämässä *ajatella,* että ajattelu on henkisessä maailmassa jotakin todellista.

Siten ihminen havaitsee henkisen olemassaolonsa aikana olosuhteet ja tosiasiat, joissa hän elää maallisen elämänsä aikana, korkeammalta kannalta, ikään kuin ulkoapäin. Henkisen maailman alimmalla tasolla hän kokee tällä tavoin sellaiset maalliset olosuhteet, jotka ovat välittömässä yhteydessä fyysiseen todellisuuteen. — Ihminen syntyy maan päällä johonkin perheeseen ja kansaan ja hän elää jossakin maassa. Nämä olosuhteet vaikuttavat hänen maalliseen elämäänsä. Tilanteet fyysisessä maailmassa tuovat hänelle ystäviä ja tuttavia. Hän harjoittaa tiettyä ammattia. Kaikki tämä luo hänen maallisen tilanteensa. Ja tämän kaiken hän kohtaa nyt henkisen maailman ensimmäisellä tasolla elävänä ajatusolemuksena. Tietyssä mielessä hän kokee sen kaiken vielä kerran. Mutta hän kokee sen toimivalta henkiseltä puolelta. Perherakkaus, jota hän on tuntenut, ystävyys, jota hän on osoittanut, heräävät hänestä elämään sisältäpäin, ja hänen tämän suuntaiset kykynsä voimistuvat. Tämä ihmishengen puoli vahvistuu. Hän astuu maalliseen elämään tässä suhteessa kehittyneempänä.

Tällä henkisen maailman alimmalla tasolla kypsyy kaikki se, mikä tavallaan kuuluu jokapäiväisen elämän olosuhteisiin. Ja se puoli ihmisestä, minkä mielenkiinto

kohdistuu kokonaan näihin jokapäiväisen elämän asioihin, tuntee suurimman osan ruumistumien välisestä ajasta sukulaisuutta tähän tasoon. — Ihminen kohtaa henkisessä maailmassa jälleen ne ihmiset, joiden kanssa hän on elänyt fyysisessä maailmassa. Niin kuin sielusta karisee kaikki se, mikä siinä oli pelkästään fyysisen ruumiin vaikutuksesta, vapautuu myös ihmisiä fyysisessä elämässä yhdistävä side niistä edellytyksistä, joilla on merkitystä vain fyysisessä maailmassa. Kuoleman tuolle puolen — henkiseen maailmaan — jatkuu kuitenkin kaikki se, mitä ihmissielu merkitsi toiselle fyysisessä elämässä. On selvää että sanat, jotka ovat syntyneet fyysisiä olosuhteita varten, pystyvät vain vaillinaisesti ilmaisemaan henkisen maailman tosiasioita. Jos tämä otetaan huomioon, on asianmukaista sanoa: ihmissielut, jotka fyysisessä maailmassa kuuluivat yhteen, löytävät toisensa jälleen henkisessä maailmassa jatkaakseen sitä vastaavalla tavalla yhteistä elämäänsä. — Seuraavalla tasolla virtaa fyysisen maailman *yhteinen elämä* ikään kuin henkisen maailman nestemäisenä elementtinä. Niin kauan kuin fyysisessä ruumiissa tarkastelemme maailmaa, ilmenee elämä vain erillisissä elollisissa olennoissa. Henkisessä maailmassa se ikään kuin virtaa kaikkialle. Se on siellä elävä, kaikkialla läsnäoleva ykseys. Maallisen elämän aikana ihmiselle ilmenee siitäkin vain heijastus. Se ilmenee kaikilla niillä tavoilla, joilla ihminen kunnioittaa maailman kokonaisuutta, ykseyttä ja sopusointua. Ihmisten uskonnollinen elämä saa alkunsa tästä heijastuksesta. Ihminen tajuaa, että elämän laajin merkitys ei ole katoavassa ja yksityisessä. Hän näkee tämän katoavan jäljennöksenä ja vertauksena, joka viittaa pysyvään kokonaisuuteen. Hän tuntee tätä kokonaisuutta kohtaan kunnioitusta ja hartautta. Hän lähestyy sitä uskonnollisin tuntein ja teoin. — Henkisessä maailmassa hän kohtaa sen todellisen hahmon, elävän ajatusolemuksen, ei ainoastaan heijastusta. Täällä ihminen voi todella yhtyä siihen kokonaisuuteen, jota hän on maan päällä kunnioittanut. Uskonnollinen elämä kantaa hedelmää tällä tasolla. Ihminen oppii täällä henkisestä kokemuksesta, ettei hänen yksityinen kohtalonsa ole erotettavissa siitä yhteisöstä, johon hän kuuluu. Täällä kehittyy kyky tuntea itsensä kokonaisuuden osaksi. Uskonnolliset tunteet, kaikki, mikä jo maanpäällisessä elämässä on pyrkinyt korkeaan moraaliin, ammentaa voimaa tältä tasolta. Ja seuraavalla kerralla ihminen syntyy tämän suuntaiset taipumukset vahvistuneina.

Ensimmäisellä tasolla ihminen elää niiden kanssa, joihin hänet fyysisessä elämässä ovat liittäneet fyysisen maailman lähimmät suhteet, kun taas toisella tasolla hän tulee niiden piiriin, joihin hän tunsi yhteenkuuluvuutta yhteisen kunnioituksen kohteen, esim. yhteisen uskonnon perusteella. On huomattava, että edellisten tasojen henkiset kokemukset säilyvät myös seuraavilla. Ihmistä perheeseen ja ystäviin liittävät siteet *eivät* katkea hänen siirtyessään toiselle ja seuraaville tasoille. — Henkisen maailman tasot eivät ole toisistaan erillisiä 'osastoja', vaan ne läpäisevät toisensa. Ihmisen tuleminen uudelle tasolle ei merkitse sitä, että hän jollakin tavoin ulkoisesti 'astuisi' sille, vaan sitä, että hän on saavuttanut sisäiset kyvyt havaita sellaista, mitä hän ei aikaisemmin havainnut.

Henkisen maailman kolmas taso sisältää sielullisen maailman alkukuvat. Kaikki sielullisessa maailmassa elävä esiintyy täällä elävänä ajatusolemuksena. Täällä ovat pyyteiden, toiveiden, tunteiden ja muiden sielullisten ilmiöiden alkukuvat. Mutta täällä ei sielullisuudessa ole mitään itsekästä. Samoin kuin toisella tasolla kaikki elämä muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, muodostavat

tällä kolmannella tasolla kaikki pyyteet, toiveeet, mielihyvä ja mielipaha yhtenäisen kokonaisuuden. Toisen halu ja toive ei eroa minun halustani ja toiveestani. Kaikkien olentojen tunnot ja tunteet ovat yhteinen maailma, joka kietoo ja ympäröi kaiken muun, niin kuin maata ympäröi sen fyysinen ilmakehä. Tämä taso on ikään kuin henkisen maailman ilmakehä. Täällä kantaa hedelmää kaikki se, mitä ihminen maallisessa elämässä on suorittanut yhteiseksi hyväksi, epäitsekkäästä uhrautuvuudesta toisia ihmisiä kohtaan. Näin toimiessaan hän on elänyt henkisen maailman kolmannen tason heijastuksessa. Ihmiskunnan hyväntekijät, jotka suorittavat palveluksia yhteiskunnalle, ovat saaneet kyvyn näihin palveluksiin tällä tasolla saavutettuaan aikaisempina elämänkausinaan siihen erityisen sukulaisuuden.

On nähtävissä, että henkisen maailman kolme kuvattua aluetta ovat tietyssä yhteydessä 'alapuolellaan' olevaan fyysiseen, elolliseen ja sielulliseen maailmaan. Ne sisältävät alkukuvat, elävät ajatusolemukset, jotka näissä maailmoissa saavat ruumiillisen tai sielullisen olemassaolon. Vasta neljäs taso on 'puhtaasti henkinen maailma'. Mutta sekään ei ole sitä sanan täydessä merkityksessä. Se eroaa kolmesta alemmasta tasosta sikäli, että näillä tasoilla ihminen kohtaa niiden fyysisten ja sielullisten ilmiöiden alkukuvat, jotka hän kohtaa fyysisessä ja sielullisessa maailmassa ennen kuin hän itse alkaa siinä vaikuttaa. Tavallisen elämän olosuhteet liittyvät näihin ilmiöihin. *Tämän* maailman katoavat ilmiöt suuntaavat hänen katseensa niiden ikuiseen alkuperustaan. Eivät liioin hänen kanssaluotunsa, joiden hyväksi hän toimii, ole ihmisten toimesta olemassa. Mutta ihmisen aikaansaannosta ovat maailmassa taiteelliset, tieteelliset, tekniset, valtiolliset yms. luomukset, lyhyesti sanottuna se, mitä hän liittää

maailmaan oman henkensä tuotteena. Kaiken tämän fyysisiä vastineita ei olisi olemassa ilman häntä. Juuri näiden puhtaasti inhimillisten luomusten alkukuvat elävät henkisen maailman neljännellä tasolla. — Mitä ihminen elämänsä aikana saa aikaan tieteen, taiteen, teknisten ajatusten alalla, kantaa hedelmää tällä neljännellä tasolla. Tältä tasolta saavat taiteilijat, tutkijat ja keksijät virikkeensä, ja täällä he kehittävät kykyään voidakseen uudelleen ruumistuessaan vielä voimakkaammin viedä inhimillistä kulttuuria eteenpäin. — Ei pidä kuvitella, että tämä henkisen maailman neljäs taso merkitsisi jotakin vain erikoisen kyvykkäille ihmisille. Sillä on merkitystä kaikille ihmisille. Kaikilla intresseillä, harrastuksilla, jotka ovat ihmisen jokapäiväisen elämän, sen toiveiden ja pyrkimysten yläpuolella, on lähteensä tällä tasolla. Ellei ihminen kuoleman ja uuden syntymän välisenä aikana kulkisi sen kautta, hän ei elämänsä aikana välittäisi mistään, mikä ylittää hänen oman yksityisen elämänsä ahtaan piirin. — Edellä sanottiin, ettei tätäkään tasoa voida sanan *täydessä* merkityksessä nimittää puhtaasti henkiseksi maailmaksi. Tämä johtuu siitä, että se kulttuurikehityksen tila, joka vallitsi ihmisen maallisen elämän aikana, vaikuttaa hänen henkiseen olemassaoloonsa. Hän voi henkisessä maailmassa saada tuloksia vain siitä, mitä hänen oli mahdollista maallisessa elämässä saada aikaan lahjojensa perusteella sekä sen erityisen kansan, valtion ja kulttuurin kehitysvaiheen mukaisesti, mihin hän oli syntynyt.

Henkisen maailman vielä korkeammilla tasoilla ihmishenki vapautuu viimeisistäkin maallisista siteistä. Se kohoaa puhtaasti henkiseen olemassaoloon, jossa se kokee ne tarkoitukset ja päämäärät, jotka henki on itselleen asettanut maallisessa elämässä. Kaikki, mikä

maailmassa on jo toteutunut, tuo korkeimmat tarkoitukset vain enemmän tai vähemmän heikosti esiin. Jokainen kide, jokainen puu, jokainen eläin ja myös jokainen inhimillisen toiminnan tulos on vain heijastusta siitä, mihin henki pyrkii. Ja maallisen elämänsä aikana ihminen voi käyttää vain näitä täydellisten tarkoitusten epätäydellisiä jäljennöksiä. Niin hän voi itsekin ruumistuksessaan olla vain 'jäljennös' siitä, miksi hänet henkisessä maailmassa on tarkoitettu. Mitä hän henkenä henkisessä maailmassa varsinaisesti on, käy ilmi vasta silloin kun hän kahden ruumistuksen välillä kohoaa henkisen maailman viidennelle tasolle. — Mitä hän täällä on, se on todella hän itse. Juuri tämä saa ulkoisen ilmauksensa maanpäällisissä ruumistuksissa. Tällä tasolla ihmisen todellinen minä toteuttaa itseään vapaasti kaikkiin suuntiin. Ja tämä minä ruumistuu yhä uudelleen. Se tuo mukanaan kyvyt, jotka ovat kehittyneet henkisen maailman alemmilla tasoilla. Se kantaa siten aikaisempien elämänkulkujen tulokset seuraaviin. Se säilyttää aikaisempien ruumistumien saavutukset.

Ihminen on siten tarkoitusten ja päämäärien tasolla eläessään henkisen maailman viidennellä tasolla. Niin kuin arkkitehti oppii havaitsemistaan puutteista ja pyrkii poistamaan ne uusissa suunnitelmissaan, poistaa ihmisminä tällä viidennellä tasolla aikaisempien elämiensä tuloksista sen, mikä johtuu alempien maailmojen epätäydellisyydestä, ja liittää aikaisempien elämänkulkujensa tulokset henkisen maailman tarkoituksiin, joiden yhteydessä hän nyt elää. — On selvää että se voima, minkä ihminen voi ammentaa tältä tasolta, riippuu siitä, miten paljon minä on ruumistuksensa aikana saavuttanut sellaista, millä on yhteyttä tarkoituksien maailmaan. Minällä, joka on maallisen elämän aikana yrittänyt toteuttaa

hengen tarkoituksia vireällä ajatuselämällä tai viisaalla toimivalla rakkaudella, on voimakas suhde tähän tasoon. Jos on pelkästään uponnut arkiseen olemassaoloon, ei ole kylvänyt sellaista, millä olisi merkitystä maailmanjärjestyksen tarkoituksille. Vain se, mikä on ylittänyt arkielämän piirin, voi näillä henkisen maailman tasoilla kehittyä. Mutta ei pidä luulla, että tässä tarkoitetaan 'ikuisen maineen' hankkimista tai muuta sen tapaista. Kysymys on siitä mikä pienimmässäkin elämänpiirissä johtaa tietoisuuteen, että kaikella on merkityksensä maailman suuressa kehityskulussa. Ihmisen on tällä tasolla arvioitava kaikki toisella tavalla kuin fyysisessä elämässä. Jos hän on elämässään saavuttanut vain vähän sellaista, mikä on sukua tälle viidennelle tasolle, hänessä syntyy pyrkimys omaksua seuraavaa elämää varten virike, joka ohjaa hänen elämänsä niin että hänen *kohtalossaan* ilmenee tämän puutteen *vaikutus.* Mikä sitten seuraavassa elämässä ilmenee maanpäällisen elämän kannalta tuskallisena kohtalona ja mitä sen vuoksi ehkä syvästi valitetaan — sen ihminen tajuaa tällä hengenmaailman tasolla itselleen ehdottoman välttämättömäksi.

Koska ihminen viidennellä tasolla elää omassa varsinaisessa minässään, hän on myös vapaa kaikesta siitä, mikä on peräisin alemmista maailmoista ja verhoaa häntä ruumistumien aikana. Hän on se, mitä hän kaikkien ruumistumien aikana on ollut ja tulee olemaan. Hän elää näissä ruumistumissa vallitsevien tarkoitusten tasolla ja yhdistää ne omaan minäänsä. Hän näkee oman menneisyytensä ja tuntee että kaikki, mitä hän sen kuluessa on kokenut, liittyy tarkoituksiin, joita hänen on tulevaisuudessa toteutettava. Hänessä leimahtaa eräänlainen muisto aikaisemmista elämänkuluista ja ennakkonäkemys tulevista. Se mitä edellä on nimitetty 'henkiminäksi', elää

tällä alueella oman todellisuutensa piirissä sellaisena miksi se on kehittynyt. Se kehittää itseään kyetäkseen uuden ruumistuman aikana toteuttamaan hengen tarkoituksia maallisessa todellisuudessa.

Kun henkiminä on peräkkäisissä kehityskausissaan henkisessä maailmassa kehittynyt niin pitkälle, että se voi täysin vapaasti liikkua tällä tasolla, silloin se kokee sen yhä enemmän todelliseksi kotipaikakseen. Hengessä eläminen tulee sille yhtä itsestään selväksi kuin maanpäälliselle ihmiselle on elämä fyysisessä todellisuudessa. Henkisen maailman näkökannat tulevat sille enemmän tai vähemmän tietoisesti määrääviksi seuraavissa elämissä. Minä voi tuntea itsensä jumalallisen maailmanjärjestyksen jäseneksi. Sen sisin olemus on riippumaton maanpäällisen elämän rajoituksista ja laeista. Voiman kaikkeen toimintaansa se saa henkisestä maailmasta. Mutta henkinen maailma on ykseys, yhtenäinen kokonaisuus. Se joka elää siinä, tietää, miten henkinen on vaikuttanut menneisyydessä, ja hän voi tästä henkisestä käsin määrätä tulevaisuuden suunnan. Hänen katseensa avartuu näkemään menneisyyden. Ihminen, joka on saavuttanut tämän kehitysasteen, antaa itse itselleen tehtäviä, jotka hänen on suoritettava seuraavassa elämässä. Henkisestä maailmasta käsin hän valmistaa tulevaisuutensa sellaiseksi, että siinä toteutuu henkisyys ja totuus. Ihminen elää kahden ruumistuman välisenä aikana niiden korkeiden olentojen tasolla, jotka välittömästi, verhottomana näkevät jumalallisen viisauden. Hän on saavuttanut kehitysasteen, jolla hän itsekin sitä ymmärtää. Henkisen maailman kuudennella tasolla ihminen toteuttaa kaikissa teoissaan sen, mikä parhaiten vastaa maailman todellista olemusta. Sillä hän ei voi etsiä sellaista, mikä miellyttää häntä itseään, vaan pelkästään sellaista, minkä maailmanjärjestyksen mukaan täytyy tapahtua. Henkisen maailman seitsemäs taso vie 'kolmen maailman' rajalle. Siellä ihminen kohtaa ne 'elämänytimet', jotka korkeammista maailmoista laskeutuvat kolmeen edellä kuvattuun maailmaan täyttääkseen siellä tehtävänsä. Tultuaan näiden kolmen maailman rajalle ihminen tiedostaa itsessään oman elämänytimensä. Tästä seuraa, että hänelle selviää myös näiden kolmen maailman olemus. Hän näkee kokonaisuutena näiden maailmojen elämän. Fyysisessä elämässä ei ihminen tavallisten olosuhteiden vallitessa ole tietoinen niistä kyvyistä, joilla hän saa tässä kuvatut kokemukset. Tästä syystä niitä ei *tässä* maailmassa havaita. Silmäkään ei näe itseään, koska siinä itsessään vaikuttavat voimat, jotka tekevät kaiken näkyväksi. Jos haluaa arvostella, missä määrin jokin syntymän ja kuoleman välinen ihmiselämä voi olla aikaisempien elämäin seurausta, on otettava huomioon, ettei mikään pelkästään tähän elämään kuuluva näkökohta anna arvostelun perustaa. Tältä näkökannalta katsoen voi jokin maallinen elämä näyttää onnettomalta ja epätäydelliseltä, kun se tämän elämän *ulkopuolella* olevalta näkökannalta juuri tässä muodossaan ilmenee aikaisempien elämien seuraukseksi. Astuessaan sille tiedostamisen tielle, jota viimeisessä luvussa kuvataan, ihmissielu irtautuu niistä edellytyksistä, jotka vallitsevat ruumiillisessa elämässä. Se voi silloin *kuvana* havaita ne elämykset, jotka se kokee kuoleman ja uuden syntymän välillä. Sellaiset havainnot tekevät mahdolliseksi kuvata henkisen maailman tapahtumia niin kuin tässä on tehty. Tämän kuvauksen voi nähdä oikeassa valossa vain jos pitää mielessä, että ihmissielun tila on aivan toisenlainen fyysisessä ruumiissa kuin puhtaasti henkisessä elämässä.

5. Fyysinen maailma ja sen yhteys sielulliseen ja henkiseen maailmaan

Sielullisen maailman ja henkisen maailman ilmiöt eivät voi olla ulkoisen aistihavainnon kohteena. Aistihavainnon kohteet muodostavat kahden edellä kuvatun maailman rinnalla kolmannen. Ruumiillisen elämänsä aikana ihminen elää samanaikaisesti näissä kolmessa maailmassa. Hän havaitsee aistimaailman oliot ja vaikuttaa niihin. Sielunmaailman muodosteet, niiden sympatian ja antipatian voimat vaikuttavat häneen, ja hänen oma sielullisuutensa saa toiveillaan ja haluillaan aikaan vaikutuksia sielunmaailmassa. Ilmiöiden henkinen olemus kuvastuu hänen ajatusmaailmassaan, ja hän itse on ajattelevana olentona henkisen maailman jäsen. — Tästä käy ilmi, että aistittava maailma on vain osa ihmistä ympäröivästä maailmasta. Tämä ihmisen ympäristön osa erottuu selvästi muusta ympäristöstä, koska sen havaitsevat aistit, joilta jää havaitsematta tähän maailmaan liittyvä sielullinen ja henkinen. Niin kuin vedessä uiva jääkappale on samaa ainetta kuin ympärillä oleva vesi mutta eroaa siitä eräiden ominaisuuksiensa puolesta, ovat aistein havaittavat kappaleet samaa ainesta kuin niitä ympäröivä sielun- ja hengenmaailma; niitä erottavat näistä vain eräät ominaisuudet, jotka tekevät ne aistein havaittaviksi. Ne ovat — kuvaannollisesti sanoen — tihentyneitä sielullisia ja henkisiä muodosteita, ja tästä tihentymisestä johtuu, että aistit voivat saada niistä tietoa. Niin kuin jää on vain eräs veden olomuoto, ovat aistein havaittavat kappaleet vain sielullisten ja henkisten olioiden olomuoto. Jos on käsittänyt tämän, tajuaa myös, että niin kuin vesi voi muuttua jääksi, voi henkinen maailma muuntua sielunmaailmaksi ja tämä aistittavaksi maailmaksi.

Tältä kannalta katsoen selviää myös, miksi ihminen voi muodostaa ajatuksia aistimaailmasta. Jokaisen ajattelevan ihmisen pitäisi kerran tehdä itselleen kysymys: Miten suhtautuu ihmisen muodostama ajatus kivestä tähän kiveen itseensä? Ihmiset, jotka syvemmälti tarkastelevat ulkoista luontoa, kohtaavat väistämättä tämän kysymyksen. He tajuavat ihmisen ajatusmaailman yhtäpitävyyden (Zusammenstimmung) luonnon rakenteen ja järjestyksen kanssa. Esimerkiksi suuri astronomi Keppler sanoo kauniisti tästä sopusoinnusta: "On totta että jumalallinen kutsumus, joka käskee ihmistä tutkimaan tähtitiedettä, on kirjoitettuna maailmaan, ei tosin sanoin ja tavuin vaan itse asioissa, sillä inhimilliset käsitteet ja aistit ovat taivaankappaleiden ja niiden suhteiden mukaisia." — Vain siitä syystä että aistittavan maailman ilmiöt ovat tihentynyttä henkistä olemusta, ihminen voi ajattelussaan ymmärtää ilmiöt. Aistittavat ilmiöt ovat peräisin henkisestä maailmasta; ne ovat vain henkisen olemisen toinen *muoto*. Kun ihminen muodostaa ajatuksia ilmiöistä, on hänen sisäisyytensä vain suuntautunut ilmiöiden aistittavista muodoista niiden henkisiin alkukuviin. Ilmiön ymmärtäminen ajatuksin on tapahtuma, jota voi verrata siihen mitä tapahtuu, kun kiinteä kappale kuumentamalla muutetaan nestemäiseksi, jotta kemisti voisi tutkia sitä nestemäisessä muodossa.

Henkisen maailman eri tasoilla ilmenevät aistittavan maailman henkiset alkukuvat. (Vrt. edellä luku III, 3.) Viidennellä, kuudennella ja seitsemännellä tasolla esiintyvät nämä alkukuvat vielä elävinä alkuaiheina, neljännellä alemmalla niistä tulee henkisiä muotoja. Nämä henkiset muodot ihmishenki havaitsee varjomaisina heijastuksina pyrkiessään ajattelullaan ymmärtämään aistittavia ilmiöitä. Millä tavalla nämä muodosteet ovat tihentyneet

aistimaailmaksi, askarruttaa sellaista, joka pyrkii henkisesti ymmärtämään ympäröivää maailmaa. — Ihmisen aistihavainnolle tämä ympäristö jakautuu lähinnä neljään toisistaan selvästi eroavaan tasoon: mineraali-, kasvi-, eläin- ja ihmistasoon. Mineraalisen maailman voi havaita aistein ja käsittää ajatuksin. Muodostaessamme ajatuksen mineraalisesta kappaleesta esiintyy kaksi tekijää: aistittava kappale ja ajatus. Kappale vaikuttaa toiseen ulkoisella tavalla. Se saattaa sen liikkeeseen, lämmittää sitä, valaisee sitä tai liuottaa sen. Tämä ulkoinen vaikutustapa voidaan ilmaista ajatuksin. Ihminen muodostaa ajatuksia siitä, miten mineraaliset kappaleet lainmukaisesti vaikuttavat toisiinsa. Siten hänen erilliset ajatuksensa laajenevat koko mineraalisen maailman käsittäväksi ajatuskuvaksi. Ja tämä ajatuskuva on heijastus koko mineraalisen aistittavan maailman alkukuvasta. Se on *kokonaisuutena* olemassa henkisessä maailmassa. — Kasvimaailmassa toteutuu sen lisäksi, että kappaleet ulkoisesti vaikuttavat toisiinsa, kasvamisen ja suvunjatkumisen ilmiö. Kasvi kasvaa ja tuottaa kaltaisiaan olioita. Mineraaliseen maailmaan liittyy tässä *elämä.* Tämän asian ajatteleminen avaa valaisevan näkymän. Kasvissa on voima antaa itselleen *elävä muotonsa* ja toistaa tämä muoto kaltaisissaan olioissa. Muotoa vailla olevien mineraalisten aineiden, kaasujen, nesteiden jne. ja kasvimaailman elävien muotojen välillä ovat kiteiden muodot. Kiteissä kohtaamme siirtymän muodottomasta mineraalisesta maailmasta kasvimaailman elävään muotoutumiskykyyn. — Tämä ulkoisesti aistittava muotoutumistapahtuma — sekä mineraalisessa että kasvimaailmassa — on ymmärrettävä sen puhtaasti henkisen tapahtuman aistittavaksi tihentymäksi, mikä toteutuu henkisen maailman kolmen ylemmän tason henkisten aiheiden muotoutuessa

alempien tasojen henkisiksi muodoiksi. Kiteytymisen tapahtumaa vastaa henkisessä maailmassa — sen alkukuvana — siirtyminen muodottomasta henkisestä aiheesta muotoutuneeseen hahmoon. Jos tämä siirtymä tiivistyy niin, että aistit voivat havaita tuloksen, silloin se ilmenee aistimaailmassa mineraalisena kiteytymistapahtumana. — Mutta myös kasvin elämään kuuluu muotoutunut henkinen alkuaihe. Tällä muotoutuneella alkuaiheella on kuitenkin säilynyt elävä muotoamisvoima. Kiteessä on henkinen alkuaihe muotoutuessaan menettänyt muotoutumiskykynsä. Se on tyhjentänyt voimansa syntyneeseen muotoon. Kasvilla on muoto ja sen lisäksi muotoa luova voima. Kasvimaailmassa on säilynyt henkisen maailman ylempien tasojen henkisten aiheiden ominaisuus. Kasvilla on muoto kuten kiteellä, ja sen lisäksi vielä muotoamisvoima. Paitsi sitä muotoa, jonka alkukuvat ovat kasvissa ottaneet, vaikuttaa siinä vielä toinen muoto, jossa on ylempien tasojen henkisten olemusten leima. Mutta aistein havaittavaa on kasvissa vain se mikä ilmenee valmiina muotona; ne muovaavat voimat, jotka elävöittävät tämän muodon, jäävät aistillisen havainnon ulkopuolelle. Fyysinen silmä näkee tänään pienen kasvin ja jonkin ajan kuluttua suuremman. Sitä kasvuvoimaa, joka kehittää edellisestä jälkimmäisen, ei tämä silmä näe. Tämä muovaava voima on aisteille näkymätön kasvimaailman osa. Henkiset alkuaiheet ovat laskeutuneet astetta alemmaksi, vaikuttamaan muotojen maailmassa. Hengentieteessä voidaan puhua eri *elementaaritasoista.* Jos nimitetään niitä alkumuotoja, joilla ei vielä ole selvää hahmoa, *ensimmäiseksi* elementaaritasoksi, kuuluvat ne aisteille näkymättömät voimat, jotka vaikuttavat kasvin kasvutapahtumassa, *toiseen* elementaaritasoon. — Eläinmaailmassa liittyy kasvamis- ja lisääntymiskykyyn vielä aisti-

mus ja vietti. Ne ovat sielullisen maailman ilmauksia. Olento, jolla on nämä ominaisuudet, kuuluu tähän maailmaan, on sen vaikutuksen alainen ja vaikuttaa itse siihen. Jokainen aistimus ja vietti, joka syntyy eläimessä, nousee eläinsielun pohjalta. Muoto on pysyvämpi kuin aistimus tai vietti. Voidaan sanoa että samoin kuin muuttuva kasvimuoto suhtautuu jähmeään kidemuotoon, suhtautuu aistimuselämä pysyvämpään elävään muotoon. Kasvi tavallaan sulautuu (geht auf) tähän muotoa luovaan voimaan, siitä versoo koko ajan uusia muodostumia. Ensin se juurtuu, sitten syntyvät lehdet, sitten kukat jne. Eläin päätyy muotoon, joka sellaisenaan on lopullinen ja jossa kehittyy muuttuva aistimus- ja viettielämä. Ja tämä elämä kuuluu sielulliseen maailmaan. Niin kuin kasville on ominaista kasvaminen ja lisääntyminen, on eläimelle ominaista aistiminen ja viettielämä. Tämä on eläimessä muotoa vailla oleva osa, joka kehkeytyy yhä uusiin muotoihin. Näiden ilmiöiden alkukuvat ovat henkisen maailman korkeimmilla tasoilla. Mutta ne toimivat sielullisessa maailmassa. Siten vaikuttaa eläinmaailmassa niiden olemusten lisäksi, jotka ohjaavat kasvamista ja lisääntymistä, toisia, jotka ovat laskeutuneet astetta alemmaksi sielulliseen maailmaan. Eläinmaailmassa toimii — aiheuttaen aistimukset ja vietit — muotoa vailla olevia olemuksia, jotka ottavat sielullisen hahmon. Ne ovat eläinmuotojen varsinaisia rakentajia. Aluetta, johon ne kuuluvat, voidaan hengentieteessä nimittää *kolmanneksi* elementaaritasoksi.

Ihmisellä on edellä mainittujen kasveilla ja eläimillä olevien kykyjen lisäksi kyky muodostaa aistimuksensa mielikuviksi ja ajatuksiksi ja säädellä ajattelulla viettejään. Ajatus, joka kasvissa ilmenee muotona ja eläimessä sielullisena voimana, esiintyy ihmisessä puhtaana ajatuksena, omassa muodossaan. Eläin on sielu; ihminen on henki. Henkinen olemus on astunut vieläkin astetta alemmaksi. Eläimessä se muodostaa sielun. Ihmisessä se on laskeutunut aistittavaan aineen maailmaan asti. Henki on läsnä ihmisen aistittavassa ruumiissa. Ja koska se ottaa aistittavan muodon, se voi esiintyä vain sellaisena varjomaisena heijastuksena, jollaisena inhimillinen ajatus kuvastaa henkeä. Henki ilmenee fyysisen aivoelimistön edellytysten kautta. — Mutta toisaalta henki on myös tullut ihmisen sisäiseksi olemukseksi. Ajatus on se muoto, jonka henkinen olemus ottaa ihmisessä, niin kuin se kasvissa ottaa hahmon (Gestalt) ja eläimessä sielun. Ihmisellä ajattelevana olentona ei niin muodoin ole *ulkopuolellaan* häntä rakentavaa elementaarimaailmaa. Hänen elementaaritasonsa toimii hänen fyysisessä ruumiissaan. Vain sikäli kuin ihminen on elollinen hahmo ja tunteva olento, vaikuttavat hänessä samanlaatuiset elementaariolemukset kuin kasvissa ja eläimessä. Mutta ihmisen ajatuselimistö syntyy kokonaan sisältä, hänen fyysisestä ruumiistaan käsin. Ihmisen henkeä palvelevassa elimistössä, hänen aivoiksi muodostuneessa hermojärjestelmässään on aistein havaittavissa se, mikä kasveissa ja eläimissä vaikuttaa näkymättömänä voimana. Tästä johtuu, että eläimellä on itsetunto, tunto itsestään, mutta ihmisellä itsetietoisuus, tietoisuus itsestään. Eläimessä henki tuntee itsensä sieluksi, se ei vielä tajua itseään hengeksi. Ihmisessä henki tiedostaa itsensä henkenä, joskin — fyysisten edellytysten vuoksi — vain hengen varjomaisena heijastuksena, ajatuksena. — Tässä mielessä jäsentyy kolminainen maailma seuraavalla tavalla: (1) muotoa vailla olevien alkukuvallisten olemusten maailma (ensimmäinen elementaaritaso), (2) muotoa luovien olemusten maailma (toinen elementaaritaso), (3) sielullis-

ten olemusten maailma (kolmas elementaaritaso), (4) luotujen muotojen maailma (kidemuodosteet), (5) aistein havaittavien muotojen maailma, jossa edelleen vaikuttavat muotoa luovat olemukset (kasvikunta), (6) aistein havaittavien muotojen maailma, jossa lisäksi vaikuttavat muotoa luovat ja itsensä sielullisesti toteuttavat olemukset (eläinkunta) ja (7) aistein havaittavien muotojen maailma, jossa lisäksi vaikuttavat muotoa luovat ja itsensä sielullisesti toteuttavat olemukset ja jossa henki itse, ajatuksen muodossa, fyysisessä maailmassa muodostaa itseään (ihmiskunta).

Tästä ilmenee, millainen on ruumiillisuudessa elävän ihmisen olemuksen perusosien suhde henkiseen maailmaan. Fyysistä ruumista, elämänruumista, aistivaa sieluruumista ja älysielua voidaan pitää aistimaailmassa toteutuneina (tihentyneinä) henkisinä alkukuvina. Fyysinen ruumis syntyy siten, että ihmisen alkukuva tihentyy aistein havaittavaksi. Fyysistä ruumista voidaan sen vuoksi sanoa myös aistein havaittavaan muotoon tihentyneeksi ensimmäisen elementaaritason olemukseksi. Elämänruumis syntyy siten, että näin muodostuneen hahmon elävöittää olemus, joka ulottaa toimintansa fyysiseen maailmaan olematta itse aistein havaittava. Jos haluaa tarkemmin luonnehtia tätä olemusta, on sanottava, että se on peräisin henkisen maailman korkeimmilta tasoilta ja muotoutuu toisella tasolla elämän alkukuvaksi. Tällaisena elämän alkukuvana se vaikuttaa fyysisessä maailmassa. Samalla tavoin on se olemus, joka rakentaa aistivan sieluruumiin, peräisin henkisen maailman korkeimmilta tasoilta ja muotoutuu kolmannella tasolla sielunmaailman alkukuvaksi. Sellaisena se vaikuttaa fyysisessä maailmassa. Älysielu taas syntyy siten, että ajattelevan ihmisen alkukuva hahmottuu henkisen maailman neljännellä tasolla ajatukseksi ja vaikuttaa välittömästi sellaisena ajattelevana ihmisolemuksena fyysisessä maailmassa. — Tällainen on fyysisessä maailmassa elävä ihminen. Näin toimii henki hänen fyysisessä ruumiissaan, hänen elämänruumiissaan ja hänen aistivassa sieluruumiissaan. Näin ilmenee henki älysielussa. — Ihmisen kolmessa alemmassa olemusosassa toimivat siis alkukuvat olemuksina, jotka tavallaan ovat hänen ulkopuolellaan. Älysielussaan hän itse alkaa tietoisesti vaikuttaa itseensä (an sich arbeiten). Ne olemukset, jotka vaikuttavat hänen fyysisessä ruumiissaan, ovat samoja, jotka muodostavat mineraalisen luonnon. Hänen elämänruumiissaan vaikuttavat samanlaatuiset olemukset kuin kasvimaailmassa, hänen aistivassa sieluruumiissaan olemukset, jotka elävät eläinkunnassa aisteille näkymättöminä, mutta joiden vaikutus ulottuu tälle tasolle saakka.

Näin tapahtuu erilaisten todellisuuden tasojen yhteisvaikutus. Maailma, jossa ihminen elää, on tämän yhteisvaikutuksen ilmaus.

Jos on tällä tavoin käsittänyt aistittavan fyysisen maailman, käyvät ymmärrettäviksi myös toisenlaatuiset olennot kuin ne, jotka kuuluvat mainittuihin neljään luonnonkuntaan. Esimerkkinä sellaisista olennoista on se mitä sanotaan 'kansanhengeksi'. Se ei ilmene välittömästi aistittavassa muodossa. Se toteutuu sellaisina tuntoina, tunteina, taipumuksina jne., jotka havaitaan jollekin kansalle yhteisiksi. Se on olemus, joka ei ruumiillistu aistittavaan muotoon vaan rakentaa ruumiinsa sielunmaailman aineksesta, niin kuin ihminen rakentaa aistein havaittavan ruumiinsa. Tämä kansanhengen sieluruumis on ikään kuin pilvi, jossa kansan jäsenet elävät. Sen vaikutukset ilmenevät tähän kansaan kuuluvien ihmisten sielunelä-

mässä, mutta se itse ei ole syntynyt näistä sieluista. Jos ei käsitä kansanhenkeä tällä tavoin, se jää ajatuskuvaksi, tyhjäksi abstraktioksi. — Samaa voi sanoa siitä, mitä nimitetään 'ajanhengeksi'. Siten henkinen havainto avartuu suureen moninaisuuteen muita, alempia ja korkeampia olentoja, jotka elävät ihmisen ympäristössä hänen kykenemättä havaitsemaan niitä aisteillaan. Ne joilla on henkistä havaintokykyä näkevät sellaisia olentoja ja voivat niitä kuvata. Luonnon elementtien (maan, veden, ilman, tulen) erilaiset olennot, joita henkisesti havaitsevat kuvaavat, kuuluvat näiden olentojen alimpiin lajeihin. Lienee tarpeetonta huomauttaa, että sellaiset kuvaukset eivät voi olla näiden todellisuuksien *välittömiä* kuvauksia. Jos ne olisivat sellaisia, ei kyseessä oleva maailma olisikaan henkinen vaan aineellinen. Niiden avulla pyritään havainnollistamaan henkistä todellisuutta, jota voidaan kuvata ainoastaan tällä tavalla, vertauksin. On täysin ymmärrettävää että ihminen, joka luottaa pelkästään aistihavaintoon, pitää tällaisia olentoja sekavan mielikuvituksen ja taikauskon tuotteina. Fyysinen silmä ei niitä voi nähdä, koska niillä ei ole fyysistä ruumista. Taikauskoa ei ole se, että pitää sellaisia olentoja todellisina, vaan se että luulee niiden voivan esiintyä aistein havaittavina. — Senlaatuisten olentojen toiminta kuuluu maailman kokonaisuuteen, ja ihminen kohtaa niitä niin pian kuin hän astuu korkeammille maailman tasoille, joita fyysiset aistit eivät tavoita. Taikauskoisia eivät todellakaan ole ne, jotka katsovat näiden kuvausten heijastavan henkisiä todellisuuksia, vaan ne jotka uskovat niiden olevan peräisin aistihavainnosta, samoin kuin ne, jotka kieltävät hengen, koska aistihavainto ei sisällä mitään henkistä. — Lisäksi on mainittava sellaiset olennot, jotka eivät laskeudu sielunmaailmaan, vaan joiden ilmeneminen tapahtuu pelkästään henkisessä maailmassa. Ihminen havaitsee niitä, kun hänen henkinen havaintonsa on riittävän pitkälle kehittynyt. Kun tällainen kehitys on tapahtunut, muuttuu hänelle ymmärrettäväksi paljon sellaista, minkä hän vain näkee sitä käsittämättä. Hänen ympärillään selkenee, ja hän näkee aistimaailmassa ilmenevien vaikutusten syyt. Hän käsittää asioita, jotka hän ilman henkistä havaintoa joko kokonaan kieltää tai joihin nähden hän tyytyy sanomaan: "Taivaassa ja maan päällä on paljon enemmän kuin teidän kouluviisautenne voi uneksiakaan." Henkisesti herkimmin kokevat ihmiset käyvät levottomiksi tajutessaan hämärästi ympärillään fyysisen maailman lisäksi toisen maailman, jossa heidän täytyy haparoida kuin sokean aineellisten ilmiöiden keskellä. Vain selvä tieto näistä todellisuuden korkeammista tasoista, ymmärtävä syventyminen siihen, mitä niissä tapahtuu, voi todella lujittaa ihmistä ja johtaa hänet todelliseen tarkoitukseensa. Perehdyttyään siihen, mikä on aisteilta kätketty, ihminen avartaa olemustaan niin, että hän kokee elämänsä *ennen* tätä avartumista pelkäksi 'maailmasta uneksimiseksi'.

6. *Ajatusmuodoista ja ihmisen aurasta*

Edellä esitettiin, että kolmen kuvatun maailman ilmiöt ovat ihmiselle todellisia vain, jos hänellä on kyvyt tai elimet niiden havaitsemiseen. Tietyt tapahtumat ihminen havaitsee valoilmiöinä vain siinä tapauksessa, että hänellä on hyvin muodostunut silmä. Kuinka suuri osa siitä, mikä on todellista, jollekin olennolle ilmenee, riippuu tämän olennon vastaanottokyvystä. Ihmisellä ei siis ole milloinkaan oikeutta sanoa, että todellista on vain se, mitä

hän havaitsee. Saattaa olla paljon todellista, minkä havaitsemiseen häneltä puuttuvat havainnon elimet.

Sielullinen ja henkinen maailma ovat yhtä todellisia, vieläpä korkeammassa mielessä todellisia kuin aistittava maailma. Fyysinen silmä ei tosin voi nähdä tunteita ja mielikuvia, mutta nämä ovat silti todellisia. Ja niin kuin ihminen ulkoisilla aisteillaan havaitsee aineellisen maailman, hän havaitsee henkisillä aisteillaan tunteita, viettejä, vaistoja, ajatuksia jne. Kuten fyysinen silmä näkee esimerkiksi eräät tilavuudelliset tapahtumat väri-ilmiöinä, saattavat sielulliset ja henkiset ilmiöt sisäisten aistien avulla tulla havainnoiksi, jotka ovat verrattavissa väri-ilmiöihin. Sen, mitä tässä tarkoitetaan, voi täysin ymmärtää vasta kun on kulkenut seuraavassa luvussa kuvattua tiedostamisen tietä ja siten kehittänyt itsessään henkistä havaintokykyä. Silloin alkaa havaita sielulliset ilmiöt itseään ympäröivässä sielunmaailmassa ja henkiset ilmiöt henkisellä tasolla. Toisen olennon tunteet, jotka tarkastelija kokee, ovat hänelle kuin tuntevasta olennosta säteileviä valoilmiöitä; ajatukset, joihin hän suuntaa huomionsa, virtaavat henkisessä avaruudessa. Jonkun ihmisen toista ihmistä koskeva ajatus on hänelle havaittava ilmiö. Ajatuksen sisältö elää pelkästään ajattelevan ihmisen sielussa, mutta tämä sisältö vaikuttaa henkiseen ympäristöön. Nämä vaikutukset ovat henkiselle aistille havaittava tapahtuma. Täysin todellisena virtaa ajatus toisesta ihmisolennosta toiseen. Ja se, miten tämä ajatus vaikuttaa toiseen ihmiseen, on havaittava tapahtuma henkisessä maailmassa.

Näin on sille, jonka henkiset aistit ovat kehittyneet, fyysisesti havaittava ihminen ainoastaan osa koko ihmisestä. Fyysinen ihminen on sielullisten ja henkisten virtausten keskipiste. Tässä voidaan vain lyhyesti

viitata siihen monimuotoiseen maailmaan, joka avautuu henkiselle havainnolle. Ihmisajatus, joka muuten elää vain käsitteenä kuulijan tietoisuudessa, ilmenee henkisesti havaittavana väri-ilmiönä. Sen väri vastaa ajatuksen luonnetta. Ajatus, joka on lähtöisin ihmisen aistillisesta vietistä, on henkisesti toisenvärinen kuin totuuden tai eettisen hyvän tavoittamisen tarkoituksessa muodostettu ajatus. Viettielämästä lähteneet ajatukset ilmenevät sielullisessa maailmassa punaisin värivivahtein.[1] Kirkkaan keltaisena ilmenee ajatus, jolla ajattelija kohoaa korkeampaan tietoon. Ajatus, joka lähtee antautuvasta rakkaudesta, säteilee ruusunpunaisena. Ja samoin kuin ajatuksen sisältö, ilmenee henkisesti havaittavassa muodossa ajatuksen selkeys tai hämäryys. Ajattelijan täsmällinen ajatus ilmenee selvästi ääriviivallisena hahmona. Hämärä mielikuva esiintyy epämääräisenä, usvamaisena hahmona.

Henkiselle havainnolle ilmenevät värivirtaukset, jotka ympäröivät fyysistä ihmistä ja ikään kuin verhoavat hänet, ovat ihmisen *aura.* Tämä on eri ihmisillä kooltaan erilainen.

Aurassa virtailee mitä erilaisimpia värisävyjä. Nämä virtaukset ovat ihmisen sisäisen elämän täsmällinen kuva. Yhtä vaihtelevia kuin se ovat eri värivivahteet. Ihmisen pysyvät ominaisuudet: kyvyt, tottumukset, luonteenpiirteet ilmenevät kuitenkin pysyvinä perussävyinä.

Ihmiset, joilla ei ole omia kokemuksia tämän kirjan myöhemmässä luvussa kuvatusta tiedostamisen tiestä, voivat saada väärän käsityksen inhimillisen auran luonteesta. Voi tulla käsitykseen että se, mitä tässä sanotaan 'väreik-

1 Tässä esitetyt havainnot voivat antaa aihetta mitä karkeimpiin väärinkäsityksiin. Sen vuoksi tämän uuden painoksen lopussa olevassa huomautuksessa (s. 166—169) palataan lyhyesti tähän asiaan.

si', olisi jotakin fyysisen värin kaltaista. *Sellainen* 'sielullinen väri' olisi kuitenkin pelkkä hallusinaatio, harha-aistimus. Hallusinaation kaltaisten kokemusten kanssa ei hengentieteellä ole mitään tekemistä. Niitä ei edellä esitetyllä kuvauksella ole tarkoitettu. Oikeaan käsitykseen päästään suorittamalla seuraava erottelu. Ihmissielun kokemus fyysisestä väristä ei ole pelkästään aistivaikutelma, vaan se on aina myös *sielullinen elämys*. Tämä sielullinen elämys on toisenlainen, kun ihmissielu silmän välityksellä havaitsee keltaisen värikentän, kuin jos se havaitsee sinisen värikentän. Tätä elämystä voidaan nimittää 'keltaisessa elämiseksi' (Erleben in Gelb) tai 'sinisessä elämiseksi'. Ihmissielu, joka on kehittynyt henkisessä tiedostamisessa, saa toisen olennon aktiivisista sielunliikkeistä samanlaisen 'keltaisessa elämisen' kokemuksen; hartaasta sielunasenteesta kokemuksen 'sinisessä elämisestä'. Olennaista on, että henkisessä havainnossa ei esiinny samalla tavoin 'sinistä' kuin on 'sinisen' aistivaikutelma fyysisessä maailmassa, vaan että esiintyy elämys, joka oikeuttaa sanomaan toisen auraa 'siniseksi' niin kuin sanotaan jotakin verhoa siniseksi. Lisäksi on olennaista, että henkisesti havaitseva on tietoinen kokemuksensa ei-fyysisestä luonteesta, niin että hän saattaa puhua sielunelämän arvosta ja merkityksestä sellaisessa maailmassa, jonka havaitsemiseen *ei* käytetä fyysisen ruumiin elimiä. Jos tämä esitys ymmärretään tässä mielessä, silloin on aivan luonnollista puhua 'sinisestä', 'vihreästä', 'keltaisesta' ja muista väreistä ihmisen aurassa.

Auran luonne vaihtelee suuresti ihmisen perusluonteen ja mielenlaadun mukaan; se vaihtelee myös ihmisen henkisen kehityksen mukaan. Erilainen aura on ihmisellä, joka elää aistillisten viettiensä vallassa, kuin ihmisellä, joka elää voimakasta ajatuselämää. Uskonnollisesti

suuntautuneen ihmisen aura eroaa suuresti sellaisen aurasta, joka kokonaan hukkuu päivän pikku tapahtumiin. Aurassa ilmenevät myös vaihtelevat mielialat, taipumukset, ilot ja surut.

Oppiakseen ymmärtämään värisävyjen merkitystä on verrattava erilaisten sielunliikkeiden ilmenemistä aurassa. Tarkastelkaamme ensin sielullisia elämyksiä, joissa vallitsee voimakas tunnekiihko, affekti. Nämä voivat olla kahdenlaatuisia: sellaisia, jotka välittömästi aiheuttaa ihmisen itsekkäät vietit, ja sellaisia, jotka saavat kehittyneemmän muodon; joissa vahvasti vaikuttaa ajatteleva harkinta. Edellisessä tapauksessa tulvivat tietyissä auran osissa etupäässä kaiken sävyiset ruskeat ja punertavan keltaiset värivirtaukset. Kehittyneemmän affektin yhteydessä esiintyy samoissa auran osissa vaaleampia punakeltaisia ja vihreitä värisävyjä. Voidaan todeta, että älyn vaikutuksen kasvaessa vihreät sävyt lisääntyvät. Erittäin älykkäillä ihmisillä, jotka kuitenkin antautuvat kokonaan viettiensä tyydyttämiseen, on runsaasti vihreätä aurassaan. Tässä vihreässä on kuitenkin heikomman tai voimakkaamman ruskean tai ruskeanpunaisen vivahteita. Vähemmän älykkäillä ihmisillä virtaa suuressa osassa auraa ruskeanpunaisia tai jopa tumman verenpunaisia värisävyjä.

Oleellisesti toisenlainen kuin kiihkeiden mielenliikkeiden vallitessa on aura silloin, kun mielentila on rauhallinen ja harkitseva. Ruskehtavat ja punertavat värisävyt katoavat ja tilalle tulee erilaisia vihreän vivahteita. Keskittyneen ajatustyön aikana auran perussävy on miellyttävän vihreä. Sellaisilta näyttävät varsinkin luonteet, jotka joustavasti osaavat sopeutua jokaiseen uuteen elämän tilanteeseen.

Siniset värisävyt esiintyvät hartaan, antaumuksellisen

mielialan vallitessa. Mitä enemmän ihminen antautuu jonkin asian palvelukseen, sitä selvemmiksi käyvät siniset sävyt. Tässä suhteessa tapaa kaksi erilaista ihmislajia. On luonteita, jotka eivät ole tottuneet käyttämään ajatuskykään, joilla ei ole muuta annettavaa maailmantapahtumien kulkuun kuin "hyvä tahtonsa". Heidän auransa hohtaa kauniin sinisenä. Sellainen on myös monien hartaitten, uskonnollisten ihmisten aura. Myötätuntoisilla ihmisillä ja sellaisilla, jotka mielellään toimivat toisten hyväksi, on tämänlaatuinen aura. Jos tällaiset ihmiset ovat lisäksi älykkäitä, vaihtelevat vihreät ja siniset virtaukset tai sininen saa vihertävän vivahteen. Aktiivisille sieluille — toisin kuin passiivisille — on ominaista, että heillä vaaleat värisävyt sisältäpäin läpäisevät sinisen. Luovat ihmiset, joilla on hedelmällisiä ajatuksia, säteilevät ikään kuin tietystä sisäisestä pisteestä käsin kirkkaita värisävyjä. Selvimmin tämä ilmenee henkilöillä, joita sanotaan 'viisaiksi' ja joilla on rikas ajatusmaailma. Ylipäänsä kaikki, mikä viittaa henkiseen aktiivisuuteen, on sisältäpäin leviävän säteilyn luontoista. Sen sijaan kaikki itsekkäistä vieteistä lähtevä ilmenee aurassa säännöttöminä, epämääräisinä muotoina.

Sen mukaan, palveleeko sisäinen aktiivisuus, ajatustoiminta, ihmisen itsekkäitä viettejä vai epäitsekkäitä, asiallisia tarkoituksia, ilmenee auran muodostumisessa erilaisia värejä. Älykäs, kekseliäs ihminen, joka suuntaa kaikki ajatuksensa omien halujensa tyydyttämiseen, osoittaa tummia sinertävän punaisia sävyjä, kun taas sellaisella ihmisellä, joka epäitsekkäästi suuntaa ajatuksensa asialliseen tarkoitukseen, on aurassaan vaaleita punervansinisiä värejä. Voimakas henkinen elämä, johon liittyy alttius uhrata omat etunsa, saa aikaan ruusunpunaisia tai vaalean sinipunaisia värejä.

Ei vain sielunelämän perusvire vaan myös hetkelliset mielenliikkeet, tunnelmat ja muut sisäiset elämykset näkyvät aurassa värivirtailuna. Äkkinäinen kiukunpurkaus saa aikaan punaisia virtauksia; loukatun itsetunnon, joka äkkiä kuohahtaa ihmisessä, voi nähdä ilmenevän tummanvihreänä pilvenä. — Sellaiset väri-ilmiöt eivät esiinny vain epämääräisinä muodosteina vaan myös säännöllisinä kuvioina, joissa on selvät ääriviivat. Jos ihmisen valtaa pelonpuuska, sen voi nähdä aurassa esim. ylhäältä alas kulkevina aaltomaisina sinisinä juovina, joissa on heikko sinipunertava hohde. Jos ihminen jännittyneenä odottaa jotakin tapahtumaa, voi aurassa havaita jatkuvasti punasinisiä juovia, jotka säteittäisesti virtaavat sisältä ulospäin.

Tarkka henkinen havaintokyky toteaa jokaisen vaikutelman, minkä ihminen vastaanottaa. Henkilöillä, joita ulkoiset ärsykkeet suuresti kiihdyttävät, esiintyy aurassa lakkaamatta leimahtavia sinipunertavia pilkkuja ja täpliä. Henkilöillä, jotka eivät reagoi herkästi, nämä täplät ovat oranssin tai puhtaan keltaisia. 'Hajamielisyys', heikko havaintokyky ilmenee sinisinä, vihreään vivahtavina ja muodoltaan vaihtuvina täplinä.

Pitkälle kehittynyt henkinen havaintokyky voi tässä virtailevassa ja säteilevässä aurassa erottaa kolmenlaisia väri-ilmiöitä. Ensinnäkin sellaisia värejä, jotka ovat laadultaan enemmän tai vähemmän läpinäkymättömiä ja sameita. Verrattuna väreihin, jotka näemme fyysisin silmin, näyttävät nämä tosin haihtuvilta ja läpikuultavilta. Mutta henkisessä maailmassa ne tekevät täyttämänsä tilan — kuvaannollisesti puhuen — läpinäkymättömäksi; ne täyttävät sen usvan tavoin. — Toisen lajin muodostavat sellaiset värit, jotka ovat ikään kuin pelkkää valoa. Ne kirkastavat tilan, jonka ne täyttävät. — Täysin erilai-

nen kuin edellä mainitut on kolmas väri-ilmiöiden laji. Nämä värit ovat luonteeltaan sädehtiviä, säkenöiviä ja kimaltelevia. Ne eivät vain valaise täyttämäänsä tilaa, vaan ne täyttävät sen loistaen ja säihkyen. Ne ovat toimivia, itsessään liikkuvia värejä. Toiset värit ovat kuin lepääviä, loistottomia. Nämä kolmannen laatuiset värit sen sijaan aivan kuin tuottavat itsensä lakkaamatta itsestään. — Molemmat ensin mainitut värilajit täyttävät tilan ikään kuin hienolla aineksella, joka pysyy lepotilassa. Kolmas laji täyttää sen yhä uudelleen syttyvällä elämällä, jatkuvalla liikkuvuudella.

Nämä kolme värilajia eivät esiinny ihmisen aurassa rinnakkain eivätkä erillään toisistaan, vaan ne läpäisevät toisensa mitä moninaisimmin tavoin. Voidaan nähdä niiden vaikuttavan yhteen ja yhdessä niin kuin jonkin fyysisen kappaleen voi yhtaikaa sekä nähdä että kuulla. Tästä syystä aura on sangen monitahoinen ilmiö. Siinä on tavallaan kolme sisäkkäistä, toisensa läpäisevää auraa. Mutta siitä pääsee selvyyteen suuntaamalla huomion vuoron perään kuhunkin näistä kolmesta aurasta. Silloin on meneteltävä henkisessä maailmassa samalla tavoin kuin jos aistimaailmassa esim. sulkee silmät, jotta voisi kokonaan keskittyä musiikin kuuntelemiseen. Henkisesti näkevällä on eräässä mielessä kolmenlaiset havaintoelimet näiden värilaatujen kokemiseen ja hän voi käyttää niistä yhtä kerrallaan. Hänelle saattaa tosin aluksi kehittyä vain yksi näistä havaintoelimistä, se jolla voi havaita ensimmäisen värilaadun. Silloin hän näkee vain yhden auran; toiset jäävät näkymättömiksi. Samoin voi joku olla vastaanottavainen kahdelle ensimmäiselle laadulle, mutta ei kolmannelle. — Henkisen näkemisen korkeammalla tasolla ihminen havaitsee kaikki kolme auraa ja voi suunnata huomionsa milloin yhteen, milloin toiseen.

Tämä kolminainen aura on ihmisolemuksen yliaistisesti havaittava ilmaus. Siinä tulee esiin ihmisen kolme olemuspuolta: ruumis, sielu ja henki.

Ensimmäinen aura kuvastaa sitä vaikutusta, mikä ruumiilla on ihmissieluun. Toisessa ilmenee sielun oma elämä, joka on kohonnut välittömien aistivaikutelmien yläpuolelle mutta ei vielä ole antautunut henkisen palvelukseen. Kolmas kuvastaa sitä valtaa, minkä henki on saavuttanut katoavasta ihmisluonnon osasta. Kun kuvataan auraa — kuten tässä on tehty — on otettava huomioon, että tällaisia tosiasioita ei ainoastaan ole vaikea havaita vaan ennen muuta vaikea sanoin kuvata. Sen tähden ei tällaisia esityksiä saa pitää muuna kuin viittauksina tiettyihin tosiasioihin.

Hengentutkija voi siis auran laadusta havaita sielunelämän erikoisluonteen. Jos sielunelämässä hallitsevat itsekkäät vietit ja pyyteet sekä hetkelliset ulkoiset ärsykkeet, ilmenee hänelle ensimmäinen aura räikein värisävyin. Toinen sitä vastoin on vain heikosti muodostunut. Siinä ilmenee niukasti värimuodostumia. Kolmatta voi tuskin erottaa. Vain siellä täällä välähtävä värikipinä osoittaa, että tällaisessakin sieluntilassa ihmisessä elää aiheena henkinen, jonka kuvatut aistivaikutukset kuitenkin syrjäyttävät. — Mitä enemmän ihminen vapautuu viettiluonnostaan, sitä huomaamattomammaksi käy auran ensimmäinen osa. Toinen osa laajenee silloin yhä enemmän täyttäen valovoimallaan sen osan, jonka sisällä fyysinen ihminen elää. — Ja kun ihminen kehittyy henkisen palveluksessa, silloin tulee yhä säteilevämmäksi kolmas aura, josta käy ilmi, missä määrin ihminen on henkisen maailman jäsen. Sillä henkinen säteilee ihmisen auran tämän osan kautta maalliseen elämään. Ihmiset ovat silloin ikään kuin liekkejä, joilla jumaluus valaisee tätä maail-

maa. Tästä auran osasta ilmenee, missä määrin he eivät elä itselleen vaan pysyville henkisille arvoille, totuudelle, kauneudelle ja hyvyydelle; missä määrin he ovat vapautuneet ahtaasta itseydestään toimiakseen maailman kehityksen hyväksi.

Aurasta käy siten ilmi, miten ihminen on itseään kehittänyt ruumistumiensa kuluessa.

Kaikki kolme auran osaa sisältävät mitä moninaisimpia värisävyjä. Mutta näiden sävyjen luonne muuttuu ihmisen kehitysasteen mukaan. — Ensimmäisessä auran osassa voidaan nähdä kehittymätön viettielämä kaikenlaisina sävyinä punaisesta ja siniseen. Nämä sävyt ovat luonteeltaan sameita ja epäselviä. Räikeän punaiset sävyt ilmaisevat itsekkäitä haluja. Vihreät värisävyt näyttävät yleensä esiintyvän sellaisilla luonteilla, jotka ovat taipuvaisia tylsyyteen ja piittaamattomuuteen ja jotka antautuvat ahneesti kaikkiin nautintoihin mutta karttavat ponnistuksia niiden saavuttamiseen. Milloin pyyteet tavoittelevat kiihkeästi jotakin päämäärää, jonka saavuttamiseen kyvyt eivät riitä, esiintyy ruskehtavan ja kellertävän vihreitä värejä. Tietyt nykyaikaiset elämänmuodot kehittävät juuri tämänlaatuisia auroja.

Persoonallinen itsetunto, joka perustuu pelkästään alempiin vietteihin ja merkitsee itsekkyyden alinta astetta, ilmenee samean keltaisina ja ruskeina sävyinä. On tietenkin selvää, että animaalisessa viettielämässä voi olla kauniitakin puolia. On luontaista uhrautumiskykyä, jota esiintyy jo eläinkunnassa. Luonnollinen äidinrakkaus on animaalisen vietin kaunein toteutuma. Tällaiset epäitsekkäät luonnonvietit ilmenevät ensimmäisessä aurassa vaalean punertavina ja ruusunpunaisina vivahduksina. Pelokkuus ja arkuus, aistivaikutelmien pelkääminen näkyy aurassa ruskean tai harmaan sinisinä sävyinä.

Toisessakin aurassa ilmenee mitä erilaisimpia värisävyjä. Voimakkaasti kehittynyt itsetunto, ylpeys ja kunnianhimo näyttäytyvät ruskeina ja oranssinvärisinä muodosteina, uteliaisuus punakeltaisina läikkinä. Kirkas keltainen kuvastaa selvää ajattelua ja älykkyyttä, vihreä elämän ja maailman ymmärtämistä. Lapsilla, jotka käsittävät asioita helposti, on paljon vihreätä tässä auran osassa. Vihreänkeltainen näyttää viittaavan hyvään muistiin, ruusunpunainen taas hyväntahtoiseen, ystävälliseen luonteeseen. Sininen on hartaan mielen ilmaus. Mitä enemmän hartaus lähenee syvää uskonnollista tunnetta, sitä enemmän sininen muuttuu sinipunaiseksi. Aatteellisuus ja elämänvakavuus ilmenevät indigonsinisenä.

Kolmannen auran perusvärit ovat keltainen, vihreä ja sininen. Vaalean keltaista ilmenee silloin, kun ajattelun täyttävät korkeat ja laajat ajatukset, jotka tekevät yksityiset ilmiöt ymmärrettäviksi maailmanjärjestyksen kokonaisuudesta käsin. Kun ajattelu on intuitiivista ja vapaata ohimenevistä aistivaikutelmista, tämä keltainen tulee kullanhohtoiseksi. Vihreä ilmaisee rakkautta kaikkiin olentoihin; sininen on pyyteettömän, kaikkiin olentoihin kohdistuvan uhrautumiskyvyn merkki. Jos tämä uhrautumisalttius kasvaa voimakkaaksi tahdoksi toimia maailman hyväksi, vaalenee sininen vaalean sinipunaiseksi. Jos ihmisessä korkealle kehittyneestä sielunolemuksesta huolimatta on persoonallisesta itsekkyydestä jäljellä vielä ylpeyttä ja tunnustuksenhalua, esiintyy keltaisten sävyjen ohella myös oranssiin vivahtavia. — On kuitenkin todettava, että värit tässä auran osassa eroavat suuresti niistä, joita ihminen on aistimaailmassa tottunut näkemään. Hengentutkija kohtaa täällä kauneutta, jolle ei ole mitään vertauskohtaa aistittavassa maailmassa. — Tätä kuvausta ihmisen aurasta ei voi arvostella oikein ottamatta

huomioon, että 'auran näkeminen' merkitsee fyysisessä maailmassa havaitun *avartamista* ja *rikastumista.* Tämän avartamisen tarkoituksena on tutkia sitä sielunelämän tasoa, mikä on aistittavan maailman lisäksi henkisesti todellinen. Tässä kuvauksessa ei ole kysymys ihmisen luonteen tai ajattelun tulkitsemisesta minkään hallusinaation tapaan havaitun auran perusteella. Kysymys on *tiedon* laajentamisesta henkisen maailman suuntaan.

IV Tiedon tie

Tässä kirjassa tarkoitettu hengentieteellinen tieto on jokaisen ihmisen itsensä saavutettavissa. Kirjan sisältö pyrkii antamaan ajatuskuvan korkeammista maailmoista. Tämä on eräässä mielessä *ensi askel* omaan henkiseen havaintoon. Sillä ihminen on ajatteleva olento. Ja hän voi löytää henkisen tiedon ainoastaan ajattelun lähtökohdasta. Kun hänen ymmärryksensä saa kuvan henkisestä maailmasta, se ei ole hänelle hyödytön, vaikka se toistaiseksi on vain eräänlainen kertomus tosiasioista, joita hän ei itse vielä voi havaita. Sillä sellainen ajatuskuva on sinänsä voima, joka vaikuttaa hänen ajatusmaailmassaan. Tämä voima toimii hänessä ja herättää piileviä kykyjä. Sellaiseen ajatuskuvaan syventymistä pidetään ehkä tarpeettomana sillä perusteella, että ajatukset ovat 'epätodellisia', abstraktisia. Ajatuksen perustalla on kuitenkin elävä voima. Kun hengentutkija käyttää ajatusta ilmaistakseen välittömästi sellaista, mitä henkisestä on havaittu, vaikuttaa tämä ilmaisu sen vastaanottajassa siemenen tavoin, josta tieto tulee kasvamaan. Jos henkistä tietoa saavuttaakseen turvautuu toisiin ihmisessä piileviin kykyihin ja väheksyy ajatustyötä, ei ota huomioon, että ajattelu on ihmisen korkein kyky aistimaailmassa. Kun kysytään: miten voin itse saavuttaa henkistä tietoa? on vastattava: perehdy ensin toisten esityksiin tästä tiedosta. Ja jos tähän vastataan: tahdon itse nähdä, en välitä siitä, mitä muut ovat nähneet; on sanottava: juuri toisten esityksiin syventyminen on ensimmäinen askel omaan tietoon. Tähän voidaan vastata: silloin minun on pakko so-

keasti uskoa. Ei kuitenkaan ole kysymys uskosta tai epäuskosta vaan yksinomaan saatujen tietojen ennakkoluulottomasta, ajattelevasta vastaanottamisesta. Hengentutkija ei koskaan edellytä, että häntä sokeasti uskottaisiin. Hän tahtoo vain sanoa: tämän olen kokenut todellisuuden henkisillä tasoilla ja näistä kokemuksistani kerron. Mutta hän tietää myös, että näiden kokemusten *ajatteleva* vastaanottaminen on toiselle elävä voima, joka edistää hänen henkistä kehitystään.

Tällainen edistyminen on mahdollista siksi, että ihmissielun perustoissa tosiasiassa piilee tieto sielullisista ja henkisistä maailmoista. 'Tiedon tien' kulkeminen vain kohottaa sen esiin. Ihminen voi sen lisäksi, mitä hän itse on tällä tiellä löytänyt, ymmärtää myös sen, mitä joku toinen on löytänyt. Siinäkin tapauksessa, että hän ei itse vielä ole ryhtynyt kulkemaan henkisen tiedon tietä. Oikean henkisen tiedon kohtaaminen herättää ymmärtämisen kyvyn mielessä, joka ei ole ennakkoluulojen sumentama. Oma alitajuinen tieto virtaa toisten löytämiä henkisiä tosiasioita vastaan. Tämä ymmärtäminen ei ole sokeata uskoa vaan terveen ihmisjärjen toimintaa. Tätä tervettä järkeä tulisikin pitää parempana lähtökohtana omakohtaiseen henkisen maailman tiedostamiseen kuin jotakin kyseenalaista mystistä 'vajoutumista'. Sellaista pidetään usein parempana kuin sitä tietoa, minkä terve ihmisjärki voi saavuttaa kohdatessaan aidon henkisen tutkimuksen tuloksia.

Ei voi kyllin voimakkaasti korostaa, kuinka välttämätöntä vakava ajatustyö on jokaiselle, joka haluaa kehittää korkeampia tiedostuskykyjään. Tämän tähdentäminen on sitäkin tärkeämpää, koska monet ihmiset, jotka tahtovat tulla 'henkisesti näkeviksi', halveksivat vakavaa ja ankaraa ajatustyötä. He sanovat, ettei ajattelu kuitenkaan auta mitään, että kaikki riippuu 'tunnoista' tai muusta sellaisesta. *Kukaan* ei voi varsinaisessa mielessä tulla henkisesti näkeväksi, jos hän ei sitä ennen ole kehittänyt aktiivista ajatuselämää. Tähän on monella ihmisellä esteenä tietty sisäinen mukavuudenhalu. He eivät ole tietoisia tästä mukavuudenhalusta, sillä se verhoutuu 'abstraktisen ajattelun', 'turhan pohdiskelun' vastustamiseen. Mutta ajattelu ymmärretään väärin, jos sitä pidetään turhanpäiväisten abstraktisten ajatuskulkujen kehimisenä. Tämänkaltainen abstraktinen ajattelu voi todella tuhota henkisen tiedon; sen sijaan elävä ajattelu voi tulla sen perustaksi. Olisi tosin paljon mukavampaa, jos voisi saavuttaa henkistä tietoa ilman ajatustyötä. Näin monet haluaisivat. Tähän tietoon tarvitaan kuitenkin sisäistä lujuutta, sielullista varmuutta, johon ainoastaan ajattelu voi johtaa. Muuten syntyy vain merkityksetön, sinne tänne häilähtelevä kuvamaailma, hämmentävä sielunleikki, joka tosin miellyttää monia mutta ei merkitse todellista henkistä tietoa. — Kun lisäksi ottaa huomioon, mitä henkisiä elämyksiä ihminen kokee kohdatessaan henkisen maailman, käsittää myös sen vaatimuksen, että henkisesti näkevällä tulee olla ehdottomasti *terve* sielunelämä. Eikä ole parempaa tällaisen terveyden hoitoa kuin selvä ajattelu. Sielun terveys voi jopa vakavasti vaurioitua, elleivät harjoitukset henkisen tiedon saavuttamiseksi rakennu ajattelun pohjalle. Yhtä totta kuin on, että henkinen havaintokyky tekee terveesti ajattelevan ihmisen vieläkin terveemmäksi ja kykenevämmäksi elämään kuin hän ennen sitä oli, pitää myös paikkansa, että kaikki ajatusponnistusta kaihtava pyrkimys itsensä kehittämiseen vie kuvitteluihin ja vääristyneeseen elämänasenteeseen. Ei ole mitään pelättävää, jos edellä sanotun huomioon ottaen haluaa kehittää henkistä tiedostamista. Sen tulisi kui-

tenkin tapahtua vain tällä edellytyksellä. Tämä edellytys koskee vain ihmisen sielua ja henkeä; sen vallitessa on järjetöntä puhua mistään haitallisesta vaikutuksesta ruumiin terveyteen.

Perusteeton epäusko sen sijaan on vahingollista, sillä se vaikuttaa vastaanottajassa tietoa torjuvana voimana. Se estää häntä omaksumasta hedelmöittäviä ajatuksia. Henkisten aistien kehittymiseen ei vaadita sokeata uskoa, mutta kylläkin hengentieteellisen ajatusmaailman vastaanottamista. Hengentutkija antaa oppilaalleen ohjeen: sinun *ei* pidä *uskoa,* mitä sinulle sanon, vaan *ajatella* sitä, ottaa se ajatusmaailmasi sisällöksi, niin ajatuksesi itse vaikuttavat, että tiedostat niiden totuuden. Tämä on hengentutkijan asenne. Hän antaa virikkeen, ja totuuden tajuamisen voima syntyy vastaanottajan omassa sisimmässä. Tässä mielessä on perehdyttävä hengentieteellisiin käsityksiin. Jos kykenee omalla ajattelulla syventymään niihin, voi olla varma, että ne vievät ennen pitkää omaan henkiseen havaintoon.

Edellä sanotusta käy ilmi ensimmäinen ominaisuus, joka on kehitettävä, jos tahtoo omakohtaisesti kokea henkisiä tosiasioita, nimittäin *ennakkoluuloton, avoin suhtautuminen* siihen, mikä ilmenee ihmiselämässä tai ympäröivässä maailmassa. Jos ihminen jotakin tosiasiaa lähestyessään tuo siihenastisesta elämästään mukanaan valmiin mielipiteen, hän sulkeutuu siltä kaikinpuoliselta vaikutukselta, jonka tämä tosiasia voi häneen tehdä. Hänen on joka hetki kyettävä tekemään itsensä ikään kuin tyhjäksi maljaksi, johon maailma virtaa. Tiedon hetkiä ovat vain sellaiset, jolloin jokainen meistä *itsestämme* lähtevä mielipide vaikenee. Kohdatessamme esimerkiksi jonkun ihmisen ei ole ensinkään kysymys siitä, olemmeko viisaampia kuin hän. Ymmärtämättömin lapsi voi

opettaa jotain suurimmallekin viisaalle. Jos tämä lähestyy lasta ylen viisaine mielipiteineen, hänen viisautensa asettuu samean lasin tavoin kaiken sen eteen, mitä lapsi voisi hänelle ilmaista.[1]

Tällaiseen suhtautumiseen meille vieraan maailman ilmauksiin tarvitaan täydellistä sisäistä epäitsekkyyttä. Ja kun ihminen tutkii, missä määrin hänessä on tällaista epäitsekkyyttä, hän tekee hämmästyttäviä havaintoja. Jos hän haluaa astua henkisen tiedon tielle, hänen täytyy harjaantua joka hetki unohtamaan itsensä kaikkine ennakkoluuloineen. Niin kauan kuin hän unohtaa itsensä, ulkopuolinen maailma virtaa häneen. Vain pitkälle kehitetty epäitsekäs alttius tekee mahdolliseksi vastaanottaa henkisiä tosiasioita, jotka kaikkialla ympäröivät ihmistä. Ihminen voi määrätietoisesti kehittää itsessään tällaisen kyvyn, esimerkiksi pidättäytymällä välittömästi arvostelemasta kohtaamiaan ihmisiä. On luovuttava miellyttävän ja epämiellyttävän, tyhmän ja viisaan mittapuusta, jota on tottunut käyttämään, ja yritettävä ymmärtää ihmisiä kokonaan heidän *omalta* pohjaltaan ilman tällaista mittapuuta. Parhaiten tätä voi harjoitella ihmisten suhteen, jotka ovat meille vastenmielisiä. On tarmokkaasti tukahdutettava tämä vastenmielisyys ja annettava ennakkoluuloitta heidän toimintansa vaikuttaa itseensä. — Jos joutuu ympäristöön, joka jossakin suhteessa herättää arvostelua, on hillittävä arvostelu ja antauduttava välittömään vaikutelmaan. — Olioiden ja tapahtumien on annettava enemmän puhua *meille* kuin me itse puhumme niistä. Ja tämä on ulotettava myös ajatusmaailmaan. On

1 Tästä käynee ilmi, ettei 'ennakkoluulottomalla suhtautumisella' tarkoiteta oman arvostelun kieltämistä tai sokeaa uskoa, mikä lapsen suhteen olisikin vailla mieltä.

annettava asian, jota tarkastelen, määrätä ajatukseni. — Vain kun erittäin vakavasti ja kestävästi tekee sellaisia harjoituksia, ne vievät tiedon syvenemiseen. Jos väheksyy tällaisia harjoituksia, ei todella tiedä mitään niiden merkityksestä. Ihminen, jolla on kokemusta näistä asioista, tietää että tässä tarkoitettu antaumus ja ennakkoluulottomuus ovat todellisia voimanlähteitä. Niin kuin höyrykattilassa aikaansaatu lämpö muuttuu veturin liikevoimaksi, tulevat epäitsekkään henkisen vastaanottavuuden harjoitukset ihmisessä henkisen havainnon voimaksi.

Tämä harjoitus tekee ihmisen vastaanottokykyiseksi kaikelle, mikä häntä ympäröi. Mutta vastaanottokykyyn täytyy liittyä oikean arvostuksen. Niin kauan kuin ihminen vielä on taipuvainen yliarvostamaan itseään ympäröivän maailman kustannuksella, hän sulkee itseltään pääsyn henkiseen tietoon. Jos ihminen kaikkien maailman ilmiöiden suhteen antautuu siihen mielihyvään ja tuskaan, minkä ne *hänelle* tuottavat, hän on sellaisen itsekeskeisyyden vanki. Sillä hänen *oma* ilonsa ja *oma* surunsa ei ilmaise hänelle mitään itse ilmiöistä vaan ainoastaan hänestä itsestään. Kun tunnen sympatiaa johonkin ihmiseen, koen lähinnä vain *oman* suhteeni häneen. Jos tämä mielihyvän tunne, sympatia saa määrätä arvostukseni, työnnän oman erikoislaatuni etualalle, tyrkytän itseni maailmalle. Tahdon silloin tunkeutua tähän maailmaan sellaisena kuin olen, en vastaanottaa sitä avoimesti. Toisin sanoen: suvaitsen vain sellaista, mikä vastaa omaa erikoislaatuani. Kaikkeen muuhun vaikutan torjuvasti. Niin kauan kuin ihminen on sidoksissa aistimaailmaan, hän työntää voimakkaasti luotaan kaikki henkiset vaikutelmat. Ihmisen on kehitettävä itsessään sellainen ominaisuus, että hän suhtautuu ilmiöihin ja ihmisiin niiden *oman* erikoislaadun mukaan, antaa jokaisen niistä vaikuttaa omassa arvossaan ja merkityksessään. Sympatian ja antipatian, mielihyvän ja mielipahan täytyy saada aivan uusi tehtävä. Ei ole tarkoitus, että ihminen tukahduttaisi sympatian ja antipatian, tylsistyisi sellaisten tunteiden suhteen. Päinvastoin: mitä enemmän ihminen saavuttaa sen ominaisuuden, ettei hän jokaisen sympatian tai antipatian perusteella heti arvostele tai toimi, sitä hienomman herkkyyden, tuntemiskyvyn hän kehittää itsessään. Hän saa kokea, että hänessä herää korkeamman laatuinen sympatia ja antipatia, kun hän hallitsee sen, mikä hänessä jo on. Epämiellyttävimmässäkin oliossa on piileviä ominaisuuksia, jotka käyvät ilmi, jos ihminen ei suhtaudu siihen omien itsekkäiden tunteittensa mukaan. Jos ihminen kehittää itseään tähän suuntaan, hän alkaa kaikissa suhteissa tuntea herkemmin, koska hän ei enää itsensä vuoksi tule vastaanottamattomaksi. Jos vain sokeasti seuraa mieltymyksiään, tylsistää kykyään nähdä ympäristön ilmiöt oikeassa valossa. Silloin ihminen ikään kuin tunkeutuu ympäristönsä läpi, sen sijaan että asettuisi alttiiksi sen vaikutukselle kokeakseen sen todellisen arvon ja sisällön.

Jos ihminen ei enää suhtaudu ja vastaa jokaiseen mielihyvän ja tuskan, mieltymyksen ja vastenmielisyyden tunteeseen omalta itsekkäältä kannaltaan, hän tulee riippumattomaksi ympäristön *vaihtuvista* vaikutelmista. Mielihyvä jostakin asiasta tekee heti siitä riippuvaiseksi. Ihminen kadottaa siihen itsensä. Ihminen, joka menettää itsensä vaihtelevien vaikutelmien tuottamaan nautintoon tai tuskaan, ei voi kulkea henkisen tiedon tietä. Hänen on *tyynesti, rauhallisesti,* otettava vastaan ilot ja surut. Silloin hän ei enää huku niihin, vaan hän alkaa niitä ymmärtää. Mielihyvä, johon antaudun, kuluttaa olemustani antautumisen hetkellä. Sen sijaan minun tulee käyttää

mielihyvää oppiakseni sen avulla ymmärtämään asiaa, joka sitä minulle tuottaa. Ei saa olla keskeistä se, että jokin asia tuottaa minulle mielihyvää; minun tulee kokea mielihyvä ja *sen kautta* asian olemus. Mielihyvän tulisi olla minulle vain ilmaus siitä, että sen kohteessa on ominaisuuksia, jotka tuottavat iloa. Nämä ominaisuudet minun tulisi tiedostaa. Jos pysähdyn nautintoon ja jättäydyn kokonaan sen valtaan, silloin koen jotakin vain itsestäni, mutta jos nautinto on minulle vain tilaisuus oppia tuntemaan kohteen ominaisuuksia, silloin tämä elämys rikastuttaa sisäistä elämääni. Mielihyvän ja mielipahan, ilon ja surun on oltava *tilaisuuksia,* joiden avulla ihminen oppii jotakin ilmiöistä. Hän ei siten tule tunteettomaksi ilolle ja surulle, mutta hän kohoaa niiden yläpuolelle, niin että ne ilmaisevat hänelle ilmiöiden luonteen. Jos ihminen kehittää itseään tähän suuntaan, hän alkaa tajuta, millaisia oppimestareita mielihyvä ja tuska ovat. Hän tuntee jokaisen olennon myötä ja nämä ilmaisevat hänelle sisimpänsä. Hän ei koskaan pelkästään antaudu kärsimykselle tai nautinnolle, vaan hän kysyy: mitä minulle puhuu kärsimys tai mielihyvä? Hän antaa ulkomaailman tuottaman mielihyvän ja ilon vaikuttaa itseensä. Siten ihmisessä kehittyy uusi tapa suhtautua asioihin. Ennen hän toimi jonkin vaikutelman perusteella vain siksi, että tämä vaikutelma tuotti hänelle iloa tai mielipahaa. Mutta nyt mielihyvä ja mielipaha ovat hänelle myös elimiä, joiden kautta ilmiöt sanovat hänelle, mitä ne olemukseltaan ovat.

Ilo ja tuska muuttuvat siten pelkistä sisäisistä tunteista aistinelimiksi, joiden avulla voidaan havaita ulkomaailmaa. Niin kuin silmä jotakin nähdessään ei itse toimi vaan antaa käden toimia, eivät liioin ilo ja suru — kun niitä käytetään tiedostuskeinoina — itse aiheuta mitään,

vaan ainoastaan vastaanottavat vaikutelmia, ja vasta niiden välittämä tieto aiheuttaa toiminnan. Kun ihminen harjoittelee sillä tavoin, että mielihyvästä ja mielipahasta tulee eräänlaisia tiedon välittäjiä, ne rakentavat hänen sielussaan varsinaiset havainnon elimet, jotka avaavat hänelle sielullisen maailman. Silmä voi palvella ruumista vain sen vuoksi, että se on aistivaikutelmien välittäjä. Ilo ja tuska kehittyvät sisäisiksi, sielullisiksi silmiksi, kun ne lakkaavat sellaisinaan merkitsemästä jotakin ja alkavat ilmaista omalle sielulle tosiasioita toisesta sielusta.

Saavutettuaan mainitut ominaisuudet saattaa ihminen ilman oman erikoisluontonsa häiritsevää vaikutusta antautua alttiiksi sille, mikä ulkomaailmassa on olennaista. Mutta hänen on myös oikealla tavalla jäsennyttävä henkiseen ympäristöönsä. Hän on ajattelevana olentona henkisen maailman jäsen. Hän voi olla sellainen oikealla tavalla vain jos hän henkisesti tiedostaessaan antaa ajatuksilleen suunnan, joka vastaa totuuden, henkisen maailman lainmukaisuuksia. Vain siten tämä maailma voi häneen vaikuttaa ja ilmaista hänelle tosiasioitaan. Ihminen ei voi tavoittaa totuutta, jos hän yksinomaan jättäytyy minänsä kautta virtaavien ajatusten valtaan. Silloin ne saavat suunnan sen mukaan, että ne esiintyvät ruumiillisen luonnon piirissä. Säännöttömältä ja sekavalta näyttää ajatusmaailma, jonka pääasiallisesti ruumiillinen luonto saa määrätä. Ajatus herää, se katkeaa, toinen ajatus työntää sen syrjään. Jos tarkkaavasti kuuntelee kahden ihmisen keskustelua tai asiallisesti huomioi itseään, saa käsityksen tästä virvatulenomaisesta ajatusmassasta. Niin kauan kuin ihminen omistautuu pelkästään aineellisen elämän tehtäviin, saattavat elämän tosiasiat hänen sekavan ajatusvyyhtinsä jälleen järjestykseen. Ajattelen miten sekavasti tahansa, jokapäiväinen elämä pakottaa toimintani

mukautumaan todellisuutta vastaaviin lakeihin. Ajatuskuvani jostakin kaupungista saattaa olla täysin epäselvä; jos haluan liikkua tässä kaupungissa, minun on sopeudut-tava siinä vallitseviin tosiasioihin. Mekaanikko voi tulla työpaikkaansa pää täynnä sinne tänne häilyviä mielikuvia. Hänen käyttämänsä koneen lait ohjaavat hänet toimimaan oikealla tavalla. Aineellisessa maailmassa palauttavat tosiasiat ajattelun oikeaan uomaan. Jos minulla on väärä käsitys jostakin fyysisestä ilmiöstä tai jonkin kasvin muodosta, johtaa kohtaamani todellisuus ajatukseni oikeaan.

Asia on aivan toinen suhteessani todellisuuden korkeampiin tasoihin. Ne avautuvat minulle vain, jos ajatteluni jo niihin astuessani on tarkoin hallittu. Tällöin on lujan perustan tultava ajattelustani, muuten en löydä oikeita teitä. Sillä henkiset lait, jotka vallitsevat näissä maailmoissa, eivät ole tiivistyneet fyysis-aistittaviksi eivätkä siis pakota minua edellä kuvatulla tavalla. Voin noudattaa niitä vain, mikäli ne ovat sukua minussa, ajatusolennossa, vallitseville laeille. Minun täytyy itse olla oma luotettava oppaani. Tietoon pyrkijän ajattelun täytyy siksi olla ankarasti koulittu itsessään säännönmukaiseksi. Hänen ajatustensa täytyy vähitellen vapautua totunnaisesta jokapäiväisestä uomastaan. Niiden on koko kulussaan omaksuttava henkisen maailman sisäinen luonne. Hänen täytyy kyetä tarkkailemaan ja ohjaamaan itseään tässä suhteessa. Ajatukset eivät saa mielivaltaisesti liittyä toisiinsa vaan ainoastaan ajatusmaailman omaa sisältöä vastaavasti. Ajatuksesta toiseen siirtymisen tulee tapahtua ajatuslakien mukaisesti. Ajatellessaan ihmisen on tavallaan jatkuvasti muodostettava näiden ajatuslakien kuva. Kaikki, mikä ei seuraa näistä laeista, hänen täytyy karkottaa ajatuskulustaan. Jos jokin mieliajatus asettuu tielle, hänen on se torjuttava, mikäli säännönmukainen ajatuskulku siitä häiriytyy. Jos jokin persoonallinen tunne pyrkii pakottamaan hänen ajatuksensa niiden omalle kulolle vieraaseen suuntaan, on se tukahdutettava. — Platon vaati niiltä, jotka pyrkivät hänen oppilaikseen, että heidän oli ensin suoritettava matematiikan oppijakso. Ja matematiikka lakeineen, jotka ovat riippumattomia aisti-ilmiöiden kulusta, on todella hyvä valmistus tietoon pyrkivälle. Jos hän haluaa siinä edistyä, hänen on luovuttava ajattelun persoonallisesta mielivallasta. Tietoon pyrkivä valmistautuu tehtäväänsä siten, että hän voittaa ajatustensa mielivaltaisen toiminnan. Hän oppii noudattamaan ajattelun sisäisiä lakeja. Näin hänen on opittava menettelemään kaikessa ajattelussa, joka palvelee henkistä tiedostamista. Ajatuselämän tulee olla matemaattisen päättelyn kuva. Hänen on pyrittävä siihen, että hän aina ja kaikkialla pystyy ajattelemaan tällä johdonmukaisuudella. Silloin häneen virtaavat henkisen maailman lainmukaisuudet, joita hän ei tavoita niin kauan kuin hänen ajattelunsa on totunnaista ja sekavaa. Hallittu säännönmukainen ajattelu vie hänet varmoista lähtökohdista syvimpiin totuuksiin. Tällaisia viitteitä ei saisi kuitenkaan käsittää yksipuolisesti. Vaikka matematiikka kasvattaakin ajattelua säännönmukaiseksi, voi terveen ja johdonmukaisen ajattelun saavuttaa myös ilman matematiikkaa.

Samoihin päämääriin kuin ajattelussaan täytyy tiedostavan pyrkiä myös toiminnassaan. Jos hän ryhtyy johonkin, mitä hän pitää oikeana mutta mikä ei tyydytä hänen persoonallista tunnettaan, hän ei *sen vuoksi* saa poiketa aloittamaltaan tieltä. Hän ei liioin saa sitä jatkaa, vaikka se häntä miellyttää, jos hän huomaa ettei se ole sopusoinnussa hänen oivaltamansa hyvän kanssa. Jokapäiväisessä

elämässä määrää ihmisten toimintaa se, mikä heitä persoonallisesti tyydyttää, mistä *heille* on hyötyä. Siten he pyrkivät kääntämään maailmanilmiöiden kulun oman persoonallisen suuntansa mukaan. He eivät toteuta sitä totuutta, minkä henkisen maailman lainmukaisuudet sisältävät, vaan he toteuttavat oman mielivaltansa vaatimuksia. Vasta silloin ihminen toimii henkisen maailman mukaisesti, kun hän seuraa vain sen lainmukaisuuksia. Tietoon pyrkivä ei voi kysyä pelkästään, mikä häntä hyödyttää, vaan hänen täytyy myös kysyä, mitä hän on ymmärtänyt hyväksi. Kieltäytyminen henkilökohtaisista eduista ja luopuminen kaikesta mielivaltaisesta toiminnasta ovat ne ankarat lait, jotka hänen tulee itselleen asettaa. Hän kulkee henkisen tiedon tietä, kun nämä lait täyttävät hänen olemuksensa. Hän vapautuu aistimaailman pakosta ja hänen henkinen olemuksensa erottuu aistittavan luonnon verhosta. Näin hän alkaa edetä henkisyyttä kohti. Ei voida sanoa: mitä hyödyttävät kaikki aikomukset noudattaa vain totuuden lakeja, jos kenties erehdyn tämän totuuden suhteen? Pääasia on pyrkimys, mielenlaatu. Pyrkimys totuuteen on erehtyvällekin voima, joka ohjaa hänet väärältä tieltä. Jos hän on erehtynyt, tämä voima tarttuu häneen ja vie hänet oikealle tielle. On vältettävä epäuskoa totuuden voimaan. On kysymys siitä, ettei ihminen aseta itselleen päämääriä omalta itsekkäältä näkökannaltaan vaan antaa pyyteettömänä hengen määrätä hänelle suunnan. Ihmistahto ei voi esittää vaatimuksia totuudelle, vaan *tämän totuuden itsensä* on tultava hallitsevaksi ihmisessä, täytettävä hänen olemuksensa ja tehtävä hänet henkisen maailman lainmukaisuuksien kuvaksi. Näiden lainmukaisuuksien tulee täyttää hänet, jotta ne hänestä voisivat virrata elämään. — Samoin kuin ajatteluaan tulee tietoon pyrkivän

voida myös hallita tahtoaan. Hänestä tulee silloin vaatimattomasti — ilman itsekorostusta — henkisen toteuttaja. Sillä henkistä elämää ei voi saavuttaa pelkästään näkemisen avulla, vaan se on saavutettava myös sen elämisellä.

Jos tietoon pyrkivä noudattaa kuvattuja lainmukaisuuksia, saavat hänessä henkistä maailmaa koskevat sielulliset kokemukset aivan uuden muodon. Hän ei elä vain *niissä;* niillä ei ole merkitystä pelkästään hänen omalle elämälleen. Ne muodostuvat henkisen maailman sielullisiksi havainnoiksi. Hänen sielussaan kehittyvät tunteet, mielihyvä ja mielipaha, ilo ja tuska sielunelimiksi, samoin kuin hänen ruumiissaan silmät ja korvat eivät elä vain omaa elämäänsä, vaan antavat ulkoisten vaikutelmien kulkea kauttaan. Tietoon pyrkivä saavuttaa sellaisen *mielenrauhan* ja *varmuuden,* joka on välttämätön henkisen maailman tutkimisessa. Suuri mielihyvä ei enää saa häntä suunniltaan, vaan se voi ilmaista hänelle sellaisia maailman ominaisuuksia, joita hän ei aikaisemmin huomannut. Hän pysyy rauhallisena; ja tämän sisäisen rauhan ansiosta hänelle paljastuvat mielihyvää tuottavien olioiden ominaisuudet. Tuska ei enää saa häntä masentumaan, vaan se voi ilmaista hänelle, mitä ominaisuuksia on tuskaa tuottavalla olennolla. Niin kuin silmä ei pyydä itselleen mitään, vaan näyttää ihmiselle kuljettavan tien suunnan, saattavat mielihyvä ja tuska tulla luotettaviksi oppaiksi. Tämä on sisäinen tasapainotila, joka tietoon pyrkivän on saavutettava. Mitä vähemmän mielihyvä ja tuska yhtyvät niihin aaltoihin, joita ne nostattavat sisäisessä elämässä, sitä enemmän ne muodostuvat havainnon välineiksi. Niin kauan kuin ihminen elää ilossa ja surussa niihin uponneena, hän ei *tiedosta* niiden avulla. Kun hän oppii kokemaan niiden *kautta,* kun hän irrottaa niistä

itsetajunsa, ne tulevat hänen havaintoelimikseen. Silloin hän näkee, tiedostaa niiden avulla. On väärin luulla, että tällöin tulee kylmäksi ja tunteettomaksi ihmiseksi, joka on vailla iloja ja suruja. Nämä tunteet säilyvät, vaikka ne muuntuvat hänen harjoitustensa avulla. Ne muuttuvat 'silmiksi ja korviksi'.

Niin kauan kuin koemme maailman pelkästään persoonallisin tuntein, ilmaisevat maailman ilmiöt vain sen, mikä ne liittää persoonallisuuteemme. Tämä on niiden katoava puoli. Jos itse irtaudumme katoavasta luonnostamme ja elämme itsestään tietoisena minänä pysyvässä olemuksessamme, katoava luontomme tulee tiedon välittäjäksi. Sen kautta ilmenee meille ilmiöiden katoamaton, pysyvä puoli. Tämä *oman* pysyvän olemuksen suhde *maailman ilmiöiden* pysyvään puoleen on tietoon pyrkivän kyettävä saavuttamaan. Ennen kuin hän ryhtyy muihin harjoituksiin ja myös niiden kestäessä hänen on suunnattava mielensä tähän katoamattomaan. Tarkastellessani kiveä, kasvia, eläintä tai ihmistä minun tulee muistaa, että kaikissa niissä ilmenee pysyvä henkinen olemus. Minun on kysyttävä: mikä on pysyvää katoavassa kivessä tai katoavassa ihmisessä? Mikä säilyy aistittavan ilmiön hävitessä? — Ei pidä luulla, että tällainen hengen suuntaaminen pysyvään hävittäisi meistä mielenkiinnon arkisen elämän asioihin ja vierottaisi meidät välittömästä todellisuudesta. Päinvastoin, jokainen lehti, jokainen hyönteinen paljastaa meille lukemattomia ominaisuuksia, jos emme katsele vain silmillämme vaan hengellä silmän kautta. Aistit havaitsevat edelleen elävästi jokaisen värivivahteen, jokaisen äänensävyn; sen *lisäksi* avautuu uusi maailma. Jos ei pysty silmillään havaitsemaan pienintäkin vivahdusta, päätyy vain ylimalkaisiin sisällöttömiin ajatuksiin, ei suinkaan henkiseen näkemiseen. —

Pääasia on *mielenlaadun* kehittäminen tähän suuntaan. Kuinka pitkälle pääsemme, riippuu kyvyistämme. Meidän on vain tehtävä, mikä on oikein, ja jätettävä muu kehityksen huomaan. Aluksi riittää, että suuntaamme huomion pysyvään. Jos näin menettelemme, silloin meissä *sen ansiosta* herää tieto pysyvästä. Meidän on odotettava, kunnes tämä tieto meille avautuu. Ja aikanaan se avautuu jokaiselle, joka kärsivällisesti odottaa ja tekee työtä.

Näin itseään harjoittaessaan ihminen huomaa, miten suuri muutos hänessä tapahtuu. Hän oppii tajuamaan jonkin asian tärkeyden siinä suhteessa, missä tämä asia on pysyvään, ikuiseen. Hän arvostelee asioiden arvon ja merkityksen aivan toisin kuin aikaisemmin. Hänen tunteensa tulee toiseen suhteeseen koko ympäröivään maailmaan. Häviävä ei enää vedä häntä puoleensa vain itsensä tähden; se tulee hänelle lisäksi pysyvän ilmaukseksi. Ja hän oppii rakastamaan tätä pysyvää, joka elää kaikissa ilmiöissä. Se tulee hänelle tutuksi, kuten häviävä ennen oli hänelle tuttua. Tämä ei vieraannuta häntä elämästä, vaan hän oppii vain antamaan kaikille asioille niille kuuluvan arvon. Hän ei etäänny elämän arkisesta toiminnasta; mutta henkeen pyrkivä ihminen ei enää huku siihen, vaan hän ymmärtää sen rajallisen arvon. Hän näkee sen asianmukaisessa valossa. Olisi huonoa tiedostamista vaeltaa vain pilvien korkeuksissa ja siten kadottaa elämänsä. Todellisen tiedon avulla tietää selkeällä yleisnäkemyksellä ja oikealla tunteella sijoittaa jokaisen asian paikalleen.

Henkisesti tiedostavalle käy mahdolliseksi olla seuraamatta pelkästään ulkoisen aistimaailman satunnaisia vaikutelmia, jotka vetävät hänen tahtoaan milloin sinne, milloin tänne. Tiedostamalla hän on tajunnut olioiden

pysyvän olemuksen. Muuntamalla sisäisen maailmansa hän on saavuttanut kyvyn havaita tämän pysyvän olemuksen. Tietoon pyrkivälle ovat seuraavat ajatukset vielä erikoisen tärkeitä. Toimiessaan omasta itsestään käsin hän tietää toimivansa olioiden pysyvästä olemuksesta käsin, sillä oliot ilmaisevat *hänessä* tämän olemuksensa. Hän toimii maailmanjärjestyksen mukaan antaessaan toiminnalleen suunnan itsessään elävän henkisen pohjalta. Hän tietää, ettei hän ole enää vain ulkoisten olioiden ja tapahtumien ohjattavana, vaan että hän itse ohjaa niitä niissä toteutuvien lakien mukaan, jotka ovat tulleet hänen oman olemuksensa laeiksi. — Tämä sisältäpäin lähtevä toiminta saattaa olla vain ihanne, johon pyritään. Päämäärän saavuttaminen on vielä kaukana; mutta tietoon pyrkivällä täytyy olla tahtoa nähdä tämä tie selvästi. Tämä on hänen *tahtonsa vapauteen.* Sillä omasta itsestä käsin voi toimia vain ihminen, joka ammentaa vaikuttimensa henkisestä. Jos ei toimi tältä pohjalta, toimii muista vaikuttimista kuin niistä jotka ovat ilmiöissä itsessään. Sellainen toiminta sotii maailmanjärjestystä vastaan ja on tuomittu epäonnistumaan. Toisin sanoen: sellainen tahdon pyrkimys ei loppujen lopuksi voi toteutua. Näin toimiva ei voi tulla vapaaksi. Yksityisen olennon mielivalta tuhoaa itsensä toiminnan seuraamusten kautta.

Jos tällä tavalla vaikuttaa sisäiseen elämäänsä, edistyy henkisessä tiedossa aste asteelta. Näiden harjoitusten tuloksena on, että ihminen havaitsee tiettyjä henkisen maailman tosiasioita. Hän oppii tajuamaan, missä mielessä totuudet henkisestä maailmasta on ymmärrettävä, ja hän saa omasta kokemuksestaan niihin vahvistuksen. Kun tämä vaihe on saavutettu, hän kohtaa sellaista, mitä vain tällä tiellä voi kokea. Tavalla, jonka merkitys vasta nyt

käy hänelle selväksi, hän saa ihmiskuntaa henkisesti johtavien voimien toimesta osakseen niinsanotun initiaation (vihkimyksen). Mitä vähemmän ihminen kuvittelee tätä joksikin ulkoisia suhteita muistuttavaksi, sitä oikeamman käsityksen hän voi siitä saada. Tässä voidaan vain viitata siihen, mitä tietoon pyrkivälle tässä vaiheessa tapahtuu. Hän saa tavallaan uuden kotipaikan. Hänestä tulee tietoisesti henkisen maailman jäsen. Henkisen tiedon valo virtaa häneen nyt korkeammalta tasolta. Tiedon valo ei säteile hänelle enää ulkopuolelta, vaan hän tulee itse tämän valon lähtökohtaan. Maailman ongelmat tulevat hänessä uuteen valoon. Hän ei enää kohtaa vain olioita, jotka henki on luonut, vaan itse tämän luovan hengen. Oma persoonallinen elämä on henkisen tiedostamisen hetkellä olemassa vain henkisen tietoisena ilmauksena. Henkistä koskevat epäilykset, joita hänessä aikaisemmin vielä saattoi herätä, häviävät, sillä epäillä voi vain sellainen, jolta ilmiöt peittävät niissä vallitsevan henkisen. Ja koska hän pystyy itse vuorovaikutukseen henkisen kanssa, häviävät häneltä myös kaikki aikaisemmat väärät kuvitelmat hengestä. Väärä kuvitelma hengestä on taikauskoa. Hän on taikauskon yläpuolella, sillä hän tuntee hengen todellisen muodon. *Vapaus* persoonallisista ennakkoluuloista, epäilystä ja taikauskosta on sellaisen ihmisen tunnusmerkki, joka on henkisessä tiedossa kohonnut tälle tasolle. — Tällaista persoonallisuuden yhtymistä laajempaan hengenelämään ei pidä sekoittaa sellaiseen 'sulautumiseen kaikkialliseen henkeen', joka hävittää persoonallisuuden. Henkinen kehitys ei hävitä persoonallisuutta. Se säilyy persoonallisuutena suhteessaan henkiseen. Ei ole kysymys persoonallisuuden voittamisesta vaan sen korkeammasta kehityksestä. Jos haluaa vertauskuvan yksityisen hengen yhtymisestä kaikkialliseen henkeen, ei sellaiseksi voi ot-

taa ympyrää, johon erilliset ympyrät sulautuvat, vaan on muodostettava kuva monista ympyröistä, joista jokaisella on tietty värisävynsä. Nämä eriväriset ympyrät asettuvat päällekkäin, mutta *jokainen* värisävy säilyy. Mikään niistä ei menetä omaa voimaansa.

Tässä ei kuvata perusteellisemmin henkisen tiedon tietä. Se on kuvattu siinä määrin kuin mahdollista kirjassani Antroposofinen hengentiede, joka on jatkoa tälle teokselle.

Se mitä tässä sanotaan henkisen tiedon tiestä, voidaan *väärin ymmärrettynä* käsittää sellaisen asenteen edistämiseksi, joka johtaa välittömän elämänilon ja toiminnallisuuden tukahtumiseen. Tähän on huomautettava, että sellaista sieluntilaa, joka tekee mahdolliseksi henkisen todellisuuden välittömän kokemisen, ei ole ulotettava koko elämään. Henkisen todellisuuden tutkija voi irtautua ulkomaailmasta tutkimuksen ajaksi tulematta silti maailmasta vieraantuneeksi. — Toisaalta on todettava, että sellainenkin henkisen maailman tiedostaminen, jota ei ole saavutettu edellä esitettyä tietä vaan tajuamalla hengentieteen totuudet ennakkoluulottomasti terveellä ihmisjärjellä, johtaa korkeampaan eettiseen elämään, aistittavan maailman totuudenmukaisempaan tiedostamiseen, elämänvarmuuteen ja sielulliseen terveyteen.

Huomautuksia ja täydennyksiä

Sivut 34—38. 'Elämänvoimasta' puhuminen on ollut epätieteellisen ajattelun tuntomerkki. Nykyään ehkä aletaan suhtautua vähemmän kielteisesti tällaiseen 'elämänvoiman' käsitteeseen, johon vanhempina aikoina uskottiin. Jos kuitenkin ymmärtää nykyaikaisen tieteen kehityksen yleisen suunnan, katsoo niiden edustavan suurempaa johdonmukaisuutta, jotka eivät halua tietää mitään 'elämänvoimasta' tämän kehityksen puitteissa. Siihen, mitä nykyään sanotaan 'luonnonvoimiksi', ei 'elämänvoima' millään tavalla kuulu. Jos ei halua irtautua nykyisen tieteen ajatustavoista ja muodostaa uusia, ei tulisi lainkaan puhua 'elämänvoimasta'. Vasta hengentieteen ajattelutavat ja edellytykset antavat mahdollisuuden lähestyä näitä tosiasioita ristiriidattomalla tavalla. Oskar Hertwigin kaltaisen huomattavan luonnontutkijan teos Das Werden der Organismen. Eine Widerlegung von Darwins Zufallstheorie on paljon puhuva tieteellinen ilmiö. Se asettuu sitä olettamusta vastaan, että elollinen syntyisi pelkästään fysikaalisten ja kemiallisten lainmukaisuuksien tuloksena. — Merkittävää on myös, että ns. uusvitalismin piirissä tuodaan jälleen esiin käsitys, jonka mukaan elollisessa luonnossa esiintyy erityisiä voimia, samaan tapaan kuin 'elämänvoiman' kannattajat aikoinaan asian käsittivät. — Mutta abstraktisia käsitteitä pitemmälle ei tällä alueella voi päästä tunnustamatta, että elämän ilmiöissä epäorgaanisten lisäksi vaikuttavat voimat ovat tiedostettavissa ainoastaan henkisen havainnon avulla. Kysymys ei ole epäorgaanista luontoa koskevan tähän-

astisen luonnontieteellisen tutkimuksen jatkamisesta vaan kokonaan toisenlaatuisen tiedon saavuttamisesta.

Sivu 35. Kun tässä puhutaan alempien eliöiden 'tuntoaistista' (Tastsinn), tällä sanalla ei tarkoiteta samaa kuin tavallisissa aistien kuvauksissa. Tätä ilmaisua vastaan voitaisiin hengentieteen kannalta esittää useita perusteita. Tässä tarkoitetaan 'tuntoaistilla' ulkoisen vaikutelman *yleistä havaitsemista* vastakohtana *erityiselle* havaitsemiselle, näölle, kuulolle jne.

Sivut 34—53. Voi näyttää siltä kuin tässä esitetty ihmisolemuksen jäsennys perustuisi yhtenäisen ihmisluonnon mielivaltaiseen jakamiseen eri osiin. Tähän on sanottava, että sellainen jäsennys merkitsee suunnilleen samaa kuin sateenkaaren seitsemän värisävyn ilmeneminen valon kulkiessa prisman läpi. Mitä fyysikko tekee valoilmiön selvittämiseksi tutkiessaan tätä prosessia ja siinä ilmenevää seitsemää värisävyä, tekee hengentutkija ihmisluonnon suhteen. Mainitut seitsemän ihmisluonnon jäsentä eivät ole vain abstrahoivan järjen tuotetta yhtä vähän kuin prisman seitsemän väriä. Molemmissa tapauksissa perustuu jaottelu tosiasioiden sisäiseen laatuun. Valon seitsemän tekijää tulevat ilmi tietyn ulkoisen menetelmän avulla, seitsemän ihmisluonnon jäsentä henkisen tutkimuksen tietä. Ihmisen todellista olemusta ei voi ymmärtää tiedostamatta tätä jäsennystä. Sillä kolmelta jäseneltään (fyysisen ruumiin, elämänruumiin ja sieluruumiin puolesta) ihminen kuuluu syntymän ja kuoleman alaiseen katoavaan maailmaan. Neljän muun puolesta hän kuuluu pysyvään henkiseen maailmaan. 'Yhtenäisessä ihmisluonnossa' yhtyvät katoava ja katoamaton. Ihmisen suhdetta kokonaismaailmaan ei voi oppia

tuntemaan ymmärtämättä tätä jäsennystä. Voidaan käyttää toistakin vertausta. Kemisti jakaa veden vetyyn ja happeen. Näitä aineita ei voida erikseen tarkastella 'yhtenäisessä vedessä'. Niillä on kuitenkin oma luonteensa. Sekä vety että happi muodostavat yhdistyksiä toisten aineiden kanssa. Samoin yhdistyvät ihmisen kuollessa hänen olemuksensa 'alemmat osat' maailman katoavaan luontoon; neljä korkeampaa liittyvät henkiseen maailmaan. Jos ei tahdo hyväksyä tällaista ihmisluonnon jäsennystä, on sellaisen kemistin kaltainen, joka ei halua tietää mitään siitä että veden voi hajottaa vedyksi ja hapeksi.

Sivu 41. Hengentieteelliset kuvaukset on ymmärrettävä täsmällisesti. Niillä on arvoa vain jos niiden sisältämät ajatukset tajutaan tarkasti. Jos ei esim. lauseessa. "Eläimellä ei niihin (aistimuksiin) liity itsenäisiä, yli välittömien elämyksien ulottuvia ajatuksia" ota huomioon sanoja "itsenäisiä, yli välittömien elämyksien ulottuvia", voisi erehtyä luulemaan tässä väitettävän, ettei eläinten aistimuksiin tai vaistoihin sisälly mitään ajatuksia. Henkiselle tiedolle on ilmeistä, että eläinten kaikki sisäinen kokemus (niin kuin ylipäänsä kaikki olevainen) on ajatuksen läpäisemää (gedankendurchwohen). Nämä ajatukset eivät kuitenkaan ole minkään eläimessä elävän 'minän' itsenäisiä ajatuksia, vaan ne lähtevät eläimen 'ryhmäminästä', joka on nähtävä eläintä ulkoapäin säätelevänä olemuksena. Tämä ryhmäminä ei ruumistu fyysiseen maailmaan kuten ihmisminä, vaan se vaikuttaa eläimeen sielunmaailmasta käsin. (Tarkempi kuvaus tästä on kirjassani 'Antroposofinen hengentiede'). Ihmisen suhteen on huomattava, että *hänessä* ajatukset tulevat itsenäisiksi (tietoisiksi); että niitä ei koeta välillisesti ais-

timuksessa, vaan ne koetaan välittömästi ajatuksina.

Sivu 44. Kun puhutaan siitä, että pienet lapset sanovat: 'Kalle on kiltti', 'Maija tahtoo sen', on otettava tarkoin huomioon, ettei ole niinkään paljon kysymys siitä, kuinka aikaisin lapset käyttävät 'minä'-sanaa kuin siitä, milloin he liittävät siihen vastaavan käsityksen. Kun lapset kuulevat aikuisilta tämän sanan, he saattavat kyllä käyttää sitä ilman vastaavaa käsitystä. Sanan 'minä' yleensä melko myöhäinen käyttö merkitsee joka tapauksessa tärkeätä kehitystapahtumaa, nimittäin minä-käsitteen vähittäistä kehkeytymistä hämärästä minä-tunnosta.

Sivu 47. Kirjoissani 'Miten saavutetaan tietoa korkeammista maailmoista' ja 'Antroposofinen hengentiede' on kuvattu tarkemmin 'intuition' luonne. Jos ei huolellisesti syvenny asiaan, voisi luulla löytävänsä ristiriidan sen välillä, miten tätä sanaa on käytetty edellä mainituissa kirjoissani ja toisaalta tässä kirjassa. Näennäinen ristiriita häviää, jos tarkoin ottaa huomioon, että se mikä intuition avulla täytenä todellisuutena paljastuu henkiselle tiedostukselle, ilmenee *alimmassa* muodossaan henkiminälle samoin kuin ulkoinen fyysinen maailma ilmenee aistimuksena.

Sivu 54. 'Hengen uudelleenruumistuminen ja kohtalo'. Tässä luvussa esitetyn johdosta on otettava huomioon, että siinä on pyritty pelkästään ihmisen elämänkulun ajattelevan tarkastelun pohjalta, turvautumatta hengentieteellisiin tietoihin (kuten on tehty muissa luvuissa), muodostamaan ajatuksia siitä, missä määrin ihmisen elämä ja kohtalo viittaavat jälleensyntymiseen. Nämä ajatukset näyttävät luonnollisesti sangen arveluttavilta

sellaisesta, jonka mielestä ainoastaan totunnaiset, yhteen elämään kohdistuvat käsitykset ovat 'vankalla pohjalla'. Tässä pyritään osoittamaan, että sellainen totunnainen ajattelu ei vie elämänkulun perusteiden tiedostamiseen. Siksi *täytyy* etsiä toisia käsitteitä, jotka näennäisesti ovat ristiriidassa totunnaisten käsitysten kanssa. Näitä toisia käsitteitä ei löydetä, kun periaatteellisesti kieltäydytään soveltamasta laadultaan sielullisiin tapahtumiin samanlaista ajattelevaa tarkastelua kuin fyysisiin ilmiöihin. Tällöin ei anneta mitään arvoa esim. sille tosiasialle, että kohtalonisku, joka kohtaa ihmistä, ilmenee tunnolle (in der Empfindung) samankaltaiseksi tapahtumaksi kuin muiston herääminen jonkin kokemuksen johdosta, joka on sukua muistetulle kokemukselle. Jos yrittää havaita, miten kohtalonisku todella koetaan, voi erottaa *tällaisen kokemisen* sellaisista päätelmistä, joihin tullaan, kun tarkastellaan ulkomaailman näkökannalta ja kun iskun sisäinen suhde minään sivuutetaan. Sellaiselta kannalta isku näyttää joko sattumalta tai vain ulkoisten tapahtumien määräämältä. Koska *myös tällaisia* kohtaloniskuja on olemassa, jotka tavallaan muodostavat ensimmäisen virikkeen ihmiselämässä ja joiden seuraukset ilmenevät vasta myöhemmin, on sitä suurempi kiusaus yleistää tämä ottamatta lainkaan lukuun muuta mahdollisuutta. Tällaiseen mahdollisuuteen alkaa kiinnittää huomiota vasta kun elämänkokemukset antavat ajattelulle suunnan, jonka kohtaamme Goethen ystävällä Knebelillä eräässä kirjeessä: "Tarkempi havainto osoittaa, että useimpien ihmisten elämässä on tietty suunnitelma, joka oman luonnon tai olosuhteiden kautta on ikään kuin ennalta laadittu. Heidän elämänsä olosuhteet saattavat paljonkin vaihdella ja muuttua, mutta loppujen lopuksi ilmenee kuitenkin kokonaisuus, jossa voi havaita tiettyä yhden-

mukaisuutta... Tietyn kohtalon käsi, niin kätketysti kuin se vaikuttaakin, näkyy lopulta selvästi, liikuttaako sitä sitten ulkoinen vaikutus tai sisäinen virike. Niin, juuri vastakkaiset syyt vaikuttavat usein sen määräämään suuntaan. Olkoon elämänkulku miten sekava tahansa, perusta ja suunta kuultavat aina sen läpi." Tällainen havainto herättää helposti vastaväitteitä, varsinkin henkilöiden taholta, jotka eivät *halua* perehtyä sellaisiin sielunkokemuksiin, joista tämä havainto on lähtöisin. Tämän kirjoittaja uskoo esityksessään uudelleenruumistuksesta ja kohtalosta osoittaneensa täsmällisesti ne rajat, joiden puitteissa voi muodostaa ajatuksia elämänmuodostuksen perusteista. Nämä ajatukset voivat kuitenkin vain ääriviivaisesti valmistella sitä, mikä on löydettävä hengentieteen keinoin. Mutta tällainen ajatuksellinen valmistelu on sisäinen sieluntoiminta; ja jos sen kantavuutta ei väärällä tavalla liioitella, jos sillä ei pyritä 'todistamaan' vaan pelkästään 'harjoittamaan' sielua, se tekee ihmisen ennakkoluulottomasti vastaanottavaksi tiedoille, jotka ilman tällaista valmistusta näyttäisivät mielettömiltä.

Sivu 81. 'Henkisen havainnon elimiä', joista tämän kirjan luvussa Tiedon tie puhutaan vain lyhyesti, käsitellään perusteellisemmin kirjoissani Miten saavutetaan tietoa korkeammista maailmoista ja Antroposofinen hengentiede.

Sivu 102. Olisi väärin päätellä, että henkisessä maailmassa vallitsisi jonkinlainen levoton rauhattomuus sen vuoksi, että siellä vallitsee jatkuva luova toiminta, toisin kuin fyysisessä maailmassa. Siellä, missä alkukuvat ovat 'luovia olemuksia', ei tosin ole sellaista, mitä voidaan sanoa 'levoksi tietyssä tilassa', mutta sen sijaan sellaista

rauhaa, joka on laadultaan henkistä ja johon liittyy toimivaa liikkuvuutta. Sitä voi verrata rauhalliseen henkiseen tyydytykseen ja onneen, joka toteutuu toimintana eikä toimettomuutena.

Sivut 105, 107. Maailmankehityksen suuntaa antavien voimien yhteydessä on tarpeen käyttää sanaa 'tarkoitukset', vaikka siten helposti antaa aihetta ymmärtää nämä voimat samalla tavalla kuin inhimilliset tarkoitukset. Tämä väärinkäsitys on vältettävissä ainoastaan siten, että muunnetaan tällaiset sanat, jotka on pakko ottaa inhimillisen maailman piiristä, merkitsemään sellaista, mikä ylittää ahtaasti inhimillisen. Suurin piirtein sellaisen merkityksen ne saavat elämän tilanteissa, joissa ihminen ikään kuin ylittää itsensä.

Sivu 106. 'Henkistä sanaa' käsitellään tarkemmin kirjassani Antroposofinen hengentiede.

Sivu 118. Kun tässä kohdassa sanotaan: "...hän voi tästä henkisestä käsin määrätä tulevaisuuden suunnan", niin tarkoitetaan tietynlaatuista sieluntilaa kyseessä olevana aikana kuoleman ja uuden syntymän välillä. Kohtalonisku, joka kohtaa ihmistä fyysisessä maailmassa, voi *tässä* elämässä vallitsevan sieluntilan kannalta näyttää täysin ihmisen tahdon vastaiselta. Mutta kuoleman ja uuden syntymän välisessä elämässä vallitsee sielussa tahtoa muistuttava voima, joka ohjaa ihmisen kokemaan tämän iskun. Ihmissielu tavallaan näkee, että siihen on aikaisemmista elämistä jäänyt jokin epätäydellisyys, joka johtuu väärästä teosta tai ajatuksesta. Sielussa syntyy kuoleman ja syntymän välillä tahdonomainen virike epätäydellisyyden korjaamiseksi, ja se ottaa sen vuoksi ole-

mukseensa pyrkimyksen kohdata seuraavassa elämässä onnettomuus, jonka kestämisellä se voi aikaansaada tasoituksen (Ausgleich). Synnyttyään fyysiseen ruumiiseen ihmissielu *ei* aavista, että hän puhtaasti henkisessä elämässä ennen syntymäänsä on itse antanut itselleen suunnan tätä kohtaloniskua kohden. Mikä siis maaelämän kannalta näyttää täysin *tahdon vastaiselta,* sitä sielu on *tahtonut* henkisessä maailmassa. "Henkisestä käsin ihminen määrää tulevaisuutensa."

Sivu 129 ja seur. Tämän kirjan luku 'Ajatusmuodoista ja ihmisen aurasta' saattaa kaikista luvuista helpoimmin aiheuttaa väärinkäsityksiä. Vastustajat löytävät juuri tästä esityksestä parhaat tilaisuutensa vastaväitteisiin. Varsin oikeutetulta tuntuu esim. vaatimus, että väitteet todistettaisiin kokeilla, jotka vastaavat luonnontieteellistä ajattelua. Voidaan vaatia että joukko ihmisiä, jotka ilmoittavat näkevänsä auran, saatettaisiin yhteen joidenkin ihmisten kanssa, joiden auran he antaisivat vaikuttaa itseensä. Sitten he sanoisivat, millaisia ajatuksia ja tunteita he näkisivät havainnon kohteena olevien ihmisten aurassa. Jos heidän lausuntonsa ovat yhtäpitäviä ja jos käy ilmi, että koehenkilöillä on ollut näkijäin ilmoittamia tunteita, ajatuksia jne., silloin voidaan uskoa auran olemassaoloon. Tämä on tietenkin täysin luonnontieteellinen ajatus. Mutta on otettava huomioon seuraavaa. Hengentutkijan toiminta oman sielunelämän kehittämiseksi, mikä antaa hänelle henkisen näkemisen kyvyn, tähtää juuri tämän kyvyn saavuttamiseen. *Havaitseeko* hän jotakin henkisestä maailmasta ja *mitä* hän havaitsee, ei kuitenkaan riipu hänestä itsestään. Se tulee hänelle *lahjana* henkisestä maailmasta. Hän ei voi pakottaa sellaista havaintoa esiin; hänen täytyy odottaa, kunnes hän sen saa.

Hänen tarkoituksensa saada havaintoja ei koskaan voi olla havainnon saamisen syy. Mutta juuri *tällaista tarkoitusta* luonnontieteellinen menetelmä vaatii kokeelta. Henkinen maailma ei ole käskettävissä. Jos halutaan saada aikaan koe, sen täytyy tapahtua henkisestä maailmasta käsin. *Siellä* täytyisi jollakin olennolla olla tarkoitus ilmaista yhden tai useamman ihmisen ajatukset yhdelle tai useammalle henkisesti näkevälle. Näiden tulisi tällöin saada 'henkinen vaikutin' havainnontekoa varten. Silloin heidän havaintonsa olisivat varmasti yhtäpitäviä. Niin paradoksaaliselta kuin tämä näyttää puhtaasti luonnontieteellisen ajattelun kannalta, se on kuitenkin totta. 'Henkisiä kokeita' ei voida muodostaa niin kuin fyysisiä. Jos esim. henkisesti näkevän luona käy vieras henkilö, hän ei voi ilman muuta 'päättää' tehdä havaintoja tämän aurasta. Mutta hän näkee auran, jos henkisessä maailmassa on syy sen ilmenemiseen hänelle. — Näillä sanoilla on vain haluttu viitata siihen, millaiseen väärinkäsitykseen mainittu vaatimus perustuu. Hengentieteen tehtävänä on näyttää, millä tavalla auran näkeminen on mahdollista ja miten ihminen voi itse kokea sen olemassaolon. Tämä tiede voi siis tietoon pyrkivälle vastata ainoastaan: sovella henkisen näkemisen ehtoja omaan sieluusi, silloin tulet näkemään. Olisi tietenkin helpompaa, jos edellä mainittu luonnontieteellisen ajattelun vaatimus toteutuisi. Mutta jos esittää tällaisen vaatimuksen, osoittaa, ettei ole perillä hengentieteen perusteista.

Tässä kirjassa esitetyn 'ihmisen auran' kuvauksen tarkoituksena ei ole sellaisen henkiseen kohdistuvan sensaationhalun tyydyttäminen, joka hyväksyy henkisen maailman vain, jos sen voi käsittää samankaltaiseksi kuin aistimaailma. Silloin voitaisiin jäädä aistimaailman käsitteisiin. Mitä on sanottu siitä erityisestä tavasta, miten au-

ran 'värit' on käsitettävä, tulisi ehkäistä sellaiset väärinkäsitykset. Jos pyrkii oikeaan käsitykseen tällä alueella, ymmärtää, että ihmisellä syntyy myös henkinen *näkemys* (Anschauung) auranomaisesta samalla kun hänellä on henkinen ja sielullinen *kokemus* (Erlebnis). Ilman tällaista *näkemystä* kokemus jää tiedottomaksi. Ei saa sekoittaa kuvamaista näkemystä ja itse kokemusta. Ne ovat eri asioita, vaikka kuvamainen näkemys täysin ilmaisee kokemusta. Tätä kuvaa ei luoda mielivaltaisesti, vaan se muodostaa itse itsensä henkisen havainnon kuluessa. — Luonnontieteilijälle annetaan nykyään anteeksi, kun hän katsoo olevan aihetta puhua 'ihmisen aurasta' siten kuin professori Moriz Benedikt kirjassaan Ruten- und Pendellehre. "On ihmisiä, joskin harvoja, jotka 'näkevät pimeässä'. Suhteellisen suuri osa tästä vähemmistöstä näkee pimeässä kohteita *ilman* värejä, ja suhteellisen harvat näkevät kohteet myös värillisinä... Kaksi 'pimeässänäkijääni' tutki pimeässä koehuoneessani suuren joukon tutkijoita ja lääkäreitä..., eikä tutkituille jäänyt mitään päteviä epäilyksiä havaintojen ja kuvausten aitoudesta... Värejä havaitsevat 'pimeässänäkijät' näkevät edestäpäin katsoen otsan ja päälaen sinisenä, oikean puolen samoin sinisenä ja vasemman puolen punaisena tai jotkut... oranssinvärisenä. Selkäpuolella ilmenee sama jaotus ja samat värit." Mutta hengentutkijoille ei 'aurasta' puhumista anneta niin helposti anteeksi. Tässä ei millään tavoin oteta kantaa Benediktin väitteisiin — jotka ovat mielenkiintoisimpia nykyisessä luonnontieteessä — eikä liioin käytetä tilaisuutta, johon monet niin kernaasti tarttuvat, 'hengentieteen puolusteluun' luonnontieteen avulla. Tarkoitus on vain huomauttaa, miten luonnontieteilijä eräässä tapauksessa voi päätyä väitteisiin, jotka eivät näytä olevan etäällä hengentieteestä. On kuitenkin korostettava, että henkisesti havaittava aura, josta tässä kirjassa puhutaan, on jotakin muuta kuin Benediktin fyysisin menetelmin todettu aura. Olisi suuri erehdys luulla, että 'henkistä auraa' voidaan tutkia ulkoisin luonnontieteellisin keinoin. Sen voi tavoittaa vain henkinen havainto, joka on saavutettu tämän kirjan viimeisessä luvussa kuvattua tiedon tietä kulkien. Asia käsitettäisiin väärin siinäkin tapauksessa, että henkisesti havaittavan todellisuus pyrittäisiin todistamaan samalla tavalla kuin aistillisesti havaittavan todellisuus.

Esipuheet myöhempiin painoksiin

Esipuhe uuteen painokseen

Ennen tämän kirjan yhdeksännen painoksen ilmestymistä vuonna 1918 tapahtui sen huolellinen uudelleen muokkaus. Tässä esitettyä hengentieteellistä maailmankatsomusta vastaan kohdistettujen kirjoitusten määrä on sen jälkeen huomattavasti kasvanut. 1918 suoritettu uudelleenmuokkaus johti suureen määrään laajennuksia ja täydennyksiä. Käsillä olevan uuden painoksen valmistaminen ei ole johtanut vastaavaan laajennukseen. Jos ottaa huomioon, miten monissa teosteni kohdissa olen itse tehnyt itselleni mahdolliset vastaväitteet määritelläkseni niiden kantavuuden ja osoittaakseni ne vääriksi, tietää olennaisen siitä, mitä minulla vastakirjoitusten johdosta on sanottavaa. Sisäisiä perusteita sisällön vastaavaan täydentämiseen kuin 1918 ei tällä kerralla ollut, siitä huolimatta että olen sen jälkeen, nimenomaan neljänä viime vuotena, mielessäni moniin suuntiin laajentanut ja syventänyt hengentieteellistä maailmankatsomusta. Tämä laajentaminen ja syventäminen ei kuitenkaan ole johtanut ristiriitoihin tässä kirjassa esitetyn kanssa, vaan se näyttää oikeuttavan tämän perustavan esityksen olennaisen sisällön säilyttämisen sellaisenaan.

Stuttgartissa 14. 11. 1922

Rudolf Steiner

Kuten tämän kirjan aikaisempien painosten edellä, olen myös tällä kertaa tutkinut ja muokannut sen esityksiä. Uudelleen muokkaus on johtanut tämän painoksen kohdalla suureen määrään laajennuksia ja täydennyksiä. Erikoisesti voidaan todeta luku Hengen uudelleenruumistuminen ja kohtalo miltei täysin uusituksi. Mitä sen sijaan tulee kaikkeen siihen, mikä edellisissä painoksissa on esitetty hengentieteellisinä tutkimustuloksina, en ole katsonut aiheelliseksi sitä lainkaan muuttaa. Mitään olennaista siitä, mitä kirjassa aiemmin on esitetty, ei siksi ole jätetty pois. Paljon on sen sijaan lisätty. — Hengentieteen alueella tuntee tutkija — suhteessa johonkin aikaisempaan esitykseen — jatkuvaa tarvetta selventää kerran ilmaistua niiden uusien näkymien avulla, joita siihen eri tahoilta voidaan löytää. Siitä, että tällöin on välttämätöntä käyttää uusia sanonnan vivahteita, uutta ilmaisun hahmotusta jatkuvasti kehittyvän henkisen kokemuksen vaatimusten mukaisesti, olen jo puhunut kuudennen painoksen esipuheessa. Erikoisesti tässä uudessa painoksessa olen seurannut kyseistä välttämättömyyttä. Siksi on syytä nimittää tätä painosta 'huomattavasti laajennetuksi ja täydennetyksi'.

Berliinissä heinäkuussa 1918

Rudolf Steiner

Melkein joka kerran, kun tämän kirjan uusi painos on tullut tarpeelliseksi, olen huolellisesti käynyt läpi siinä esitetyn. Näin olen tehnyt tälläkin kerralla. Sen johdosta on minulla vastaavaa sanottavaa kuin kolmannen painoksen suhteen. Annan siksi kolmannen painoksen esipuheen edeltää tämän kirjan varsinaista sisältöä. — Tällä kerralla olen kuitenkin ennen muuta pyrkinyt tekemään esityksen monet yksityiskohdat vielä selvemmiksi kuin edellisissä painoksissa pystyin tekemään. Tiedän että hyvin paljon olisi vielä tähän suuntaan tehtävä. Mutta henkisen maailman kuvaamisessa ollaan, kun on kysymys täsmällisen ilmaisun löytämisestä, riippuvaisia sielun kulkemista teistä. Näillä teillä löytyy asianmukainen ilmaisu, jota turhaan yrittää tarkoituksellisesti tavoittaa, kun 'oikea hetki on käsillä'. Uskon että olen useissa tämän painoksen kohdissa pystynyt saavuttamaan jotain merkittävää monien henkisen maailman yksityiskohtien tiedostamisessa. Monet kohdat näyttävät minusta vasta nyt asianmukaisesti muotoilluilta. Tämä kirja on tavallaan ollut osallinen ponnistuksiin, joita sen ensimmäisen ilmestymisen jälkeen olen tehnyt henkisen maailman tiedostamisen suuntaan. Vaikka tämän painoksen luonne, vieläpä sen muotokin olennaisesti vastaa ensimmäistä painosta, voidaan kuitenkin sen monissa kohdissa havaita, että kirja on ollut edessäni todella *elävänä* kokonaisuutena, jolle olen antanut jotain kaikesta siitä, mitä uskon kymmenen viime vuoden hengentutkimuksessa saavuttaneeni. Jotta kirja olisi vanhan uusi painos eikä kokonaan uusi teos, oli uudistustyö tietysti pidettävä tietyissä rajoissa. Pyrin erityisesti huolehtimaan siitä, että laajennusten ja täydennysten avulla eräät kysymykset, jotka lukija voi tie-

tyissä kohdin esittää, saisivat kirjassa vastauksen.

Kirjoitan näitä lauseita järkkyneenä aikana ja järkyttynein mielin. Kirjan painatus oli suoritettu sivulle 173, kun Euroopassa alkoi se kohtalokas tapahtumankulku, jota ihmiskunta parhaillaan kokee. Kirjoittaessani tätä esipuhetta on mahdotonta olla viittaamatta siihen, mikä tällaisena aikana myrskyää mielen sisimpään.

Berliinissä 7. 9. 1914

Rudolf Steiner

Kurki-kirja

Rudolf Steiner: Johdatus ihmisen ja maailman henkiseen tiedostamiseen

Rudolf Steinerin (1861—1925) ajatukset ovat tulleet yhä ajankohtaisemmiksi. Ne ovat antaneet sysäyksen uudistussuuntauksiin monilla käytännön aloilla — Steiner-koulut, kehitysvammaisten laitokset, laajennettu lääketiede, biologis-dynaaminen viljely, luonnonsuojelu jne.
Jo vuosisatamme alussa Steiner esitti suuntaviivat sellaiselle tiedon syventymiselle ja laajentumiselle, joka samalla auttaisi luomaan ratkaisuja ihmisen vaikeutuviin yksityisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Hänen mukaansa jokaisessa ihmisessä piilee henkisen tiedostamisen mahdollisuuksia, jotka nykyisessä kulttuurissa ja yhteiskunnassa yleensä jäävät kehittämättä. Tässä teoksessa hän kokoavasti esittää henkisten tutkimustensa tuloksia. Hän pyrkii täsmällisin käsittein kuvaamaan ihmisen ja maailman yliaistillista puolta, josta yleensä on puhuttu hämärästi ja epäselvästi, ja osoittamaan tien sen omakohtaiseen tajuamiseen. Mielenkiintoinen on mm. hänen selvityksensä kuolemanjälkeisen elämän vaiheista. Steinerin kirja on antoisa jokaiselle, joka pyrkii selkeään käsitykseen henkisestä todellisuudesta ja ihmisen a[illegible]sta maailmassa.

216

ISBN 951-30-2047-9